

Kristin Moen Vik

På nett med Gud

En religionssosiologisk studie av hverdagsreligiøsitet, sosiale relasjoner og religiøs identitet på Jesusonline.no

Masteroppgave i religionsvitenskap
Trondheim, våren 2012

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Institutt for arkeologi og religionsvitenskap
Det humanistiske fakultet

Veileder: Gustav Erik Gullikstad Karlsaune

Forord

Jeg vil først og fremst takke min flotte veileder Gustav Erik Gullikstad Karlsaune, for tålmodighet, optimisme og gode råd underveis. Våre samtaler og mailer har alltid gitt meg ny motivasjon. Jesper Aagaard Petersen, som var den som fikk meg i gang med sin kunnskap og litteraturhenvisninger. Takk til Tor-Ivar Næss for det flotte forsidebildet. Tusen takk til Linn for inspirasjon. Så må Guro og Mona takkes, for mange fantastiske timer med latter både på og utenfor lesesalen. Margrethe, som alltid er der når jeg trenger henne mest. Betzy fortjener en takk for sine fine ord, og utførelse av magi med vaktlista den siste tiden. Takk til Andreas, fordi vi alltid er på nett. Og sist men ikke minst vil jeg takke mamma som har fungert som motivator, språkvasker og vekkerklokke, nå og den gang da.

Trondheim, 12. juni 2012

Kristin Moen Vik

Innhold

Kapittel 1: Innledning	9
1.1. Hvem, hva og hvorfor.....	9
1.2. Det religiøse landskapet i Norge i dag.....	10
1.3. Hva med Internett?.....	11
1.4. Internett i Norge.....	13
1.5. Religion, samfunn og Internett.....	14
Kapittel 2: Forskningsoversikt	17
2.1. Tre bølger i forskningen.....	17
2.2. Online religion as lived religion: Christopher Helland.....	19
2.3. Religion and Cyberspace: Morten Thomsen Højsgaard og Magit Warburg.....	20
2.4. Religion Online: Lorne L. Dawson og Douglas E. Cowan.....	22
2.5. Netværksreligion: Morten Thomsen Højsgaard.....	24
2.6. Exploring Religious Community Online: Heidi Campbell.....	26
2.7. Mitt forskningsprosjekt.....	27
Kapittel 3: Teoretisk perspektiv	31
3.1. Individ og institusjon.....	31
3.2. Hverdagsreligiøsitet.....	34
3.3. Identitet i moderniteten.....	35
3.4. Refleksivitet.....	36
3.5. Religiøs identitet.....	38
3.6. Nettverksbaserte samfunn.....	39
3.7. Individets religiøse identitet i det sen-moderne samfunn.....	40
Kapittel 4: Metode og utvelgelse av materiale	43
4.1. Kvalitativ metode.....	43
4.2. Virtuell etnografi.....	44
4.3. Utvelgelse av materiale.....	46
4.4. Etikk og gyldighet.....	46
4.5. Fortolkning som verktøy for den videre analysen.....	48

Kapittel 5: Presentasjon av materialet	51
5.1. Jesusonline.no.....	51
5.2. JO-forumet.....	52
5.3. Kommunikasjon på JO-forumet.....	56
5.4. Hvorfor akkurat JO?.....	59
Kapittel 6: Hverdagsreligiøsitet og Internett	61
6.1. Det unike med nettet.....	61
6.2. Tilgjengelighet og informasjon.....	62
6.3. Sosial struktur og autoritet.....	63
6.4. Kommunikasjon og språklig uttrykk.....	65
6.5. Hvordan påvirkes det religiøse uttrykket?.....	67
Kapittel 7: Hverdagsreligiøsitet i en kristen kontekst	69
7.1. Religiøst mangfold i Norge.....	69
7.2. Hverdagsreligiøse uttrykk.....	70
7.3. Bibelen og autoritet.....	71
7.4. Moral og etikk.....	74
7.5. Det personlige og individuelle aspektet ved troen.....	77
7.6. Kommunikasjon mellom brukerne.....	79
7.7. Hverdagsreligiøsitet og religiøst mangfold.....	80
Kapittel 8: Sosiale relasjoner og identitet	83
8.1. Det virtuelle fellesskapet.....	83
8.2. Følelser, bekreftelse og personlig engasjement på forumet.....	85
8.3. Jeg formes gjennom andre.....	87
8.4. Hvordan jeg blir meg i modernitetens dilemma.....	89
8.5. Religiøs identitet som en refleksiv og sosial prosess.....	93
Kapittel 9: Noen tanker – helt til slutt	95
9.1. Tilgjengelig, hverdagslig og sosialt.....	95
9.2. I den store sammenhengen.....	96
9.3. Internett som spill og drivkraft.....	97

Litteratur	99
Internettreferanser	103
Materialreferanser	107
Abstract	111

Bildeindex:

Illustrasjon 1: Internettilgang 2005-2011.....	13
Illustrasjon 2: Reflektering.....	15
Illustrasjon 3: Hovedforum.....	53
Illustrasjon 4: Forumstatistikk.....	54
Illustrasjon 5: Tema.....	54
Illustrasjon 6: Innlegg.....	55
Illustrasjon 7: Profil.....	56
Illustrasjon 8: Kommunikasjon.....	57
Illustrasjon 9: Informasjon.....	58
Illustrasjon 10: Autoritet.....	65
Illustrasjon 11: Emoticons.....	66
Illustrasjon 12: Regelverk.....	67

1. Innledning

Ofte vekkes interessen for et forskningsprosjekt av en konkret personlig erfaring hos forskeren. Slik var det også med dette studiet som tar for seg Internett, sosiale relasjoner og utformingen av den religiøse identiteten hos individet. For å kunne sette dette forskningsprosjektet inn i en bredere kontekst må vi få en oversikt over hvordan det religiøse landskapet i Norge ser ut i dag, og hvilke tendenser som er å se. Internett er også en del av denne konteksten, og vi får en oversikt over denne gjennom å tegne en grov skisse av hvordan Internett har utviklet seg fra slutten av 1950 tallet og fram til i dag. Internett ble en del av nordmenn sin hverdag på midten av 90-tallet, og tilgangen nordmenn har til Internett har økt kraftig de siste årene. Professor i media og kommunikasjonstudier ved universitetet i Oslo og Dr. philos i sosiologi¹, Knut Lundby har forsket på forholdet mellom religion og media, og han har sett på nordmenns bruk av Internett knyttet til religion. Gjennom å se på religion, samfunn og Internett som refleksive til hverandre gjøres det komplekse samspillet mellom disse størrelsene klarere. Jeg vil avslutningsvis argumentere for hvordan vi kan lese endringer og tendenser i samfunnet gjennom studier av religion og interaksjon på Internett.

1.1. Hvem, hva og hvorfor

I en oppgave på mitt første år som mastergradstudent intervjuet jeg en venninne som var medlem av Den norske kirke og definerte seg selv som kristen. Denne venninnen deltok ikke aktivt i sin menighet, men gikk en gang i blant inn i Domkirka her i Trondheim for å kjenne på roen. Hun var også svært søkende og hadde akkurat begynt å lese bibelen på kvelden for seg selv. Hennes nettverk av venner og familie var ikke videre engasjerte i en religion eller et spesielt livssyn. Hun fortalte meg at hun var usikker på hva slags kristen hun var, og at hun hadde oppsøkt ulike kilder for å finne ut av hvilken «retning» som passet hennes forestillinger. Interessen min ble vekket for at det kanskje var flere som henne her i Norge, hvor vi har en klar offisiell religionsmodell, men lever i et differensiert samfunn der religionen har lite å si i hverdagslivet til folk flest. Hvordan former individer som min venninne sin religiøse identitet, og hvor kommer disse religiøse uttrykkene til syne. Jeg bestemte meg for å ta en nærmere titt på Internett, mediumet som er kjent for sin uendelige mengde med informasjon, sin tilgjengelighet og sine sosiale nettverk.

¹ <http://folk.uio.no/knut/>

Det var med disse tankene og denne nysgjerrigheten jeg kom fram til en tredelt problemstilling som lyder.

1. På hvilken måte kan Internett fungere som uttrykk for kristen hverdagsreligiøsitet gjennom sin frie og kommunikative struktur.
2. Er det mulig å identifisere sosiale relasjoner og kommunikative uttrykk som støtter under for en samfunnsstruktur.
3. Hvordan kan Internett-forum fungere som identitetsskapende og- opprettholdende for sine brukere.

1.2. Det religiøse landskapet i Norge i dag

I Norge har kristendom fungert som statsreligion siden 1500 tallet², og denne forbindelsen mellom stat og kirke ble først avvirket våren 2012³. En lang tradisjon med kristendom i Norge både som den religiøse organisasjonen med høyest oppslutning og som statsreligion fører til at vi kan snakke om kristendom som den «offisielle» religionsmodellen i Norge.

Den klassiske sekulariseringstesen forventet at religion ville ebbe ut i takst med moderniseringen, men nå hevdes det at religion i stedet har fått ny vind i seilene, og det er nå vanlig å påstå at religion har fått større betydning, både i politikk og samfunnsliv og kulturliv (Botvar & Schmidt 2010:9). Det at visse religiøse uttrykk blir mer synlige henger sammen med globaliseringsprosessen sier Botvar (2010:11). Religion blir mer tydelig i media og det fører til at religiøse uttrykk blir mer synlige i hverdagen til nordmenn. Det har skjedd endringer i det religiøse livet til nordmenn, både med tanke på globalisering og som følge av en differensiering av samfunnet. Det at samfunnet har gjennomgått en differensiering fører til at de ulike samfunnssektorer er blitt autonome og fristilte fra hverandre, og dette inkluderer de religiøse sektorer. En slik differensiering har tidligere blitt tenkt som noe som skjedde kun på samfunnsplan. De ulike sektorene gikk fra å være en overordnet ramme for samfunnet til å bli en sektor på linje med de øvrige. Nyere moderniseringsteori er opptatt av at differensiering kan forekomme også på et individuelt plan. Differensiering på samfunnsnivå får på denne måten en parallell på individnivå, og en slik utvikling innebærer at individenes liv blir oppsplittet i ulike områder som har lite med hverandre å gjøre (Botvar 2010:12). Religion går på denne måten fra å være en del av alle aspekter i individets liv, til å avgrenses til visse deler av det. Men Botvar poengterer at dersom våre liv blir mer oppsplittet kan dette bidra til at religionen blir forvist til et smalt spekter av handlingsarenaer,

2 <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=1921>

3 Forholdet mellom kirke og stat ble avvirket 21.05.2012, gjennom en endring av grunnloven.
<http://kirken.no/index.cfm?event=doLink&famId=289505>

men det kan også føre til at religion aktualiseres på nytt dersom valg av verdier og livsstiler generelt blir sterkere understreket (Botvar 2010:13).

Individualisering leder altså ikke nødvendigvis til svekket religiøsitet. En form for individualisering innebærer at autoritet overføres fra institusjoner til individer. Det at enkeltindividet får større handlingsrom også på det religiøse området, kan bidra til at det vokser frem nye og individualiserte former for religiøsitet. (Botvar 2010:13).

Botvar sier videre at religiøsitet er knyttet til menneskets grunnleggende verdier og er derfor ganske robust i møte med raske skiftninger av teknisk-materiell art som skjer i samfunnet. Men prosesser knyttet til urbanisering, sentralisering, økt utdanning og kvinners sterkere stilling på arbeidsmarkedet kan knyttes opp mot at troen blir fjernere for enkelte mennesker. Botvars analyse gir grunnlag for å hevde at det tradisjonelle sekulariseringsperspektivet, med vekt på forholdet mellom samfunnsmessig modernisering og nedgang i individuell tro, fortsatt har en viss forklaringskraft. Men det er samtidig tegn som tyder på at tradisjonelle former for religion har fått følge av nye individuelle trosformer, som ikke er like enkle å fange opp i en undersøkelse av tradisjonell kirkelig religiøsitet (Botvar 2010:24).

1.3. Hva med Internett?

Internett som i dag er en selvfølge i nordmenn sine liv, har en kort og intens historie bak seg. En grov skisse av hvordan Internett har utviklet seg er nyttig med tanke på å forstå hvor hurtig dette mediet faktisk har utviklet seg. Internett har utviklet seg fra å være et verktøy benyttet kun av det amerikanske forsvaret, til å bli et nettverk som finnes i nesten hver eneste husstand i den vestlige verden i dag. Ved å rette fokus på denne hurtige utviklingen kan vi også forstå hvorfor det er viktig med studier av Internett. Internett og det sen-moderne samfunnet går hånd i hånd, og Internett har ført til store omveltninger i samfunnet og fremveksten av det vi i dag kaller informasjonssamfunnet.

Omgrepet "informasjonssamfunnet" gjev eit bilete av IKT og store endringar i samfunnet. Sjølv om denne utviklinga ikkje skulle utgjera eit epokeskifte, er IKT likevel ei samfunnsendrande kraft. IKT påverkar i stendig raskare tempo innhald og utforming av varer og tenester. IKT endrar også organiseringa av næringar. Samstundes påverkar IKT tilhøva for menneskeleg samhandling og kontakt. IKT har sosial, politisk og kulturell innverknad på nordmenns daglegliv⁴.

Internett har sin bakgrunn i den kalde krigen. Det ble til som en del av Nord-Amerikas opprustning under den kalde krigen. Innenfor *The United States Department of Defense* ble det opprettet et byrå som ble kalt *The Advanced Research Projects Agency*, også kjent som ARPA. Dette byrået skulle grunnlegge og opprettholde en ledende rolle innenfor forskning og teknologi. Et av de viktigste

4 <http://www.ssb.no/emner/10/03/ikt/>

prosjektene til ARPA var å utvikle en teknologi som ville gjøre det mulig å overføre informasjon fra en datamaskin til en annen (Slevin 2000:28-29). Utviklingen av dette ARPANET er anerkjent som opphavet til det Internett vi kjenner i dag. Men dette nettverket er langt unna det Internett vi finner i de fleste hjem i dag. ARPANET var i første omgang et langdistanse nettverk som bandt sammen fire ulike universiteter i Nord-Amerika, men etter bare 16 måneder var nettverket utvidet til 16 steder med over 2000 brukere.

En innovasjon som hadde stor betydning for utviklingen av ARPANET var modemmet. Modemet ble tatt i bruk på slutten av 70 tallet og gjorde det mulig å transportere informasjon gjennom vanlige telefonlinjer. Det ble nå lettere å få tilgang til ARPANET med personlige datamaskiner. Den personlige datamaskinen ble med dette mer og mer vanlig i de private hjem og sammen med modemmet førte dette til en fremvekst av ulike diskusjonsforum på nettverket (Slevin 2000:32). Gjennom denne fremveksten av ulike forum ble det sosiale aspektet ved Internett til.

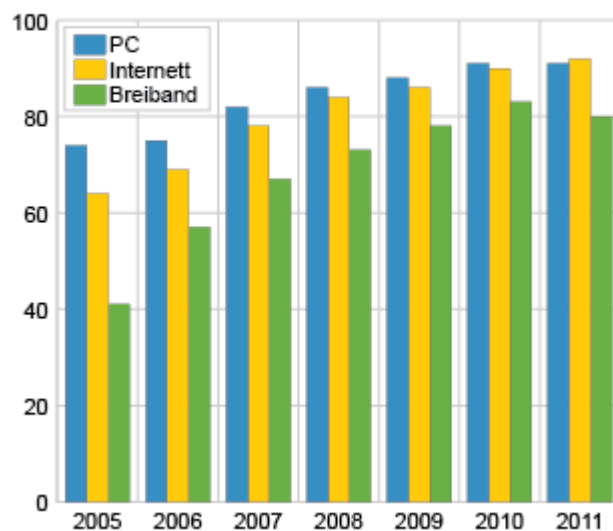
Grunnet sikkerhetsfare som oppstod da flere og flere fikk tilgang til nettverket ble ARPANET delt i to. MILNET skulle ivareta militære interesser og ARPANET ville fortsette å støtte forskningens behov. I løpet av 1980 tallet ble ARPANET overtatt av NSFNET satt opp av National Science Foundation, og i 1990 ble ARPANET tatt ut av funksjon. NSFNET hadde andre hensikter med sitt nettverk enn bare å støtte forskning og utdanning. Nettverket ble brukt til kommersiell trafikk og ble raskt privatisert og overtatt av ulike handelsforetak. NSFNET ble lagt ned i 1995 og mesteparten av internettrafikken nå i dag styres av næringsindustrien (Slevin 2000:33). Internett har altså gått fra å være et nettverk utviklet for forskningsinstitusjoner og det militære til å bli et nettverk for verdensøkonomien og markedskreftene. De fleste arbeidsplasser og private hjem i den vestlige verden har internettilgang i dag.

Det som gjør Internett anvendelig for arbeidsplasser og folk flest er de mange applikasjonene som følger med. Ifølge Slevin er Internett i dag nesten synonymt med e-post og han understreker at dette var en av de tidligste applikasjonene til Internett. Det er applikasjoner som e-post og world wide web mannen i gata forbinder med Internett, og det er disse applikasjonene som har betydd mest for hvordan vi anvender Internett i dag. "One of the most innovative and comprehensive devices for exchange of information via the internet today is undoubtedly the world wide web(www)." (Slevin 2000:37).

1.4. Internett i Norge

I Norge har Internett vært åpent for allmennheten siden begynnelsen av 1990 tallet, og det er stadig flere som får tilgang til Internett. Internett er en stor del av hverdagen til svært mange nordmenn, og så mange som ni av ti nordmenn har tilgang til Internett⁵.

Delen av hushalda som har PC, Internett og breiband.
2005-2011

Illustrasjon 1: Internetttilgang 2005-2011

Som det er mulig å lese av grafen hentet fra Statistisk sentralbyrå sine sider ser vi hvordan tilgangen i norske husstander har vokst kraftig fra 2005 og fram til 2011 (Illustrasjon 1⁶). Den største veksten ser vi med tanke på bredbånd, her er veksten nesten doblet fra 2005 til 2011. Tilgangen til Internett via bredbånd fører til raskere Internett og bedre tilgjengelighet for brukerne⁷. I 2011 hadde rundt 95 prosent av husstandene tilgang til både pc og Internett, og det var ca 80 prosent som hadde tilgang gjennom bredbånd. Dette forteller oss at de fleste nordmenn har Internett lett tilgjengelig hjemme i sitt eget hus. De er bare noen tastetrykk unna en verden som er full av informasjon om blant annet religion, og ikke minst andre mennesker som er like søkende som dem selv.

I *Religion i dagens Norge* tar Knut Lundby for seg funn fra *Den store spørreundersøkelsen om religion 2008*, og ser på hvor høy grad mediene utgjør en ressurs for religiøs orientering hos nordmenn (Lundby 2010:111). Det at Internett gir mulighet til å omgå all sensur og redaksjonell kontroll av religiøse uttrykk er noe Lundby vektlegger. Det er et vidt spekter av nettsider for alt fra store verdensomspennende religiøse institusjoner til de små sirkler. Internett krever i forhold til

5 <http://www.ssb.no/emner/10/03/ikt/>

6 <http://www.ssb.no/ikt/fig4-utvikling.gif>

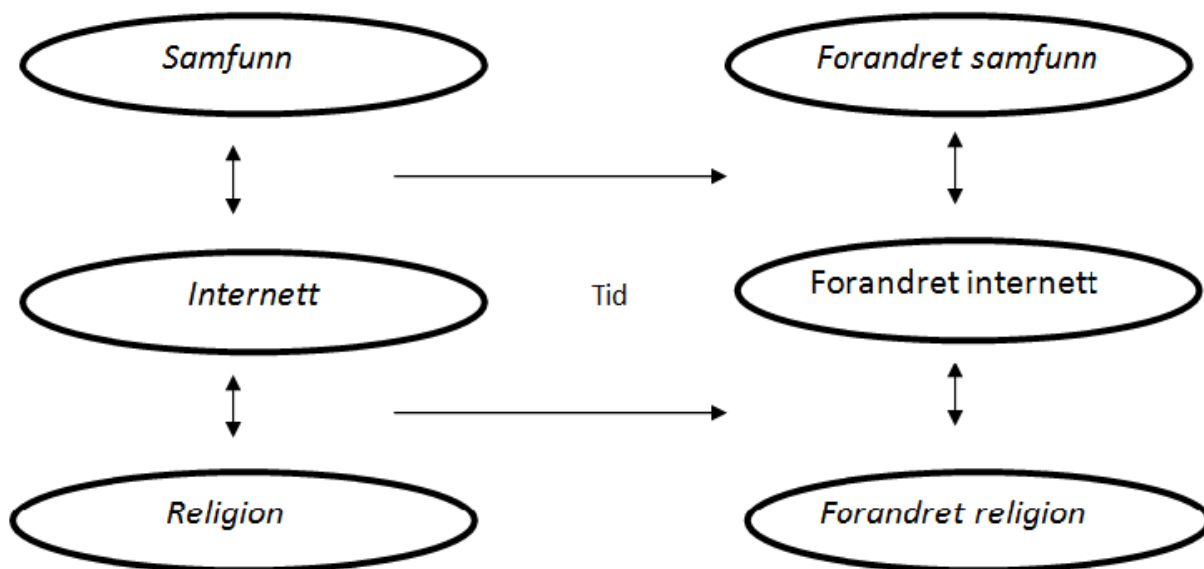
7 <http://www.nextgentel.no/privat/artikler/bredband.php>

andre media som for eksempel tv en mer aktiv oppsøking av stoff som interesserer (Lundby 2010: 123-124), men Internett er i følge Lundby en viktig kilde til spørsmål om tro og religion for unge mennesker. Hos de unge i undersøkelsen viser det seg at Internett er en nesten like viktig kilde til prat om religion og tro som familien er. Det at omgang og diskusjon med venner i høy grad foregår på Internett, og ikke minst på sosiale nettsteder kan være en forklaring på dette sier Lundby (2010: 127). Kontakt med tro og religion på Internett kan være tilfeldig motivert, eller motivert av andre grunner enn å finne hjelp til egen religiøsitet eller spiritualitet. For de unge er nok mye av omgangen med religiøse spørsmål et ledd i utdanning, og mange bruker Internett i skolearbeid og studier. Men det er også dem som stiller seg utenfor religiøse institusjoner, og for dem synes det å være en tendens til at Internett tar form som en alternativ kilde til ressurser om tro og religiøsitet, som de ellers ikke har i organisasjonsliv og sosialt nettverk. For de som benytter nettet aktivt ut fra sine interesser for religion, spiritualitet eller magi kan Internett fungere som ressurs for religiøs livstolkning (Lundby 2010:126-128). Lundby konkluderer i sin artikkel med at vi trenger annet materiale og andre metoder for å kunne belyse flere spørsmål om nordmenns forhold til religion og media, men at det er klart at mediene spiller inn nordmenns religiøse orientering og livstolkning, og at religiøse holdninger og religiøs praksis i befolkningen berøres og endres av dette (Lundby 2010: 131).

1.5. Religion, samfunn og Internett

I en studie som dette, der problemstillingen dreier seg om identitet, individets religiøsitet og Internett, ligger det underforstått at individet ikke befinner seg i et vakuum, men er en del av en større sammenheng. I en studie av individet og Internett er det derfor nødvendig å klargjøre den forståelsen av sammenhengen mellom nettopp religion, samfunn og Internett som ligger til grunn for denne studien. Højsgaard gjør rede for flere mulige modeller for denne sammenhengen i sin doktorgradsavhandling om religiøse strømninger i det 21. århundre⁸. Højsgaard spør om Internett skal betraktes som en drivkraft bak eller en avspeiling av de religiøse endringer som skjer i samtiden (Højsgaard 2004:70). Det Højsgaard argumenterer for er at kommunikasjonen på Internett og i det omgivende samfunnet ser ut til å ligne på hverandre, både i sin kompleksitet og sammensatthet. Dette sier Højsgaard kan utnyttes til å kunne betrakte relasjonen mellom Internett og religion nettopp som et reflekterende eller speilingsforhold. (Højsgaard 2004:72).

⁸ Doktorgradsavhandlingen presenteres nærmere i kapittel 2.

Illustrasjon 2: Reflektering

Forholdet blir forstått som to abstrakte størrelser sammenflettet i hverandre. Højsgaard vektlegger at forholdet danner en helhet som også innebærer evolusjonære og kontekstualiserende synspunkter (2004:73). Bildet på forholdet mellom religion, samfunn og Internett tegnes derfor som en helhet der de ulike forhold har gjensidig påvirkning. Højsgaard viser dette i sin illustrasjon, hvordan både religion, samfunn og Internett forandrer seg over tid, og at denne forandringen påvirkes av de ulike størrelsene, samtidig som endringen skjer (Illustrasjon 2⁹).

Pointen hermed er, at det gjensidigt strukturerende forhold mellom internettet og religion er indlejret i utviklingsprosesser i samfundet som helhet, og at just denne parallelitet betyder, at internett (udover at være et studieobjekt i sig selv) også kan anvendes som spejl af (og dermed også som en kilde til viden om) religion i det hyperkomplekse samfund som helhet. (Højsgaard 2004:73).

Gjennom å forstå forholdet mellom religion, samfunn og Internett på denne måten, nemlig at Internett og religion er en del av utviklingsprosesser i samfunnet, er det mulig å se på hvordan religion utvikler seg og utfolder seg på nett, og gjennom å studere religion på Internett sette disse funnene i en større samfunnsvitenskapelig kontekst.

Men alt i alt er det ikke desto mindre både en utfordring og en mulighet i forbindelse med studier af religion på internettet, at internettet således på én gang synes at kunne være både en kilde til forståelsen af religion i samtiden og en kilde (i betydningen foranledningen) til visse aktiviteter og utviklingstendenser i samtidens religiøse landskap. (Højsgaard 2004:74).

⁹ Illustrasjon hentet fra Højsgaard 2004:73

Det er med dette perspektivet på relasjonen religion, samfunn og Internett jeg vil belyse de funn jeg finner i denne studien av religiøse uttrykk, sosiale relasjoner og religiøs identitet på Internett.

2. Forskningsoversikt

Religion og Internett er et ungt forskningsfelt, men det skal også sies at der er et forskningsfelt som stadig vokser, i takt med Internett selv. En grov skisse av forskningen på feltet beskrevet i tre faser er en anvendelig måte å oppsummere forskningshistorien på. Vi ser her på forskningen som tre bølger, en på midten av 90-tallet, en på begynnelsen av 2000-tallet, og den siste bølgen er den vi befinner oss i nå. Videre tar vi en nærmere titt på på noen av de forskerne som har bidratt med publikasjoner som kan sees på som relevante i forhold til denne studien. Christoffer Helland har bidratt med artikler der han forsøker å skape et klarere metodologisk rammeverk for feltet. Helland argumenterer for at det er mulig å kategorisere det mangfoldet av religiøse nettsider som finnes på verdensveven. Morten Thomsen Højsgaard har utgitt flere bøker og skrevet en rekke artikler om danskenes gudstro, religiøs kommunikasjon og forandringer innenfor kristendom og Islam. Han har sammen med Margit Warburg fungert som redaktør for en artikkelsamling om religion på Internett. Warburg er nå ansatt som professor ved universitetet i København, og hun har arbeidet med religion og globalisering i flere år. Dawson og Cowan er redaktørene bak artikkelsamlingen *Online religion*, og begge har drevet med studier av nye religiøse bevegelser, Internett, og sosiale og kulturelle virkninger. Hovedområdet til Heidi Campbell er religiøse fellesskap på Internett, og hun har fulgt brukerne på tre ulike e-postlister i flere år. Det er disse e-postlistene som benyttes som materiale i hennes studie av kristne fellesskap på nett. Til slutt vil jeg forsøke å plassere mitt forskningsprosjekt i det hele, og jeg vil argumentere for hvorfor nettopp religion og Internett som forskningsfelt har behov for større fokus i Norge.

2.1. Tre bølger i forskningen

Tema for dette forskningsprosjektet er «religion og Internett». Dette forskningsfeltet er relativt ungt, og de første studiene på feltet så sin begynnelse på midten av 1990-tallet. Forskningen kan deles inn i to bølger, og den første bølgen var på midten av 90-tallet da interessen for møtet mellom religion og Internett meldte seg hos flere forskere. Denne første bølgen var preget av entusiasme (Højsgaard & Warburg 2005:1). ”In the first wave of research on religion and cyberspace, computers and the Internet could (and probably would) do almost anything. The Internet could create new religions existing only in cyberspace.”(Højsgaard & Warburg 2005:8). Den første bølgen var altså preget av tanken om at Internett kunne gjøre alt mulig, fokuset var rettet mot de fascinerende, nye og ekstraordinære aspektene ved cyberspace (Højsgaard & Warburg 2005:8). Men i tillegg til denne lovende siden ved forskningen var det også forskere som så på forholdet mellom religion og Internett fra en dystopisk vinkel. Flere kunne ikke se det fantastiske andre forskere mente Internett hadde å by på for religionen, men så heller faresignaler i møtet mellom religion og

Internett. Forskere som representerte denne negative siden så ofte på religion og Internett fra et mer tradisjonelt ståsted. Den første bolken av religionsforskning på Internett var altså preget av at forskerne dro mot to ekstremer. Religion og Internett som to størrelser i samspill har vært et neglisjert forskningsfelt fram til begynnelsen av 2000-tallet, men da ting begynte å snu (Dawson & Cowan 2004:9), og det er først da vi kan begynne å snakke om den andre bølgen av forskning.

Den andre bølgen kom altså rullende i begynnelsen av den nye millenniet. Denne bølgen la vekt på mangfoldigheten i feltet og nødvendigheten av å sette nye funn inn i historiske og sosiale kontekster. Betydningen Internett ville ha for religion ble sett på fra en mer realistisk side (Højsgaard & Warburg 2005:8-9). Det var først nå de virkelige empiriske studiene for hvilke konsekvenser Internett ville ha for religion begynte. Men videre forskning er viktig på feltet er viktig, ikke minst for å forstå utviklingen på nett i en bredere sosial og kulturell kontekst (Dawson & Cowan 2004:9). ”But detailed study of how religion is being practiced online is only just beginning, especially the effort to understand developments online in the wider social and cultural conditions changing life in late-modern societies.” (Dawson & Cowan 2004:9).

Den nyere forskningen på religion og Internett som har vokst fram kan beskrives som en tredje bølge. Det er vanskelig å fastslå hva denne tredje bølgen kommer til å innebære, siden religion og Internett er et emne som stadig er under utvikling. Men en av tendensene vi kan se er at Internett i større grad nøytraliseres, og blir en selvklar del av hverdagslivet. Fokuset rettes også mot hvordan Internett som en del av hverdagen, også er med på å endre denne hverdagen (Lövheim 2007:54).

Religion på Internett kan inte lengre ses som en separat sfär, utanför de religiösa förändringar som sker inom andra delar av det senmoderne samhället. Studier görs nu av hur användare intergrerar tekniken med tidigare sätt att leva som troende, för att hantera förutsättningar i det moderne samhället. (Lövheim 2007:54).

Studier i denne tredje bølgen visker i større grad ut skillet mellom religion og Internett, og studerer heller hvordan brukere av nettet integrerer teknologi i sin måte å tro på. Studier i den tredje bølgen ser i større grad på religion, samfunn og Internett som størrelser som påvirker og speiler hverandre.

2.2. Online religion as lived religion: Christopher Helland

Christopher Helland retter sin fokus mot religion i vår samtidskultur, og han har skrevet en rekke artikler som omhandler religion på Internett. Helland er ansatt ved Dalhousie universitet i Canada¹⁰. Helland ga i 2002 ut en artikkel «Surfing for salvation», der han klassifiserer materiale hentet fra Internett som omhandler religion. Helland begrunner at det er mulig å dele materialet inn i to kategorier, og han skiller mellom det han kaller *online religion* og *religion online*. Helland viser til at selv om det er enorme mengder religiøst materiale som ligger ute på nettet er det mulig å klassifisere dette materialet i to kategorier avhengig av uttrykket på nettsiden og formålet siden har. *Religion online* er de sidene som tilbyr ren informasjon om religion, og disse sidene er et eksempel på kontrollerte religiøse miljø ifølge Helland. *Online religion* på den andre siden er internettsider som tilbyr et interaktivt tilbud for for internettbrukeren. På disse sidene kan brukeren for eksempel poste en bønn eller utføre andre ritualer (Helland 2002:293).

In many cases there is an active form of religious participation occurring. Rituals are conducted, prayers are posted and even communion is carried out in this medium. In other situations the Internet presents material concerning religion to a passively receptive audience. (Helland 2002:293).

Det kan virke som litt for enkelt å kun ha disse to begrepene for å beskrive og klassifisere sider som omhandler religion på Internett. Denne klassifiseringen av ulike religiøse uttrykk på nettet som Helland gjør i sin artikkel har blitt tatt i bruk, diskutert og kritisert av forskere. Flere har pekt på at det er mange nettsider på Internett som faller i mellom disse to kategoriene, og at flere nettsider kan kategoriseres som begge deler (Dawson & Cowan 2004:7). På flere av de kristne nettstedene som finnes på Internett oppleves det heller en kontinuitet heller enn en opposisjon mellom *online religion* og *religion online* (Young 2004:105). ”Christian Web sites that appear to be oriented primarily toward the provision of information also include components that connect that information in some way to religious practice.” (Young 2004:105). Men en slik klassifisering av nettstedet med religiøst innhold bidrar til å skape et teoretisk verktøy for forskning på religion og Internett. Hellands kategorisering har blitt kritisert og drøftet av mange, men disse to begrepene benyttes fremdeles av forskere innenfor fagfeltet.

Nettopp dette med å skape et rammeverk for religionsforskning på nett er noe Helland problematiserer i artikkelen «Online religion as lived religion» fra 2005. Han argumenterer for at den stadige endringen Internett befinner seg i gjør det vanskelig å skape en teori rundt religionsforskning på Internett. Det at Internett stadig endrer sin form og at det stadig dukker opp nye nettsider gjør det vanskelig å skape rettesnorer for forskningen. Helland sier videre at da han

10 http://sociologyandsocialanthropology.dal.ca/Faculty/Chris_Helland.php

først trakk distinksjonen mellom *online religion* og *religion online* var det basert på internettsider som var tilgjengelige på slutten av 1999. På denne tiden var det et klart skille mellom sider som kunne defineres som *online religion* og *religion online*. Sider definert som *online religion* var som regel representert av uoffisielle og populærreligiøse grupper, og *religion online* ble oftest representert av offisielle religiøse organisasjoner. Dette har imidlertid endret seg over tid, og det er nå flere offisielle religiøse organisasjoner som har endret ståsted i forhold til interaktivitet på sine nettsider. Men denne utviklingen sier Helland, gjør ikke klassifiseringen mellom internettsider som *online religion* eller *religion online* ubrukelig. Men rammeverket må utvikles for å holde takt med utviklingen (Helland 2005:1-2). Han sier videre at det er en rekke ulike religiøse nettsider tilgjengelig, og det er også ulike muligheter for religiøs deltakelse for de som er på nett. Men vi må også forstå teknologien bak sidene, det er mulig å lage en side med kun informasjon, og det er mulig å lage et «område» der brukerne kan oppholde seg, som et internetttforum. Det faktum at det er mulig for skaperne bak religiøse nettsider å tilby både *online religion* og *religion online*, men det at ikke alle benytter seg av denne muligheten forteller os noe. Hvordan kommunikasjonen og interaksjonen foregår inne på forumet har stor betydning for det religiøse miljøet på nettstedet (Helland 2005:4). Noen av skaperne bak enkelte nettstedet ønsker kun å tilby informasjon til sine brukere, og her trekker Helland frem offisielle religiøse institusjoner, og noen skapere ønsker å skape et religiøst miljø på nett der brukerne har kontakt med hverandre. Helland beskriver det ideelle religiøse miljøet på nett som bidragsyter til både informasjon, men også til et sted der denne informasjonen skal kunne leves. Han sier at dette skjer ved at nettsider forsøker å tilby både en sone for informasjon, og en sone for kommunikasjon (Helland 2005:13). Helland beskriver en nettside som tilbyr *online religion* og *religion online* i ett, og det er vel riktig å anta at en side som tilbyr begge deler kan kategoriseres som *online religion*. Men en side som kun tilbyr informasjon fortsatt kun vil kategoriseres som *religion online*.

2.3. Religion and Cyberspace: Morten Thomsen Højsgaard og Margit Warburg

Højsgaard er nå ansatt ved det Danske Bibelselskap, men har tidligere vært ansatt som religionsforsker ved Københavns Universitet. Højsgaard har utgitt flere bøker og skrevet en rekke artikler rundt temaer som danskenes gudstro, religiøs kommunikasjon og forandringer innenfor kristendom og islam¹¹. Margit Waarburg er religionssosiolog, og er ansatt som professor ved Religionshistorisk institutt ved Københavns Universitet. Warburg har publisert en rekke arbeid innen tema som nyere religioner og kulturelle møter (Højsgaard & Warburg 2005:x)

11 <http://www.hoejsgaard.net/>

Højsgaard og Warburg har sammen fungert som redaktører for en samling artikler under navnet *Religion and cyberspace* fra 2005. Boka tar utgangspunkt den internasjonale konferansen *Religion and Computer-Mediated Communication* som ble holdt ved Københavns Universitet i 2001. Samlingen er delt inn i tre deler. Del en tar opp terminologi, kunnskap og historien rundt feltet religion og Internett. Del to dekker ulike aspekter ved endring, forflytning og konflikter av religiøs autoritet som følge av internettbruk. Del tre består av analyser av religiøse identitets konstruksjoner og gruppedannelser online (Højsgaard & Waarburg 2005:1).

Hva gjør Internett med religion, hvordan formidles religiøse opplevelser online og på hvilken måte har religiøse individer og grupper tilpasset seg fremveksten av denne virtuelle kulturen, er spørsmål som adresseres i samlingen. Højsgaard og Waarburg presiserer at i dag er nesten hver eneste samtidsreligion tilstede på Internett (2005:3).

In the twenty-first century, religious life is increasingly moving from churches, mosques and temples to the Internet. Today, anyone can go online and seek a new form of religious expression without ever encountering a physical place of worship, or an ordained teacher or priest. The digital age offers virtual worship, cyber-prayers and talk boards for all of the major world faiths, as well as for pagan organizations and new religious movements . It also abounds with misinformation, religious bigotry and information terrorism. Scholars of religion need to understand the emerging forum that the Web offers to religion, and the kinds of religious and social interaction that it makes possible. (Højsgaard&Waarburg,2005:i).

På Internett er det mulig å finne informasjon eller bli å del av et religiøst samfunn uten fysisk å oppsøke et hellig sted eller konfronteres med en autoritetsperson for denne religionen. Internett åpner mulighetene for de som er søkende både mot de store verdensreligionene, men også forholdsvis små samtidsreligioner og religiøse bevegelser er på Internett. Internett gjør det religiøse landskapet tilgjengelig for individet på en måte som aldri før har vært mulig.

Konsekvenser det økende religiøse landskapet på Internett også fører med seg er feilinformasjon, fundamentalisme og intoleranse. Studier av religion og Internett må ta hensyn til både de positive og negative sider ved den stadige fremveksten av det nye mediumet, påpeker Højsgaard og Warburg. Den mangfoldigheten av meninger og mulige tolkninger som eksisterer på Internett gjør at ingen enhetlig autoritet eller kontrollmekanisme kan dominere på Internett, og ingen bruker kan være sikker på sin identitet. I cyberspace vil det alltid være en alternativ måte å se ting på, og Internett kan utfordre troverdighet strukturer. Internett som medium tilbyr kommunikasjons verktøy for nye nettverk og lar på denne måten uoffisielle stemmer bli hørt. Denne nye globale teknologien som Internett representerer tilbyr en mulighet for mennesker i det moderne samfunn som søker etter en friheten til å forbigå etablerte religiøse institusjoner (Højsgaard & Warburg 2004:7).

Højsgaard og Warburg fokuserer med sin artikkelsamling på identitet, kommunikasjon og autoritet. De problematiser hvordan de sidene som blir sett på som positive sider ved Internett også kan ha en negativ virkning. Forskning på Internett bør belyse begge sider av den pågående prosessen og det er viktig å ikke se på den økende bruken av Internett kun fra et ensidig positivt eller negativt ståsted.

2.4. Religion Online: Lorne L. Dawson og Douglas E. Cowan

Lorne L. Dawson og Douglas E. Cowan er redaktørene bak artikkelsamlingen *Online Religion. Finding Faith on the Internet*. Lorne L. Dawson er ansatt ved sosiologisk institutt ved Waterloo universitet i Canada. Han har skrevet flere bøker og en rekke artikler, og hovedområdet hans er nyreligiøse bevegelser. Dawson har også drevet forskning på sosiale og kulturelle virkninger av nye religioner og religion på Internett¹². Douglas E. Cowan er ansatt ved Renison College, Waterloo universitet. Cowan har drevet studier på religion og Internett, religion og film, og er opptatt av nyreligiøse bevegelser. Han er også opptatt av metode og teori i studiet av religion¹³.

Artikkelsamlingen er delt inn i fire deler med hvert sitt tema. Den første delen har tittelen *Being Religious in Cyberspace*, og denne delen tar for seg religiøs kommunikasjon og fellesskap. Den andre delen heter *Mainstream Religions in Cyberspace*, her fokuseres det på hvordan religioner med sterke tradisjonelle bånd offline også har tilpasset seg livet på nett. Den tredje delen har fått tittelen *New Religions in Cyberspace*, og her trekkes det fram eksempler på hvordan nyere religiøse bevegelser bruker Internett for å eksperimentere, og utvide sine religiøse fellesskap. Den fjerde og siste delen heter *Religious Quests and Contests in Cyberspace*, og her rettes fokuset mot Internett som et sted der brukerne søker etter religiøs opplysning og realisering (Dawson & Cowan 2004:11-13).

Dawson og Cowan innleder artikkelsamlingen med å si at Internett endrer religionens uttrykk verden over. Dette er som de sier en enkel, men svært viktig påstand. Cyberspace er ikke et så underlig sted som det ofte fremstilles som, mennesker som er på Internett gjør gjerne online det de også gjør offline. Men Internett endrer på måten disse aktivitetene utføres, all aktivitet formidles elektronisk gjennom Internett (Dawson & Cowan 2004:1). De sier videre at disse endringene ofte fremstår som subtile i livene til mange av brukerne, men konsekvensene av bruken er langt fra avdekket. Spørsmålet er om denne nye måten å være religiøs på vil gjøre en forskjell på hvordan religion praktiseres og forestilles i framtiden.

12 http://sociology.uwaterloo.ca/lorne_dawson.html

13 http://en.wikipedia.org/wiki/Douglas_E._Cowan

The consequences for religion are as yet largely unknown. Will this new way of being religious make a difference in how religion is conceived and practiced in the future? A brief look at some of the instances of religion online helps indicate how the internet is indeed making a difference. (Dawson & Cowan 2004:1).

Et innblikk i noen av de sidene som er en del av det religiøse miljøet på Internett vil være til hjelp for å avdekke noen av de endringene bruken av Internett kan føre til, og det er nettopp det Dawson og Cowan bidrar til med sin artikkelsamling.

Dawson og Cowan trekker fram to av konsekvensene det er mulig å vise at Internett får for religionen. Disse konsekvensene det er snakk om er at vi opplever et vendepunkt både når det kommer til religion og autoritet, og religion og autenticitet. Det er ingen forutsetninger for at det som postes på nett er bestemt eller klargjort i på forhånd. Internett skaper et fenomen som beskrives som «øyeblikkelige eksperter», og disse «eksperterne» står fritt til å svare på spørsmål og poste sine egne personlige meninger, uten noen mekanisme eller instans som kan verifisere disse utsagnene. Et annet trekk ved Internett som utfordrer autoritetstrukturer er det konstruerte og pluralistiske uttrykket religion på Internett ofte har. Denne pluraliteten viser seg å ha en relativiserende effekt både for autoriteten og oppriktigheten til enhver religion. Dawson og Cowan sier videre at dette mangfoldet og sameksistensen mellom så mange ulike og heterogene syn i cyberspace, utsetter brukerne av Internett for et mer flytende dogmatisk miljø. Dette miljøet oppfordrer i større grad til en personlig religiøs og spirituell eksperimentering for individet (Dawson & Cowan 2004:2-3).

For å kunne si med sikkerhet hva det er som skjer med religion på Internett og hvorfor, trenger vi flere empiriske studier med sosiologisk vinkling (Dawson & Cowan 2004:6).

In general, however, the study of religion online has suffered from relative neglect when compared to the burgeoning literature on the political, medical, educational, and even sexual uses and consequences of the Internet. (Dawson & Cowan 2004:9).

Studier av religion på Internett er i følge Dawson og Cowan et oversett studieobjekt i forhold til studier av Internett og politikk, medisin og undervisning. Det er derfor Dawson og Cowan mener vi nå må fokusere på en bredere forskning av fenomenet religion og Internett når det så lenge har blitt nedprioritert og oversett. Dawson og Cowan påpeker også, som så mange andre at Internett er en relativt ung nyvinning. Internett har blitt en del av samfunnet så raskt at vi står i fare for å overse konsekvensene av den nye teknologien. Dawson og Cowan argumenterer videre for at vårt miljø alltid vil påvirkes av våre innovasjoner, og det er derfor nødvendig å se hvilke konsekvenser Internett som innovasjon har på vårt miljø (Dawson & Cowan 2004:9). «From the first written word to the World Wide Web, each technology has its own unique signature and set of social consequences.» (Dawson & Cowan 2004: 9). Nye medier har gjennom menneskets historie bidratt

til endringer i samfunnet og måten vi lever på. De fem karaktertrekk som kjennetegner Internett i forhold til andre medier er at Internett er et interaktivt medium, Internett er et multimedia, Internett består av hypertekst¹⁴, hvem som helst kan logge seg på Internett uten mye problematikk og pengebruk, og sist, men ikke minst Internett er et globalt fenomen (Dawson & Cowan 2004:10). Det er disse fem karakteristikaene som gjør Internett til den revolusjonære innovasjonen som det er, og som gjør at det bidrar til et vendepunkt i det religiøse livet til mange mennesker. Internett gjør det mulig for flere mennesker å nå ut til flere mennesker, og på ulike måter enn noen gang tidligere i historien (Dawson & Cowan 2004:5)

2.5. Netværksreligion: Morten Thomsen Højsgaard

I sin doktorgradsavhandling studerer Højsgaard religiøse strømninger i det 21. århundre gjennom å analysere religiondebatt på Internett. Højsgaard ønsker å se på hvilken sammenheng det er mellom Internett og de ulike religiøse strømninger i det moderne Danmark (Højsgaard 2004:26).

Højsgaard sier at nøkkelbegrepene som samler opp hovedtendensene i det religiøse landskapet i Danmark i dag er individualisering, privatisering, multireligiøsitet og ny-åndelighet eller selvreligion. Størsteparten av befolkningen i Danmark er medlemmer av folkekirken, men i mange tilfeller er dette medlemskapet i stor grad kun symbolsk sier Højsgaard (Højsgaard 2004: 107). «Mens de fleste altså fortsatt knytter sig organisatorisk til folkekirken, går de enkeltes tanker så mange andre steder hen. Og disse andre steder for tanken kommer ikke minst til uttrykk i den internetmedierede religionsdebat(...)» (Højsgaard 2004:107-108).

Højsgaard undersøker sitt materiale ved å bruke fire grunnleggende arbeidsmetoder. Han vil intervju ulike organisatorer av religiondebatt på Internett, og bruke data fra en elektronisk spørreundersøkelse som ble utført i 2003. Højsgaard bruker også målinger av informasjonsstrømmer i religiondebatten og han tar i bruk ulike former for analyse av tekster og kommunikative begivenheter (Højsgaard 2004:111). Det materialet Højsgaard skal undersøke i sin avhandling er i hovedsak danske diskusjonsforum på Internett, og han har plukket ut sider som representerer både islam, kristendom og populærreligiøse retninger (Højsgaard 2004:119-127) Det materialet og de metodene Højsgaard bruker bærer preg av å være mangesidig og variert. Højsgaard ønsker å belyse materiale der han får med organisatorer og autoritetspersoner som han omtaler som *makroaktører* samt *mikroaktører*. Højsgaard har også valgt å analysere materialet med fire ulike metoder, noen av metodene er kvantitative og ser på hvordan informasjonstrømmen går på på ulike forum, mens flere av analysemetodene er av kvalitativ art der Højsgaard analyserer tekst og ulike

14 Hypertekst defineres av ordnett.no som elektroniske dokumenter med mulighet for kryssreferanser og kopling av informasjon mellom dokumentene.

<http://ordnett.no/search?search=hypertekst&lang=no>

kommunikasjonsformer.

Når Højsgaard legger fram sine resultater legger han vekt på at gjennom en lesning av informasjonstrømninger er det en tydelig oppgang for religiondebatt på Internett. Højsgaard peker her på at selv om materiale som omhandler religion har vokst på Internett, må vi ha i bakhodet at det har vært vekst blant mange andre tema på Internett også. Den veksten som er målt hos religiøse nettsteder er beskjedent i forhold til veksten til sider som omhandler emner som sex, data og politikk (Højsgaard 2004:201).

I forhold til spørreundersøkelsen understreker Højsgaard hvordan undersøkelsen ikke kan være representativ for alle debatt deltakerne. Motivasjonen bak spørreundersøkelsen sier Højsgaard er ønsket om å få en større forståelse av hvilke profiler som kjennetegner deltakere i den virtuelle religiondebatten. Højsgaard fikk i sin undersøkelse motstridende svar fra de ulike deltakerne (Højsgaard 2004:221-222). «Respondentenes interesser og motiver for at delta i den virtuelle religionsdebat er mangeartede og ofte logisk inkonsistente.» (Højsgaard 2004:221-222). Ifølge Højsgaard er det et overordnet brudd mellom en belærende og misjonerende innfallsvinkel, og en søkende og selvutviklende innfallsvinkel på den andre siden. I overraskende mange tilfeller legges det vekt på de sosiale relasjonene eller individuelle erfaringer i kommunikasjonsprosessen i de inter-religiøse forhold online. Det er også svært få av deltakerne som endrer religiøs tilhørighet som følge av deltakelse i debatter på Internett, men flere vedkjenner en holdningsendring i form av en ny formulering av deltakerens posisjon (Højsgaard 2004:222).

Højsgaard ser på Internett som et speil heller enn en drivkraft for den religiøse utviklingen i samfunnet. Han sier at han gjennom sine analyser kan avlese fire forskjellige måter som mennesker i det moderne samfunn forholder seg til religion på. Det første reaksjonsmønsteret er sekularisering. Højsgaard legger vekt på at han her viser til begrepet sekularisering i den forstand at religion ikke lenger har en samlende eller betydningsbærende karakter på samfunnsnivå. Religionen fungerer heller som et subkulturelt element, og dette kan vi se på måten de religiøse nettsider befinner seg i periferien av Internett. Den andre reaksjonen Højsgaard mener å kunne speile gjennom sine analyser er tradisjonisering. Højsgaard viser her til konservative og tradisjonalistiske kristne og muslimske hjemmesider som gir uttrykk for en negativ holdning og en motstand til det moderne samfunn. I begge disse reaksjonsmønstre er det en klar motsetning mellom religion og modernitet. I de neste to reaksjonsmønstre er religion og modernitet sett på som to størrelser som kan vokse sammen. Detradisjonisering er det reaksjonsmønsteret der religion og modernitet blir sett på som forenelige størrelser. Troen skal formuleres og bli forstått i samklang med tiden. Desekularisering er det siste reaksjonsmønsteret Højsgaard beskriver. Her er det religiøs utvikling og spirituell kreativitet som er i fokus. Det er her snakk om en religiøs fornyelse som kommer til uttrykk i ulike

religiøse reformbevegelser, nyåndelige bevegelser, og individuelle tilrettelagte blandingsformer (Højsgaard 2004:247-268). Gjennom sine studier av ulike nettsider, debattforum, og spørreundersøkelser kommer Højsgaard fram til at det er disse fire religiøse reaksjonsmønstre Internettdebatten avspeiler i begynnelsen av det 21. århundre.

2.6. Exploring Religious Community Online: Heidi Campbell

Heidi Campbell har forsket på fellesskapet i kristne nettsamfunn. Campbell er ansatt ved universitetet Texas A&M. Campbell sine hovedområder for undervisning og forskning er teknologi, nyere media, og krysningen mellom media, religion og kultur. Campbell har skrevet sin doktorgradsavhandling om kristne nettsamfunn ved universitetet i Edinburgh¹⁵. I sin bok *Exploring religious community online* som baserer seg på hennes doktorgradsavhandling utforsker Campbell tre ulike kristne e-postlister. Hun viser hvordan det er mulig å definere disse e-postlistene som nettsamfunn og som fellesskap.

Campbell problematiserer begrepet fellesskap, og påpeker hvordan begrepet i det 21. århundre omdefineres og debatteres. Fellesskap kan brukes for å vise til en sosial samling av de som bor i en bestemt region eller om mennesker som har valgt å være sammen for en spesiell grunn. Hun viser videre til at fellesskapsbegrepet nå i dag heller viser til noe mennesker frivillig har valgt heller enn noe som er påtvunget. Ifølge Campbell er det gjennom Internett at sosiale grupper utfordrer den tradisjonelle forståelsen av hva et fellesskap er (Campbell 2010: xiv).

Campbell har i hovedsak tatt for seg e-postlister i sine studier. Hun påpeker at brukerne som er registrerte gjennom e-postlistene har ulike roller. Noen er bare tilskuere, noen er svært aktive og skriver mange e-poster som sendes ut videre til alle på listen, noen har igjen en administrativ rolle og sørger for at alt fungerer slik det skal. Campbell påpeker at alle er medlem av nettverket, men stiller også spørsmål om det er mulig at dette nettverket kan betraktes som et fellesskap, og om disse båndene og interaksjonen mellom de ulike brukerne vil bli like autentisk som i et offline nettverk representert av en kirke. Det som er verdt å merke seg er at det å være medlem av en kirke ikke nødvendigvis gjør deg til et medlem av det kristne fellesskapet, og at det å være medlem av en kristen e-postliste ikke automatisk gjør brukerne av listen til medlem av et fellesskap heller (Campbell 2010: xv). Campbell peker på hvordan et kirkesamfunn offline kan bidra til følelsen av å være «sammen alene» og hvordan det å være en del av et nettsamfunn kan føles som å være «alene sammen» for brukerne (Campbell 2010:xvii). Fellesskap på Internett kombinerer det som kjennetegner et fellesskap i en ny setting. Internett blir sett på som en sosial sfære heller enn en teknologi, og de fellesskapene og nettverkene vi finner på Internett er baserte på en felles visjon,

15 <http://comm.tamu.edu/people/campbell.html>

omsorg og kommunikasjon (Campbell 2010:xvi). Ifølge Campbell er en trygghet i det å være sammen gjennom en Internettkobling. Medlemmene av disse online fellesskapene kjenner at det er et rom der deres ønsker, og spirituelle søken, kan realiseres. Det er dette som gir grunnlag for at mange fortsetter sin søken etter Gud på Internett ifølge Campbell. Måten denne individuelle søken utfordrer både fellesskapet, og den religiøse kulturen gjør at religiøse fellesskap på nett må undersøkes nærmere (Campbell 2010: xviii).

Campbell gikk tett inn på tre ulike e-postlister i sine studier, hun sier at nettopp disse listene ble valgt ut på grunn av deres felles online praksiser og strukturer. De tre e-postlistene representerer tre ulike kristne retninger. De tre e-postlistene Campbell undersøkte i sine studier var *Community of Prophecy*, som er en e-postliste forbundet med den karismatiske pinsemenigheten sine praksiser og tro. *The Online Church* besto av medlemmer med sensoriske vansker, disse medlemmene hadde stort sett evangelisk tilknytning. Den tredje og siste e-postlisten var *The Anglican Communion Online*, som var knyttet opp mot anglikanske kirkesamfunn (Campbell 2010:80).

Campbell viser til tre hovedfunn som et resultat av sine syv år lange studier av kristne e-postlister. Hun sier at det fellesskapet som skapes på Internett i hovedsak er et supplement heller enn en erstatning for individets engasjement i den offline menigheten. Det hun også påpeker er at dette supplementet i stor grad er av emosjonell art heller enn informasjonsrettet (Campbell 2010:174). Det andre Campbell har observert gjennom sine studier er hvordan seks ulike nøkkelegenskaper oppleves som grunnleggende i alle fellesskapene. Disse seks egenskapene er forholdet til de andre medlemmene, omtanke, delte verdier, kontakt og fortrolig kommunikasjon. Alle disse trekkene er egenskaper som er grunnleggende i den generelle forståelsen av fellesskap som sosial prosess (Campbell 2010:181-188). Det tredje hovedfunnet Campbell har gjort i sine studier er at disse religiøse fellesskapene på Internett sentrerer rundt en felles historie, de er såkalte narrative fellesskap. De bruker historien for å legitimere sitt eget fellesskap og skaper autentisitet rundt fellesskapet ved bruk av det narrative (Campbell 2010:195).

2.7. Mitt forskningsprosjekt

En kort presentasjon av tidligere forskning gjør det klart hvorfor det er så viktig med videre forskning på religion og Internett. Internett og religion er et relativt nytt forskningsfelt, og dette er et poeng som samtlige forskere i feltet bringer på bane. Flere viser også til at feltet religion og Internett har blitt oversett i forhold til forskning på Internett og emner som politikk, økonomi og sex. Vi trenger derfor flere studier av religion og Internett, nettopp for å kunne avdekke hvilke endringer og konsekvenser dette møtet kan føre med seg. Vi trenger også nyere forskning på feltet der religion og Internett sees i samspill med hverandre heller en to størrelser på hver sin side. Det at

Internett som teknologi og som medium stadig utvikler seg fører til at forskning på feltet blir raskt utdatert, og den tidligste forskningen som ble foretatt på begynnelsen av 1990-tallet, kan allerede sies å være «utdatert». Nyere forskning fokuserer på Internett som en del av hverdagslivet og det store skillet mellom religion og Internett viskes ut. Det å se på hvordan mennesker integrerer Internettet som en del av sin hverdag, og hvordan teknologien blir tatt i bruk av flere og flere som en del av den religiøse utfoldelsen er det jeg ønsker å fokusere på i min studie.

Et manglende begrepsapparat innenfor feltet er et tema som bringes opp av flere. Det er en utfordring å drive studier uten å ha klare begreper til å sette ord på det du søker etter eller finner. Jeg savner et sterkere begrepsapparat på norsk, og har i dette prosjektet lånt flere ord fra engelsk for å beskrive både tidligere forskning, materiale og teorier jeg benytter meg av. Her problematiseres også det at Internett stadig utvikles, det gjør det utfordrende å sette opp et rammeverk for forskning på feltet religion og Internett. Helland forsøker med sin klassifisering av Internettsider med temaet religion, og Højsgaard bidrar i sin doktorgradsavhandling med å vise ulike relasjoner mellom religion, samfunn og Internett.

Tema som adresseres av de ulike forskerne jeg har presentert er identitet, autoritet, kommunikasjon og fellesskap. Felles for alle forskerne er at de opptatte av å avdekke hvilke sosiale og kulturelle endringer Internett bidrar til å forme, spesielt med tanke på møtet mellom religion og Internett. Flere er også opptatt av hvilke konsekvenser dette møtet får for vår forståelse av fellesskap og identitet. Måten Internett utfordrer religiøs autoritet er også et tema flere er opptatt av. Internett åpner for selverklærte eksperter, og stemmer utenfor de religiøse institusjoner får en større mulighet til å bli hørt. Disse stemmene blir hørt gjennom at Internett er et medium som er tilgjengelig for svært mange, og at alle med tilgang til Internett kan i teorien publiseres på mediet. Individet får også en økt mulighet til å søke opp alternative kilder til den religiøse autoriteten ved tilgang til Internett. Internett og den kommunikasjonen som foregår på mediet, kan ifølge Højsgaard analyseres med tanke på å kartlegge religiøse strømninger og endringstendenser i samfunnet vi lever i. Højsgaard ser på religion, samfunn og Internett som refleksive størrelser og han understreker hvordan de alle påvirker hverandre.

Det er gjort få studier på norskspråklige religiøse nettsamfunn, og ingen som har en kvalitativ metodebruk med fokus på kommunikasjon. Det er i følge Lundby en lav prosentandel av nordmenn som tar i bruk Internett som kilde til religiøse spørsmål og erfaring (Lundby 2010:124-26). Dataene i denne artikkelen er hentet fra en undersøkelse utført i 2008 (Botvar & Schmidt 2010:9), den er altså fire år gammel. Som vi tidligere har vært inne på er Internett et medium som er i stadig vekst og utvikling. Det er derfor mulig å tenke seg at det religiøse landskapet på norske nettsted har endret seg iløpet av disse årene, og at flere nordmenn

søker etter religion på nettet. Dette er ingenting vi kan si for sikkert, men det er ingenting som peker motsatt retning. Så selv om det er et fåtall av nordmenn som lever ut sitt religiøse liv på Internett er det et et forskningsfelt som fortjener nærmere undersøkelse. Nettopp fordi det er et forskningsfelt som har fått lite oppmerksomhet, og fordi Internett er et voksende medium og få en større del i nordmenns hverdag for hver dag som går. Det forumet jeg benytter som materiale i denne studien viser i hvert fall at det er flere norske kristne som faktisk er på nett. Det jeg ønsker å få svar på i dette prosjektet er om den religiøse utøvelsen på Internett kan fungere som er identitetsskapende og opprettholdende for norske kristne. Internett er et medium som gir rom for hverdagsreligiøsitet med sine løse hierarkiske strukturer og kommunikative aspekt. Spesielt i en tid der vi ser nedgang i oppmøte på gudstjenester, vil et studie av kristendom på Internett være nyttig for å kartlegge hvilke impulser som former norske kristne sin religiøse identitet og religiøse uttrykk.

3 Teoretisk perspektiv

Kristendommen er den «offisielle» religionsmodellen i Norge, og kristendommen som religion er institusjonalisert og representert av Den norske kirke. Luckmann ser i den usynlige religionen på hvordan individet og den religiøse institusjonen står i forhold til hverandre og han beskriver hva som skjer dersom individet ikke lenger finner sin religiøsitet som samsvarende med den institusjonaliserte religionen. Det er denne eventuelle uoverenstemmelsen mellom individet og institusjonen som danner grunnlaget for hverdagsreligiøsitet. Vi ser videre på hvordan identitet i moderniteten blir forstått som noe dynamisk og formelig, heller enn noe statisk og konstant. Giddens beskriver identitet som en refleksiv prosess der individet former sin identitet gjennom stadig forhandling og interaksjon med andre individer. Vi går så nærmere inn på den religiøse identiteten, og McGuire beskriver hvordan individet setter sammen sin religiøse identitet av ulike fragmenter, og hvordan dette skaper et hverdagsreligøst uttrykk. Avslutningsvis ser vi hvordan vi kan trekke paralleller mellom de to teoretikerne og hvordan de to teoriene kan benyttes som et felles teoretisk rammeverk for en videre analyse.

3.1. Individ og institusjon

Et individ vil alltid bli født inn i et allerede eksisterende samfunn og konfronteres derfor med et ferdiglaget virkelighetsbilde (Luckmann 2004:85).

Et virkelighetsbilde er et objektivt og stabilt faktum for den menneskeorganismen som blir født inn i et samfunn. Den får det overført fra konkrete medmennesker som demonstrer det og begrunner gyldigheten av det som en objektiv realitet i en rekke sosiale situasjoner. (Luckmann 2004:85).

I individets sosialiseringssprosess blir dette historisk bestemte virkelighetsbilde internalisert. Det objektive meningssystemet transformeres på denne måten til en subjektiv virkelighet. De fortolkningskjema og atferdsmodeller som finnes i det objektive virkelighetsbilde, legges ned i den subjektive bevissthetsstrømmen. Det betydningshierarkiet som ligger til grunn for dette virkelighetsbilde, blir til et subjektivt relevanssystem. Individueringen av bevissthet og samvittighet hos et historisk bestemt individ vil skje gjennom et virkelighetsbilde som er der allerede. Som Luckmann sier er det et bærende element i personlig identitet (Luckmann 2004:86).

Innenfor virkelighetsbildet vil også et sakralt kosmos kunne artikuleres, dette kosmoset representerer det betydningshierarkiet som ligger til grunn for virkelighetsbildet. Så hvis et individ blir født inn i et samfunn der et hellig kosmos er en del av den objektive realiteten, vil individet internalisere dette sakrale kosmoset i form av spesifikke religiøse representasjoner. Krisene og rutinene i et enkelt individs liv vil plasseres i en overskridende meningssammenheng ved hjelp av

de internaliserte religiøse representasjonene. Disse representasjonene vil på denne måten forme et subjektivt system av hva som er høyst relevant og de overordnede motivene (Luckmann 2004:87).

I et samfunn der religionen framtrer i en institusjonalisert form blir det tatt for gitt at religionen formidles av kirken (Luckmann 2004:88).

Individet vokser opp i en situasjon der religionen består i et sammenhengende meningssystem som referer til en symbolvirkelighet alle og enhver betrakter som religiøs, og som i samfunnet representeres ved mennesker, bygninger, prosedyrer og så videre, tydelig stemplet med religiøs kvalitet. (Luckmann 2004:88).

Det er altså en klar forestilling i samfunnet individet lever i om hva som er godtatte religiøse forestillinger og hvem det er som representerer disse. Utformingen av den individuelle religiøsiteten blir uten videre bestemt av den ferdiglagede «offisielle» modellen av religionen. Den individuelle religiøsiteten blir en helt konkret formet av en historisk bestemt kirke (Luckmann 2004:89).

Det sakrale kosmoset er tilgjengelig i form av en lære som er nedfelt i bøker med hellige tekster og kommentarer. Læren blir overlevert og fortolket av et offentlig utvalg av teologiske eksperter, på en måte som er bindende for lekfolket. All den utøvelse som er knyttet direkte til det hellige kosmoset, er fastlagt en liturgi som utføres av utpekte spesialister, eller som er under deres forvaring og kontroll. (Luckmann 2004:89).

Individet befinner seg altså i en situasjon der en institusjon med autoriserte personer står for hva det sakrale kosmoset innebærer. Det er en del viktige konsekvenser som springer ut av at den individuelle religiøsiteten formes av en slik høyt spesialisert sosial institusjon sier Luckmann. De relasjoner som forbinder individet med det hellige kosmoset, blir definert av en institusjon som gjør krav på enerett av saker som er den «ytterst» viktige. Samtidig streber institusjonen mot «sekulære» mål bestemt av den organisatoriske strukturen, og konflikter eller samarbeid med andre spesialiserte institusjoner (Luckmann 2004:89). Det som må til for at individet vellykket sosialiseres inn i den «offisielle» religionsmodellen med hensikt at den skal utgjøre fundamentet for hva som er ytterst viktig for individet er at den «offentlige» modellen er enhetlig på en måte som er subjektivt troverdig. Den må altså være i stand til å integrere og legitimere de fortolkningskjema og atferdsnormer som styrer rutinene krisene i individets liv (Luckmann 2004:90).

Luckmann lister opp tre nært beslektede problemer som i en «offisiell» religionsmodell kan oppstå samtidig. Disse problemene kan føre til at meningsammenhengen og den subjektive troverdigheten hos den «offisielle» religionen står i fare (Luckmann 2004:90). For det første sier Luckmann, inkluderer den «offisielle» modellen av religion fortolkning av hvilken rolle kirken og de religiøse ekspertene skal spille i individets forhold til det sakrale kosmoset så vel som dets forhold til andre sosiale institusjoner. Måten denne kirkeorienterte religiøsiteten manifesterer seg på

kan fortsatt forme en subjektiv meningsfull helhet, og en ulik vektlegging av på dimensjonene utkrystallisert i den «offisielle» modellen for religion, fører ikke med nødvendighet til at enheten i meningsammenheng i den kirkeorienterte religiøsiteten oppløses. Den representerer uansett en potensiell fare for den subjektive troverdigheten hos den «offisielle»modellen for hva som er «ytterst» viktig hos individet (Luckmann 2004:90-91).

Et trekk nummer to som Luckmann sier øker denne faren hos institusjonalisert religion er at det sett av normer for tro og livsførsel er høyst spesifikke. En slik avsondering av det sakrale kosmoset fra «verden» vil kunne fremkalle en svekkelse av den integrerende funksjonen som de religiøse representasjonene har for hverdagslivets gjøremål. «Religion» vil derfor oppfattes av individet som oppfyllelse av en del særegne krav. I et slikt tilfelle vil den relasjonen som de institusjonaliserte religiøse normene opprinnelig hadde til det subjektive systemet av det «ytterst» viktige være truet. Det som karakteriseres av den «offisielle» religionen som «ytterst» viktig , kan gjøres om til rutiner og isolerte tilfeller en overholdelse av spesifikke religiøse krav av en sakral karakter som er blitt rent formell. Slik kan de spesifikke religiøse representasjonene opphøre å fungere som integrerende elementer i det subjektive systemet av det «ytterst» viktige (Luckmann 2004:91-92).

Det tredje problemet som truer troverdigheten til den «offisielle» modellen av religion er nettopp det at den «offisielle» modellen blir formulert, videreført og fortolket av en gruppe spesialiserte «heltids» eksperter. Selv om disse ekspertene ikke er fullstendig avskåret fra hverdagslivets verden, er de først og fremst involvert i saker som har med det sakrale kosmoset å gjøre. Disse ekspertene er opptatt av «teori» og administrasjon av en spesialisert institusjon. Disse ekspertene vil derfor lett kunne bli isolert fra det som er typiske rutiner og kriser for lekmenn. Denne «teoretiske» karakteren hos den «offisielle» religionsmodellen vil kunne bidra til en fare for mulig uoverensstemmelse mellom denne modellen og det subjektive systemet av det som er «ytterst» viktig (Luckmann 2004: 93). Det er nettopp denne uoverensstemmelsen mellom den individuelle religiøsiteten og den «offisielle» religiøsiteten som gjør det til en nødvendighet å studere religiøsiteten hos individet for å få en oversikt over hvilke religiøse strømninger som ligger under overflaten i den moderne samfunn.

3.2 Hverdagsreligiøsitet

Hverdagsreligiøsitet¹⁶ defineres av McGuire som den religiøsiteten og spiritualiteten som praktiseres, erfares og uttrykkes av 'vanlige mennesker' heller enn en offisiell talsmann (McGuire 2008:12). Begrepet hverdagsreligiøsitet er ikke knyttet opp mot en offisiell religionsmodell, men fokuserer på individets religiøse uttrykk heller enn en offisiell standard. Studiet av hverdagsreligiøsitet går ofte på tvers av offisielle religioner og forutsetter en bred religionsdefinisjon. En religionsdefinisjon formulert av Orsi som bygger på sosialantropologen Geertz sine ord legger fram en måte å tenke seg religion på fra med en hverdagsreligiøs synsvinkel.

The practice of making the invisible visible, of concretizing the order of the universe, the nature of human life and its destiny, and the various dimensions and possibilities of human interiority itself, as these are understood in various cultures at different times, in order to render them visible and tangible, present to the senses in the circumstances of everyday life. (Orsi 2005:73-74).

Religion handler i følge Orsi sin definisjon om å konkretisere universets orden, menneskets muligheter og skjebne. Det dreier seg om å gjøre det usynlige synlig og tilstedeværende i hverdagen. Religion er for Orsi til stede i ulike former, til ulike tider i forskjellige kulturer og kommer til uttrykk nettopp i menneskers hverdagslige liv. Studiet av hverdagsreligiøsitet handler om å lokalisere all religiøs kreativitet innenfor kulturen og tilnærme seg all religion som opplevelse. Gjennom en revurdering av religion som en kulturell funksjon retter studiet av hverdagsreligiøsiteten fokus mot institusjoner og mennesker, tekster og ritualer, gjenstander og ideer. Alt dette er redskap for å skape eller ødelegge verdener. Det store spørsmålet er hva mennesker gjør med disse religiøse uttrykkene, og hvordan menneskene skapes av de verdenene de selv er med på å skape. Studiet av hverdagsreligiøsitet handler ikke om praksis heller enn ideer, men om ideer, uttrykk og forestillinger som en måte å kommunisere med verden på (Orsi 2002:172). Men det er gjennom praksis disse forestillingene og ideene kommer til uttrykk. Det hellige blir virkeliggjort gjennom kroppslig praksis. McGuire argumenterer for at disse praksisene over tid kan ha en fysisk, emosjonell og spirituell effekt på de menneskene som engasjerer seg i dem. Hun sier at slike legemlige praksiser kan fungere som et bindeledd mellom det materielle og det spirituelle i menneskers liv (McGuire 2008:13).

Studiet av hverdagsreligiøsitet fokuserer på individet og McGuire legger vekt på at en studie av individet ikke forutsetter at individets religion vil være en personlig kopi av en offisiell religion (McGuire,2008:5). Det er umulig sier hun å starte med en antagelse om at individer forplikter seg til en enhetlig pakke av ritualer og tro som tilhører en offisiell religion (McGuire 2008:11).

16 McGuire og Orsi bruker begrepet *lived religion* i sine tekster, dette er fritt oversatt til norsk som hverdagsreligiøsitet.

Et individ er trolig til å endre sine religiøse praksiser i løpet av et liv, spesielt i et moderne samfunn sier McGuire. Et individ kan droppe en praksis som ikke lenger er effektive, og på samme måte tilpasse andre praksiser inn i sin hverdag. Religion på individnivå er ikke rotfast, enhetlig eller sammenhengende. Et individs religiøse praksiser og de historier som benyttes for å skape mening er alltid i endring for å tilpasses. Individets biografi er ikke et mikrokosmos av den offisielle religionen (McGuire 2008:12). Hverdagsreligiøsitet forholder seg til individet, men er ikke kun et uttrykk for subjektet. Mennesker konstruerer sine religiøse verdener sammen, og ofte deler menneskene levende opplevelser av denne intersubjektive virkeligheten. Et individ behøver sosial støtte fra andre individer for å opprettholde sin religiøse subjektive virkelighet (McGuire 2008:12).

3.3. Identitet i moderniteten

Identitet kan beskrives som det individet identifiserer seg med, altså ser på som identisk med seg selv, og dermed som gjenkjennelig som seg selv. Dette er en svært forenklet måte å forstå identitet på, og i en verden som er preget av migrasjon, kulturmøter, ustabile familieforhold og globalisering, er ikke en slik definisjon av identitet som «noe man er» lenger tilstrekkelig. Identitet er noe som skapes, formes og gjenskapes. Identitet kan ikke forstås som noe ikke-substansielt og statisk, men som noe flyktig og bevegelig¹⁷. Det er denne forståelsen av identitet som noe formelig og dynamisk som ligger til grunn for Giddens sine teorier om selv-identiteten i det sen-moderne samfunnet.

Anthony Giddens er en britisk sosiolog som har skrevet flere bøker om samtidsforståelse og sosialteori. Giddens hovedområde er modernitet, og han har blant annet utviklet en teori om hvordan selv-identiteten konstrueres i det han kaller det sen-moderne samfunnet med tanke på globaliseringsprosesser. Giddens bruker begrepet modernitet i en svært generell betydning, han sier at moderniteten kan forstås som fremveksten av den industrialiserte og kapitalistiske verden (Giddens 1991:26). Giddens trekker stadig frem kontrasten mellom det moderne samfunn, og det tradisjonelle samfunn for å forklare det moderne samfunn.

Giddens sier at moderniteten må forstås på institusjonelt nivå, moderne institusjoner skiller seg ut fra alle tidligere former for sosial orden med sin dynamikk, gjennom graden de undertrykker tradisjonelle vaner og den globale påvirkning. Den forvandling som moderne institusjoner fører med seg fletter seg direkte sammen med individets tilværelse, og derfor med selvet (Giddens 1991:9). Ifølge Giddens kan vi i stor grad snakke om en apokalyptisk verden, dette er ikke fordi verden er rammet av katastrofer, men fordi verden i dag introduserer risiko som tidligere generasjoner ikke ble konfrontert med. Det fjerne og globale kommer tettere inn på individet, og påvirker hverdagen og de lokale begivenheter i en større grad enn tidligere.

¹⁷ <http://www.fsnielsen.com/txt/art/identitet.htm>

Det globale kommer derfor tettere inn på individet og selvets intimitet (Giddens 1991:13).

Den «verden», vi lever i i dag, er på visse fundamentale punkter meget forskjellig fra den verden, som blev beboet af mennesker i tidligere historiske perioder. Det er på mange måder én enkelt verden med én enkelt erfaringsramme (f.eks. Med hensyn til grundleggende pejlemærker som tid og rum), men det er samtidig en verden, der skaber nye former for fragmentering og splittelse. Et univers av social aktivitet, hvori de elektroniske medier spiller en central og konstituerende rolle(...). (Giddens 1991:13).

Giddens trekker stadig fram det moderne samfunn som en kontrast til et tidligere historisk tradisjonelt samfunn. Giddens peker på visse trekk ved det moderne samfunnet mennesker lever som er fundamentalt forskjellig fra et tidligere tradisjonelt samfunn. Giddens viser til fremveksten og bruken av elektroniske medier som en av de kreftene som førere til økt globalisering og en sammensmeltning av det lokale og det globale. I modernitetens post-tradisjonelle orden og organisering, og på bakgrunn av nye former for hvordan erfaring formidles blir selv-identiteten et refleksiv og organisert prosjekt. Giddens sier at individene tvinges til å treffe valg om livsstil blant mange forskjellige muligheter. Dette er en konsekvens av at tradisjonen mister taket, dagliglivet rekonstrueres mer og mer på bakgrunn av samspillet mellom det lokale og det globale (Giddens 1991:14).

Giddens hevder at det er forandringen i selvidentitet og globalisering som utgjør de to poler i dialektikken mellom det lokale og det globale i sen-moderniteten. Han sier videre at endringer av de intime aspekter av det personlige liv er direkte forbundet med skapelsen av sosiale forbindelser av stor rekkevidde. Det store omfanget av tid-rom utstrekningen som sen-moderniteten skaper, er så stort at selvet og samfunnet blir gjensidig forbundet i det globale miljø (Giddens 1991:45-46). Moderniteten bryter ned det lille samfunnet og tradisjonens beskyttende rammer og upersonlige organiseringer. Selvidentiteten blir i moderniteten problematisk, og denne problematikken står i kontrast til forholdet mellom selvet og samfunn i tradisjonelle samfunn (Giddens 1991:47).

3.4. Refleksivitet

Hovedelementet i Giddens teori er tanken på moderniteten og identiteten som refleksiv. Det som kjennetegner moderniteten er fremveksten av nasjonalstaten. Giddens sier at som sosiopolitisk står nasjonalstaten i sterk kontrast til de fleste typer av sosial orden. Moderniteten skiller seg fra de tradisjonelle samfunn med sin ekstreme dynamikk. Det er tre prosesser som ligger til grunn for dette dynamiske samfunnet. Den første kaller Giddens adskillelsen mellom tid og rom, og han snakker om en tømningssprosess av tiden og rommet. Han peker på hvordan verden i dag består av et universelt dateringssystem og globale standardiserte tidsoner, som står i sterk kontrast til pre-moderne tider. Adskillelsen mellom tid og rom er selve fundamentet for at tid og rom kan re-

kombineres på ulike måter som koordinerer sosiale aktiviteter uten nødvendig referanse til stedet. 'Hvor' og 'når' er uløselig knyttet til hverandre, og har med adskillelsen av tid og rom også fått muligheten til å kombineres på ulike måter. Sosial interaksjon behøver ikke å foregå på samme sted, og heller ikke til samme tid. Giddens viser også til det han kaller utleiringsmekanismer, dette beskriver han som den prosessen der sosiale relasjoner løftes ut av lokale sammenhenger og re-artikuleres på tvers av tid og rom. Han viser her til symbolske tegn, som penger, og til ekspertsystemer. Slike ekspertsystemer har gyldighet uavhengig av de som praktiserer eller benytter dem. Disse ekspertsystemene strekker seg ut til de sosiale relasjoner og til selvets intime verden. Han viser her til eksperter som legen og terapeuten, som står på lik linje med ingeniøren og teknikeren. Disse ekspertsystemene er direkte forbundet med individets sikkerhet, og er også derfor forbundet med risiko. Det er dette som er konteksten for den tredje og vesentlige faktor bak moderne institusjoners dynamikk, nemlig refleksivitet (Giddens 1991:26-32). «Modernitetens refleksivitet refererer til den tilbøyelighet, som ligger i de fleste aspekter af sociale aktiviteter og i materielle relationer med naturen, til konstant revisjon på baggrund af ny information eller viden.» (Giddens 1991:32). Modernitetens refleksivitet kan altså forstås som hvordan sosiale aktiviteter og strukturer til stadig revideres og omformuleres med tanke på ny informasjon. Refleksiviteten danner grunnlaget for en verden som i stor grad er dynamisk og alltid i endring.

Denne forvandlingen som moderne institusjoner fører med seg, fletter seg direkte sammen med individets tilværelse og derfor med selvet (Giddens 1991:9). Det å være menneske er i realiteten sier Giddens å alltid være klar over, og på en eller annen måte kunne beskrive, både hva man foretar seg og hvorfor man gjør det. Refleksiv oppmerksomhet er derfor karakteristisk for all menneskelig handling (Giddens 1991:49). Selvets identitet sier Giddens forutsetter refleksiv bevissthet (Giddens 1991:68). Selv-identiteten er derfor ikke bare et resultat av kontinuiteten i individets handlingssystem, men noe som rutinemessig må skapes og opprettholdes i individets refleksive aktiviteter. Selv-identitet er ikke et særlig trekk eller en samling av trekk, som individet besitter (Giddens 1991:68). Giddens definerer selv-identitet som « (...)selvet som det refleksivt forstås af personen på baggrund af vedkommendes biografi.» (Giddens 1991:68). Giddens forklarer videre hvordan identiteten på denne måten forutsetter en stadig kontinuitet på tvers av tid og rom, og sier at selv-identiteten nettopp er en slik kontinuitet, som den refleksivt fortolkes av agenten. En person som har en relativt stabil følelse av selv-identitet har en fornemmelse av biografisk kontinuitet. Denne personen er i stand til å begripe denne refleksivt og kan i større eller mindre grad kommunisere denne til andre mennesker. Følelser av selv-identitet er både robuste og skrøpelige ifølge Giddens. Den biografi som individet bærer på vil alltid være bare være en «historie» blant mange andre potensielle historier, som kunne fortelles om individets utvikling som et selv.

Det er dette som gjør selv-identiteten skjør og skrøpelig, men den er også robust sier Giddens. I møte med store spenninger og forandringer i de sosiale miljøer som personen beveger seg i, vil ofte følelsen av selv-identiteten være tilstrekkelig fastholdt hos personen. En person med en relativt stabil følelse av selv-identitet vil ha denne fornemmelsen av en biografisk kontinuitet, personen vil være i stand til å begripe refleksivt og være i stand til å kommunisere denne med andre mennesker. For det er nettopp gjennom kulturelle og sosiale handlinger biografiene konstrueres. Refleksive biografier varierer i form og stil, og individet skriver stadig sin identitet gjennom sin sosiale interaksjon (Giddens 1991:69-71).

3.5. Religiøs identitet

Det å tenke på et individ sin religiøse identitet som overensstemmende med den «offisielle» religionen er den tradisjonelle måten å forestille seg religiøs identitet på. De fleste akademiske teorier om religiøs identitet hviler på en oppfatning av at religiøsitet på det individuelle nivå korresponderer med praksis og trosforestillinger til en bestemt religion (McGuire 2008:187). McGuire peker på hvordan religion på individ nivå ofte fremstår som en sammensatt og ofte motstridende blanding av religiøse forestillinger og praksiser. Individets religiøsitet er erfart og uttrykt i hverdagslivet og består derfor av sosialisering med andre individer som også har sin individuelle religiøsitet. En slik religiøs sosialisering og interaksjon med andre kan være med på å informere og påvirke individet, men ikke fastsette individets personlige praksis og tro (McGuire 2008:208). McGuire ønsker å gjøre det klart at individet ikke har en begrensing opp mot et enkelt valg, men at den religiøse praksisen kan påvirkes fra ulike kilder. Individer kan være knyttet til flere ulike grupper som ikke nødvendigvis samsvarer med hverandre. Slike gruppeidentiteter kan påvirke, men vil ikke bestemme et individs personlige identitet (McGuire 2008:209). Der er derfor mulig å forstå seg identiteten som en konstruksjon som bygger på en rekke kulturelle resurser. Et individ sin religiøse identitet er derfor en sammensetning som bygger på mange ulike elementer, individet fremhever noen elementer i en sosial kontekst og undertrykker noen i en annen. Gjennom selve prosessen med det å leve og oppleve sin egen religiøse identitet endrer og tilpasser individet seg. Et individ vil uttrykke sin hverdagsreligiøsitet på ulike måter i ulike stadier i livet, i forhold til ulike mennesker og i forskjellige kulturelle settinger (McGuire 2008:209).

Det er tydelig at McGuire er inspirert av Anthony Giddens når hun beskriver hvordan individet tilegner seg sin religiøse identitet. Men McGuire argumenterer mot et punkt som er selve fundamentet i Giddens teori, nettopp tanken om den konstruerte religiøse identiteten som et produkt av modernitetens fremvekst. McGuire hevder at det ikke er en endring fra tradisjonelle til moderne

samfunn som gjør at vi kan se på den religiøse identiteten som et sammensatt fenomen. Ifølge McGuire er det vår måte å tenke på religion innenfor institusjonelle rammer som gjør at vi ikke har sett den mangfoldigheten av religion som finnes hos enkelt individet (McGuire 2008:210).

3.6. Nettverksbaserte samfunn

Ved å se på Internett som et sosialt nettverk presenteres den online konteksten som noe sosialt. Internett fremstilles som et sted der det å koble mennesker sammen er det overordnede målet. Det er gjennom samtale Internett blir til et sosialt nettverk der sosiale relasjoner etableres og opprettholdes (Campbell 2010:25). Internett er nemlig for mange mer enn et teknologisk verktøy for informasjon, det er for mange en måte å kontakte og møte mennesker. Ved å se på Internett som et sosialt nettverk fokuseres det på hvordan Internett fremmer nye måter mennesker relaterer seg til hverandre på (Campbell 2010:40). Grupperinger online tillater individer å velge naboer og søke etter nye venner med felles interesser. Grenser viskes ut på den måten at mennesker i naborommet eller i en annen by bare er et tastetrykk unna. Internett sees på som en utvidelse av individets kommunikative muligheter og tilbyr med dette nye former for samfunn (Campbell 2010:41).

Mennesker er sosiale vesener, som knyttes sammen gjennom sosiale mønstre og atferd. Samfunn brukes ofte som en satt eller idealistisk størrelse for å beskrive en geografisk avgrensning eller en gruppe individer som lever i et spesielt område. Campbell legger vekt på at samfunn dreier seg om mye mer enn bare felles lokalitet. Samfunn kan dannes på bakgrunn av felles interesser heller enn geografisk lokalisering. Store Norske leksikon definerer samfunn som en betegnelse som har tre vanlige hovedbetydninger:

(1) samkvem, omgang, forbindelse, lag; (2) krets, sammenslutning, selskap med religiøst, ideelt eller faglig formål; (3) omfattende, selvstendig folkegruppe med et eget landområde og levesett. I politisk dagligtale blir samfunn ofte oppfattet som synonymt med nasjonalstat. I samfunnsvitenskapene blir samfunn oftere analysert som et sosialt system¹⁸. Campbell sier at studiet av Internettssamfunn krever en revurdering av den tradisjonelle måten å tenke samfunn på (Campbell 2010:26-27). En viktig trend ifølge Campbell er hvordan forskere innenfor kommunikasjonstudier tenker på samfunn som et nettverk av forbindelser. Sosial nettverkanalyse utviklet seg innenfor den sosiologiske disiplinen med grunntanken at kjernen i et samfunn har nettopp sosiale og ikke geografiske forutsetninger (Campbell 2010:36). I sosial nettverkanalyse identifiseres ulike knutepunkter, og videre kartlegges tilknytningen mellom dem for å se hvordan punktene hører sammen. I en slik analyse identifiseres de sosiale strukturene som overskrider grupper, for å beskrive de underliggende mønstre for den sosiale strukturen.

¹⁸ <http://snl.no/samfunn>

Denne strukturen har blitt brukt for å studere organisatoriske, urbane, rurale og personlige samfunn (Campbell 2010:37). Campbell understreker at i dag lever de fleste mennesker ikke i tett befolkede, sterkt sammenknyttede samfunn. Mennesker i dag flyter heller rundt i løselige og stadig skiftende nettverk (Campbell 2010:37). Denne sosiologiske forståelsen av samfunn er basert på fleksible forbindelser. Når teknologien medierer og opprettholder forhold er ikke geografien en faktor som kan føre til ekskludering fra et sosialt nettverk. Med et perspektiv der sosiale strukturer er grunnleggende for å danne et samfunn, kan mennesker som lever i samme gate eller land leve i svært ulike samfunn (Campbell 2010:38). Med et perspektiv som understøtter at samfunn har endret seg fra å være rotfestet i det geografiske til å heller bli et nettverk basert på støtte og sosiale strukturer gjør det mulig å studere internettfelleskap som en ny form for samfunn (Campbell 2010:37).

En internettfelleskap er ikke nødvendigvis et samfunn, det er visse kriterier som må ligge til grunn for å kunne definere et nettsamfunn som et online-samfunn. Campbell understreker at i det et Internettssamfunn går fra å være en plattform for samtale til å bli et samlingssted for en kjernegruppe av mennesker som investerer emosjonelt i diskusjonen, og knytter følelsesmessige bånd til de andre medlemmene. Internett fungerer på denne måten som et sosialt samlingspunkt for mennesker som deler samme interesser og forbindelser (Campbell 2010:44).

3.7. Individets religiøse identitet i det sen-moderne samfunn

Gjennom en lesning av Den usynlige religionen og Luckmanns beskrivelse av et mulig brudd mellom den offisielle religionen og den individuelle religiøsiteten er det mulig å forstå forutsetningen for hverdagsreligiøsitet. Når det som på individnivå oppfattes som det «ytterst» viktige ikke lenger samsvarer med det den «offisielle» religionen fremstiller som «ytterst» viktig, vil den «offisielle» religionsmodellen trekkes i tvil fra individet sin side. Vi kan si at det er denne inkongruensen g mellom «offisiell» og «individuell» religion som danner utgangspunktet for det McGuire kaller hverdagsreligiøsitet. Vi må ifølge McGuire se utenfor de institusjonelle rammer for å forstå individets religiøsitet. For McGuire er religiøs identitet sammensatt. McGuire sier at det mange forskere har gjort tidligere er å se på individets religiøsitet som et mikrokosmos av den store «offisielle» religiøsiteten, og det er dette hun ønsker å gå bort fra, vi må se på hvordan den religiøse identiteten formes på individnivå. Det er store likhetstrekk mellom McGuires beskrivelse av hvordan individet utformer sin religiøse identitet og Giddens teori om selv-identitet. Dersom vi ser det individets religiøse utforming i lys av Giddens teori om det refleksive selvet som et produkt av modernitetens fremvekst, kan vi forstå den sammensatte religiøse identiteten. I moderniteten preges individet til stadighet av til å ta valgmuligheter, også når det kommer til religion.

I en verden som preges av å være dynamisk og alltid i bevegelse vokser det refleksive selvet fram. Giddens ser stadig på moderniteten som en kontrast til det pre-moderne tradisjonelle samfunn. Han viser til hvordan individet i det tradisjonelle samfunnet ikke hadde de samme valgmulighetene som det har i det moderne, i det tradisjonelle samfunnet var individets identitet og valgmuligheter allerede satt fra fødselen av. McGuire argumenterer mot denne forestillingen i hvert fall når det kommer til spørsmålet om religion. Hun sier at det er forskernes måte å forestille seg religion på som en institusjonell gitt størrelse som har produsert dette bildet av religion før og nå. Hun sier at den religiøse identitet alltid har båret preg av å være sammensatt og foranderlig, men at det er først nå, når vi ser utenfor de institusjonelle rammene at vi kan se det.

Giddens og McGuire gir oss en fremstilling av individet som refleksivt, identiteten skapes, formes og opprettholdes gjennom kulturelle handlinger og sosial interaksjon. Identiteten fremstilles av Giddens som en biografi som individet til enhver tid skriver. Den biografien som individet skriver vil bli til gjennom handlinger, og interaksjon med andre individer.

4. Metode og utvelgelse av materiale

De to hovedkategoriene innenfor metode er kvantitativ og kvalitativ metode. Vi vil se nærmere på den siste av disse to og begrunnelsen av hvorfor det er nettopp kvalitativ metode som egner seg i denne studien. Vi vil videre presenteres for virtuell etnografi som innsamlingsmetode, og vi vil se på hvordan Internett i forskningssammenheng kan blir forstått som et sted å være. Videre begrunner jeg valg av materiale og utvelgelsen av de tekstene som skal foreligge for videre analyse. Vi ser også på etiske hensyn som er tatt i forhold til studien, og materialets gyldighet diskuteres kort. Avslutningsvis går vi nærmere inn på kvalitativ metode, nærmere bestemt hermeneutisk meningsfortolkning, som er den analysemetoden som vil bli benyttet videre i studien.

4.1. Kvalitativ metode

Kvalitativ metode er spesielt relevant i bruke i samfunnsvitenskapelige studier, særlig med tanke på den fremveksten av en mengde subkulturer, livsstiler og nye måter å leve med som hører postmodernismen til. Hurtige sosiale omveltninger og nye måter å leve på konfronterer samfunnsvitenskapelige forskere med nye sosiale kontekster og perspektiver (Flick 2009:12). Fremveksten av Internett og en mengde nye sosiale medier er et eksempel på slike nye sosiale kontekster. Den postmodernistiske forståelsen av subjektet som sammensatt og foranderlig fører til at fokuset rettes mot hverdagen og den subjektive opplevelsen. De tradisjonelle kvantitative metodemodellene er ikke egnet for denne typen forskning.

Flick viser til hvordan fokuser ofte rettes mot den kvantitative metodens begrensninger for å begrunne bruken av kvalitativ metode (Flick 2009: 12). Det er derfor fokuset heller bør rettes på de egenskapene den kvalitative metoden innebærer for akkurat det konkrete studiet. Flick lister opp fire essensielle trekk for kvalitativ forskning. Det første grunnleggende trekket Flick er forholdet mellom metode og teori. I kvalitativ metode er studieobjektet den avgjørende faktor for valg av metode, det er ikke metoden som velger objektet. Når det er objektet som bestemmer metoden åpner det for å designe en metode som rettferdiggjør kompleksiteten hos objektet, dette gjør det mulig å studere sammensatte problemer med kvalitativ metode. Forskningsobjektet reduseres ikke til variabler, men representeres i sin hverdagslige kontekst. Det er ikke kunstige situasjoner som studeres, men praksiser og interaksjon mellom subjekter i hverdagen. Målet med kvalitativ forskning er ikke å teste det som allerede er kjent, men å oppdage og utvikle nye empiriske teorier. Et kvalitativt studie sin validitet baserer seg i større grad på om funnene er koblet til empirisk materiale, og om metoden er anvendt og valgt på bakgrunn av objektet, like så mye som funnenes relevans, og refleksiviteten rundt prosessen (Flick 2009: 15).

Det andre kjennetegnet Flick ønsker å trekke fram er måten den kvalitative metoden fokuserer på deltakerne i studiet og deres mangfoldighet. Kvalitativ forskning kan dekke ulike perspektiver i en og samme studie, fra subjektet og til de sosiale betydninger. Kvalitative forskere studerer deltakernes kunnskap, praksiser og interaksjoner. Forskere innenfor den kvalitative forskningsgrenen regner også med de ulike synspunkter og praksiser, med tanke på de forskjellige subjektive perspektiver og sosial bakgrunn som ligger bak (Flick 2009: 16). Det tredje karaktertrekker Flick beskriver er refleksiviteten mellom forsker og forskningen. I kvalitativ forskning sees forskerens kommunikasjon med feltet som viktig kunnskap, heller enn en uønsket variabel. Forskerens subjektivitet og subjektiviteten til deltakerne blir en del av prosessen. Forskerens refleksjoner rundt handlinger og observasjoner, samt inntrykk og følelser blir til egne data, og blir en del av selve tolkningsprosessen (Flick 2009:16). Kvalitativ forskning tilbyr ikke bare en metode, og dette er det fjerde kjennetegnet Flick viser til. Kvalitativ forskning er ikke basert på et ensrettet metodologisk og teoretisk konsept, det er ulike teoretiske og metodologiske tilnærminger som karakteriserer forskningen (Flick 2009: 16).

4.2. Virtuell etnografi

Det meste av forskning på Internett er fortsatt kvantitativ, og noen av de mest brukte forskningsmetodene er online-undersøkelser, nettbaserte spørreskjema eller Internett-eksperiment. Men kvalitativ forskning på nettet vokser og mange forskere har overført flere kvalitative metoder til forskning på Internett. Blant disse er online-intervju, online-fokusgrupper, deltakerobservasjoner, studier av interaksjon eller spor av interaksjon og virtuell etnografi (Flick 2009: 265-266).

Mange forskere ser på Internett som et verktøy, Internett er rett og slett et hjelpemiddel til å kunne studere mennesker som tidligere ikke kunne bli nådd. Disse forskerne trækker utenfor de tradisjonelle stier, og tenker nytt med sine intervjuer og diskusjonsgrupper. Men en annen måte å bruke Internet med tanke på kvalitativ forskning er virtuell etnografi. Denne forskningsmetoden forutsetter et syn på Internett som et sted å være. Med et slikt perspektiv er det mulig å studere Internett som et miljø, en kultur eller som et samfunn. Denne måten å forestille seg Internett på gjør det mulig å overføre etnografiske metoder til internettstudier, og muligheten til å se på kommunikasjon og presentasjon av selvet på Internett.

Virtuell etnografi skiller seg fra tradisjonell etnografi ved at studieobjektet befinner seg i et teknisk miljø heller enn et naturlig. Flick viser til at tidligere studier har vist at teknologi ikke bør være noe som blir tatt for gitt og som noe selvsagt. Bruken av teknologien og den innvirkningen den har på brukerne er i stor grad påvirket av av representasjoner og forestillinger nettopp fra brukerne og ikke-brukerne av denne teknologien (Flick 2009:272). En etnografisk studie av et nettsamfunn

må ta hensyn til at dette samfunnet faktisk befinner seg på Internett, og ta med i betraktingen at det er en teknologi. En etnografisk studie av et nettsamfunn vil innebære en modifisering av metoden. En slik studie vil også ha sine begrensninger, samtidig som den vil kunne belyse nye perspektiver ved et studie, og kan åpne for nye problemstillinger. Visse egenskaper som er karakteristiske for Internett som medium må inkluderes som en del av studien. Det er umulig å studere samfunn på Internett uten å ta hensyn til de trekk som er karakteristiske for Internett som teknologi. Internett er et medium som karakteriseres av å være fragmentert og delvis. Med en eksistens som overskrider de tradisjonelle forestillinger om tid og rom blir Internett ofte sett på som noe ikke virkelig, Internett blir fremstilt som et annet sted og en annen verden. Internett er kontinuerlig i endring og skapes stadig på nytt av sine brukere, og er derfor et kulturelt produkt samtidig som det er en kultur (Flick 2009:273).

The internet is a culture and a cultural product at the same time. Mediated communication can be spatially and temporally dislocated. You do not have to be at the same time or space to observe what is going on among members of a virtual group. You can engage in a lot of other things and then come back to your computer where your e-mails or entries on a discussion group is waiting for you and you can access them from computers anywhere in the world. (Flick 2009:273).

Det er disse trekkene som gjør at en virtuell etnografisk studie aldri vil være fullstendig, men alltid bære et preg av å være ufullstendig og begrenset sier Flick (2009:273). Men med en studie der Internett er en vesentlig del av problemstillingen vil disse karakteristikaene som kjennetegner Internett bli en del av studien. Det at Internett er fragmentert og flytende kan fungere som hovedelementer i en analyse. På denne måten inkluderes de trekkene ved Internett som kan virke forstyrrende på studien inn i selve analysen, og det skapes et mer helhetlig bilde gjennom en slik tilnærming.

Selv i en studie der forskeren tar i betraktning den måten brukerne konstruerer Internett på er det visse problemer og begrensninger. Det kan oppleves som utfordrende å få god respons på poster, og det er en generell skepsis i mange Internett kulturer mot forskere på området (Flick 2009:275). Dersom forskeren baserer seg i større grad på det å observere kommunikasjonen mellom de ulike brukerne burde ikke denne skepsisen melde seg som et problem. Metoden begrenser seg også til det som foregår online. Kritikkk mot denne metoden har blitt rettet mot det faktum at Internett-kommunikasjon er mer enn bare kommunikasjon på Internett. For å utvikle en fullstendig studie av det virtuelle er det nødvendig å inkludere aktiviteter som strekker seg utenfor skjermen. Flick argumenterer for at det tidligere har vist seg problematisk å finne en kobling mellom det virtuelle livet til brukerne og det livet de lever offline. Virtuell etnografi forblir derfor begrenset i større grad

enn andre former for etnografi (Flick 2009:276). En slik begrensning behøver ikke å virke hemmende på studien. Med et perspektiv på relasjonen mellom Internett og samfunn som refleksiv slik den ble lagt fram i det første kapittelet er det mulig å vise til forskningsresultater som også kan benyttes for å forklare endringer og tendenser offline.

4.3. Utvelgelse av materiale

Med en problemstilling der jeg ønsker å finne ut av om og om hverdagsreligiøsitet kommer til uttrykk på Internett, og hvordan Internett kan fungere som identitetsskapende og opprettholdende måtte jeg finne meg en passende internettside for mitt studie. Etter mye søking på Internett falt valget på nettsiden jesuonline.no. Med tanke på oppgavens omfang så jeg meg nødt til å begrense materialet til kun en nettside og det materialet som lå tilgjengelig der. Kvalitativ innsamlingsmetode kjennetegnes ved at den er målrettet, og siden Internett består av en nærmest uendelig mengde informasjon og ulike nettsider er det nødvendig å være selektiv i forhold til det materiale som velges ut. Som forsker måtte jeg sette meg visse kriterier for hvilket materiale som skulle plukkes ut til bruk i studien. Siden måtte ha kristendom som hovedtema, siden måtte ha et forum eller en annen form for kommunikasjonskanal for sine brukere og denne kommunikasjonskanalen måtte ha et tilstrekkelig antall medlemmer og aktivitet. Flere sider om kristendom er rene informasjonssider, og mange av de som har kommunikasjonsverktøy som forum eller chat har svært lite aktivitet. Jesuonline.no er en side som har eksistert i mange år og som er stabil. Medlemstallene og aktiviteten på forumene er relativt høy, og dette fører til at det er et stort omfang av tekstmateriale tilgjengelig for meg som forsker. Jeg plukket ut hvilke tekster som skulle analyseres ut fra når det siste innlegget i temaet ble skrevet og hvor mange innlegg temaet besto av. Jeg ønsket å finne tekster med samtaletema som var populære og som hadde engasjert brukerne nylig. Flere av trådene hadde relativt nye innlegg, men det første innlegget som startet temaet stammet gjerne fra et år eller mer tilbake i flere av temaene. Disse innleggene ga meg store mengder med tekst for videre analyse.

4.4. Etikk og gyldighet

På mange områder i forskning har spørsmålet om etikk blitt en større del av forskningen. Som følge av den økte oppmerksomheten rundt etiske spørsmål innenfor forskning har en rekke etiske retningslinjer blitt formulert, og en komite for etikk er etablert i mange områder (Flick 2009:36). En studie der materialet som hentes inn er offentlig tilgjengelig på Internett, slik som materialet i denne studien er vil ikke møte de samme etiske problemstillingene som mange andre studier. Det materialet som samles inn er tilgjengelig for alle, og de tekstene brukerne har lagt ut på forumet er mulig å lese for alle som besøker siden. Selv om det ikke er behov for en vurdering fra en etikk-

komite er det visse etiske spørsmål som en forsker alltid bør stille i en studie som involverer mennesker.

Siden materialet i denne studien er lagt ut offentlig på Internett er det ikke nødvendig å spørre om samtykke fra brukerne av forumet. Brukerne legger ut sine profiler på forumet, dette er også materiale som er tilgjengelig for alle, selv de som ikke er registrerte brukere på forumet. I disse profilene kan brukerne velge å legge ut så mye informasjon som ønskelig. Det er mange som opererer med kun brukernavn, men det er flere som legger til bilde og en personlig melding, noen legger også ut fullt navn og bosted. Med tanke på anonymisering av de profilene jeg bruker i studiet vil jeg benytte meg av de brukernavn som hører til den enkelte bruker, og videre vil jeg ikke legge særlig vekt på den eventuelle tilleggsinformasjonen hver enkelt bruker har på sin profil. Flick poengterer nødvendigheten ved å rettferdiggjøre deltakerne i analyse prosessen. Han viser til hvordan det er lett å dømme enkelte personer, og sammenligne på bakgrunn av personlige opplysninger. En vitenskapelig studie skal ikke, sier Flick, bedømme deltakerne på personlighet, og heller ikke komme med diagnostiske vurderinger (Flick 2009:41). Det er i denne studien problematisk å snakke om deltakere i studien, da jeg har et svært distansert forhold til de brukerne av som produserer teksten. Jeg har svært lite informasjon om tekstprodusentene. Det er i denne studien teksten og samtalen som står i fokus, heller enn de personlige attributtene til hver enkelt bruker. Jeg ønsker å bruke de tekstene som ligger ute på forumet, og sette bruken og kommunikasjonen på forumet i en større kontekst uten å fokusere på personligheten til hver enkelt bruker av forumet.

Et annet aspekt som alltid må vurderes i et forskningsprosjekt er gyldigheten til det materialet som er plukket ut. Den anonymiteten som Internett gir muligheten til gjennom at brukerne kan benytte seg av hvilket som helst brukernavn og gjemme seg bak dette, gjør at vi aldri riktig helt kan være sikker på at den personen bak brukernavnet vil stå for det denne personen sier på Internett. For en bruker kan i teorien operere med ulike brukernavn i på ulike internettforum eller på samme forum. «Anonymity in text-based environments gives one more choices and control in the presentation of the self, whether or not the presentation is perceived as intended.» (Markham 2008:270). Et fenomen som spiller på anonymiteten til brukeren er «trolling». Trolling kan som oftest observeres inne på internettforum. Trolling er når en bruker kommer med kommentarer som er støtende eller hetsende mot en person eller mot en hel gruppe inne på internettforumet¹⁹. En bruker som troller er som regel ute etter å skape en diskusjon inne på internettforumet og de utsagnene denne brukeren kommer med kan ikke regnes som representative i et forskningsprosjekt. Et slikt troll blir ofte avslørt av andre brukere inne på internettforumet. Det å plukke ut tekster som

19 <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=troll>

er gyldige og som er representative for brukerne inne på forumet kan være utfordrende. Det å observere brukerne inne på forumet en periode før tekstene velges ut, og gjennom å se på antall innlegg og brukere involverte i samtalen vil det være grunnlag for å velge ut de tekstene som kan representere brukerne på forumet.

4.5. Fortolkning som verktøy for den videre analysen

Tekstene som utgjør materialet i dette studiet er på over hundre sider, men gjennom å bruke fortolkning som analyseverktøy er det mulig å fokusere på små utsnitt av disse tekstene og på denne måten utvide de opprinnelige tekstene gjennom ulike fortolkninger (Kvale & Brinkmann 2009:208). Fortolkningen av meningsinnholdet i tekster strekker seg utover en strukturering av det manifeste meningsinnholdet i det som sies. Meningsfortolkning av en tekst omfatter dypere og mer kritiske fortolkninger av teksten. Fortolkeren går utover det som direkte blir sagt, og finner frem til meningsstrukturer og betydningsrelasjoner som ikke umiddelbart fremtrer i teksten. En slik fortolkning rekontekstualiserer utsagnene og setter dem i en bredere referanseramme. En slik fortolkning vil ofte føre til en tekstutvidelse der resultatet er formulert i mange flere ord enn de opprinnelige utsagnene (Kvale & Brinkmann 2009:213-214). Meningsfortolkning av en tekst åpner også hele tiden opp for nye fortolkninger gjennom bruk av teori. Det at nye kontekster og teorier trekkes inn gjør at en tekst kan ha mange ulike fortolkninger. Disse forskjellige fortolkningene motsier ikke nødvendigvis hverandre, men kan heller betraktes som en berikelse av meningen i teksten (Kvale & Brinkmann 2009:216). Kvale og Brinkmann viser videre til hvordan fortolkning som metode ofte har blitt kritisert på grunn av nettopp denne muligheten til ulike fortolkninger av en og samme tekst. En slik kritikk inneholder et krav av objektivitet i betydningen av at en uttalelse bare har en riktig og objektiv mening, og at det er nettopp fortolkerens oppgave å finne fram til denne ene og sanne meningen. Et hermeneutisk forståelsesforhold tillater et slikt fortolkningsmangfold (Kvale & Brinkmann 2009:218).

Schutz beskriver forskerens og fortolkerens ståsted som en iakttagelse som ser på den sosiale verden som gjenstand for hans overveielser heller enn aktiviteter.

Analysen av den sosiale verden, vi lever i, har vist, at det enkelte menneske betrakter seg selv som centrum for denne verden, som det grupperer omkring sig i overenstemmelse med sine egne interesser. Iagttagers indstilling til den sosiale verden er helt anderledes. Denne verden udgør ikke scenen for hans aktiviteter, men er en gjenstand for hans overvejelser, som han ser på med ophøjet sindsro. (Schutz 2005:169).

Forskeren som fortolker iakttar den verden han eller hun lever i, og det er på denne måten vi må forstå den hermeneutiske meningsfortolkningen. Den hermeneutiske meningsfortolkningen som

metode omfatter ikke en trinn-for-trinn metode, men er heller en utlegning av noen generelle prinsipper som har vist seg å være brukbare i en lang tradisjon av tekster

(Kvale og Brinkmann 2009: 217). Det første av disse prinsippene gjelder den kontinuerlige prosessen mellom deler og helhet, som er en prosess som går frem og tilbake. Dette er som følge av den hermeneutiske sirkel. Med utgangspunkt i en ofte uklar og intuitiv forståelse av teksten som helhet, fortolkes de ulike delene, der er ut fra disse fortolkningene delene settes på plass i en ny relasjon til helheten. Denne sirkulariteten betraktes i den hermeneutiske tradisjon som en spiral, som åpner for en stadig dypere forståelse av meningen (Kvale & Brinkmann 2009:216-217).

Jeg vil analysere tekstene ved å benytte meg av hermeneutisk meningsfortolkning som metode i min analyse av tekstene fra forumet. Jeg vil analysere tekstene gjennom en teoretisk forståelse, og benytte meg av en teoretisk ramme ved fortolkningen av de ulike samtalene. Kvale og Brinkmann understreker at en slik fortolkning vil mest sannsynlig gå lenger enn til personen som står bak utsagnet sin selvforståelse (Kvale & Brinkmann 2009:222). Gjennom å benytte meg av teorier om identitet og modernitet vil jeg gjennom en fortolkende analyse sette tekstene i en større samfunnskontekst.

5. Presentasjon av materialet

Internett er en teknologi og et medium som tilbyr en hel rekke med muligheter for brukeren. Gjennom Internett får brukeren tilgang til verdensveven, kanskje bedre kjent som world wide web. Verdensveven består av et uendelig antall nettsider, og kan tilby informasjon til internettbrukeren om hva som helst denne brukeren måtte ønske. Flere av disse sidene er også tilrettelagt slik at brukeren selv aktivt kan bidra på nettsiden, og det er nettopp tekster fra en slik side som fungerer som materiale i denne studien. Vi vil først få en kort presentasjon av denne nettsiden og hvilke elementer siden består av. Videre vil se nærmere på et av elementene som er en del av siden, nemlig internettforum. Det som følger er en beskrivelse av hvordan internettforumet er bygget opp og strukturert. Vi vil også se på hvordan kommunikasjonen og informasjonen distribueres og produseres på forumet. Avslutningsvis følger en begrunnelse for valg og begrensning av materiale i forhold til problemstillingene.

5.1. Jesusonline.no

Jesusonline.no²⁰ er en internettside med kristendom som tema, og internettsiden har eksistert siden 1996²¹. Skaperne bak siden sier selv at de kommer fra ulike kirkesamfunn og målet med JO-sidene er å bygge opp et virtuelt fellesskap på Internett²². JO-siden fremstiller sin visjon om å være et virtuelt fellesskap med Jesus i sentrum på sine nettsider.

Jesus Online er en visjon om et virtuelt fellesskap - med Jesus i sentrum. Dette fellesskapet skal være en gledes kilde - fylt opp til randen av kjærlighet, omsorg, tro, seier og inkluderende åpenhet. Med en målsetning om at mennesker skal finne veien til frelse og et bedre liv, i Jesus Kristus²³.

JO består i hovedsak av et *forum* og en *nettavis*. Nettavisen fungerer også som hovedside for JO-sidene. Denne nettavisen inneholder kategoriene *webmaster's corner*, *god gammel aargang*, *bibelundervisning*, *andakter*, *om oss*, og *bok, film og musikk*. Det er en oversikt over de siste innleggene i hver kategori til høyre på hovedsiden, og ved å klikke på en kategori kommer de ulike «artiklene» opp. Disse «artiklene» er skrevet av ulike brukere som er en del av redaksjonen. Når du klikker deg inn for å lese en av disse «artiklene» står brukernavnet på skribenten øverst i venstre hjørne sammen med datoen for publikasjonen av innlegget. Det andre hovedelementet JO-sidene består av er internettforum. JO-sidene har to internettforum knyttet til seg. Det ene er *teologisk forum*, som du finner under fanen *andre nettsider*. *Teologisk forum* er også tilgjengelig fra

20 Jesusonline.no vil fra nå av forkortes til JO.

21 Jesusonline.no: Visjon

22 Jesusonline.no: Visjon

23 Jesusonline.no: Visjon

hovedmenyen og står under teologisk *forum* øverst på siden. Det er altså mulig å besøke dette forumet fra JO-sidene, men forumet er registrert på et annet domene. Når du klikker på linken til *teologisk forum* omdirigeres du fra JO-sidene til et annet domene. Men JO-sidene har også sitt eget forum, og dette ligger under fanen *forum* i hovedmenyen. Dette forumet som hører til JO-siden vil videre refereres til som JO-forumet. JO-forumet har 1807 medlemmer, og det er skrevet nesten 55 000 innlegg på dette forumet²⁴. Det er noen av disse innleggene som vil være materialet i min videre analyse.

5.2. JO-Forumet

Gjennom å forstå Internett som et medium, altså som et middel for kommunikasjon (Berger, 2003:22). Kan vi se på hvordan brukerne kommuniserer på Internett, eller nærmere bestemt på JO-forumet. Et internettforum eller et diskusjonsforum kan enklest betegnes som et «område» på Internett der brukerne kan kommunisere gjennom å poste innlegg til hverandre. Ordet forum har sitt opphav fra det latinske språket og betyr torv. I dag brukes ordet forum om et sted der mennesker møtes og det diskuteres²⁵. Diskusjonsforum på Internett er et slikt virtuelt sted der brukerne møtes og diskuterer rundt bestemte tema. Det finnes ulike typer forum, basert på forskjellig type teknologi, men det er mulig å snakke om en form for felles oppbygningstruktur for de fleste internettforum²⁶, og JO-forumet er bygget opp etter denne standardstrukturen.

Et forum er som regel knyttet opp til en internettside som har et bestemt tema, som i dette tilfellet er kristendom. Forumet har det samme overordnede temaet som selve nettsiden. Forumet på nettsiden har en hovedside som viser de ulike underforumene. Disse underforumene representerer egne kategorier innenfor det bestemte hovedtemaet (Illustrasjon 3).

24 Jesusonline.no: Hovedforum

25 <http://ordnett.no/forum>

26 Internettforum vil betegnes kun som forum videre i teksten

Forum	Temaer	Innlegg	Siste Innlegg
Om oss			
 Driftsmeldinger Her legger vi ut driftsmeldinger, og svarer på tekniske spørsmål.	89	492	Tir Aug 23, 2011 8:02 pm godliness ➔
JO-kirken (NB! Ikke diskusjonsforum)			
 Bønnemøte På bønnemøtet ber vanlige mennesker for og med hverandre.	325	1439	Tir Okt 11, 2011 7:40 pm godliness ➔
 Vitnemøte Har du fått bønnesvar? Har Gud gjort et under i ditt liv? Kom tilbake og gi Gud æren! Post din takksigelse her.	108	590	Lør Aug 27, 2011 4:18 pm godliness ➔
 Bibeltime Er det noe i Bibelen som har blitt til stor velsignelse for deg? Del det med oss i Bibelforumet! Målet med forumet er å oppmuntre og berike hverandre.	127	677	Lør Okt 15, 2011 4:29 pm ordtass ➔
Samtaleforum (kirkekaffe)			
 Presentér deg... Hvem er du? Skriv en kort presentasjon av deg selv.	124	984	Tir Okt 11, 2011 7:25 pm godliness ➔
 Kristen hverdag Hva vil det si å være kristen i hverdagen? Hvilke utfordringer har du møtt?	205	3477	Tor Okt 20, 2011 10:32 am Savvedoj ➔
 Poesi, dikt og sang Har du skrevet en sang, et dikt eller en novelle med kristent innhold? Del den med oss andre!	226	786	Lør Okt 15, 2011 7:48 pm godliness ➔
 Familieliv Stedet for deg som har spørsmål om ekteskap, familie, barneoppdragelse, vennskap og andre utfordringer.	59	1867	Ons Okt 19, 2011 1:21 am Turid Holta ➔
 Kultur og media Litteratur, musikk, media og andre kulturinnslag!	279	2104	Søn Okt 16, 2011 7:50 am Iceman ➔
 Helse og mat Forum for helse, mat og velvære.	69	987	Ons Okt 19, 2011 4:23 am I ➔
 Politikk I skjæringspunktet mellom samfunn, politikk og tro. Innlegg om Israel og midt-østen høres også hjemme her.	104	1353	Lør Sep 10, 2011 10:20 pm ordtass ➔
 Vitenskap og filosofi Her diskuterer vi forholdet med tro, vitenskap og filosofi.	151	5463	Tor Okt 20, 2011 2:12 pm Wizzard ➔
 Åpen Café Dette er et et åpent forum hvor du kan spørre, diskutere og skrive om hva som helst - som ikke passer inn i de andre forumene.	1113	28129	Tor Okt 20, 2011 1:49 pm Scotty på jobb ➔

Illustrasjon 3: Hovedforum

Disse underforumene inneholder igjen ulike tråder eller samtaler. Disse samtaleene blir på JO-forumet blir kalt for tema. Et slikt tema er en samtale om et bestemt emne innenfor den kategorien som gjelder for underforumet. Det er en bruker som oppretter et tema, og som poster det første innlegget for temaet. De andre brukerne kan svare og kommentere det første innlegget, og en samtale mellom brukerne formes slik gjennom innleggene. Det kan også skje at en bruker poster et innlegg uten å få respons, eller det kan ta flere dager eller uker før det kommer noe respons. Det første innlegget vil da stå alene i temaet. Det er altså ett eller flere innlegg fra ulike brukere som utgjør de forskjellige temaene. Det er en oversikt over hvor mange tema, og hvor mange innlegg de ulike temaene har på hovedsiden. Det er også mulig å se hvem som postet det siste innlegget og når dette ble postet (Illustrasjon 4).

Forum	Temaer	Innlegg	Siste Innlegg
 Kristen hverdag Hva vil det si å være kristen i hverdagen? Hvilke utfordringer har du møtt?	205	3477	Tor Okt 20, 2011 10:32 am Savedpdi →

Illustrasjon 4: Forumstatistikk

For å lese de ulike innleggene er det bare å klikke seg inn på en av underkategoriene, da kommer det opp en oversikt over alle de temaene som ligger under det bestemte underforumet. Det er her mulig å se hvem som opprettet temaet og postet det første innlegget. Det er også oversikt over hvor mange innlegg eller svar hvert enkelt tema har fått, og hvor mange ganger det har blitt vist (Illustrasjon 5).

Temaer	Svar	Av	Visninger	Siste Innlegg
 Prioritert : Retningslinjer for forumet	0	Kokken-Leif	850	Lør Des 02, 2006 9:46 am Kokken-Leif →
 Rusa på Jesus [Gå til side: 1 , 2]	10	Simon	251	Ons Okt 19, 2011 3:44 am Simon →
 "som din dag, så skal din styrke være" [Gå til side: 1 , 2 , 3]	21	Blåfuq	1254	Tir Okt 18, 2011 4:10 pm godliness →
 Reagerer på alkoholbruk hos kristne.. si ifra? [Gå til side: 1 , 2 , 3]	22	miramira	441	Tir Aug 16, 2011 7:44 am Savedpdi →
 Rett til skilsmisse? [Gå til side: 1 , 2]	12	Simon	414	Fre Aug 12, 2011 11:57 pm Turid Holta →
 Er dette en synd?	8	zemtex	282	Tir Aug 09, 2011 10:43 pm I →

Illustrasjon 5: Tema

Ved å klikke på et av temaene kommer hele samtalen med innlegg fra de ulike brukerne opp. En slik samtale starter med ett innlegg, og det står hvilken bruker det er som har startet innlegget. Det er videre mulig for andre brukere å kommentere det de andre brukerne sier i egne poster, og sitere hva andre har sagt tidligere i tråden (Illustrasjon 6).

Vis Forrige Tema :: Vis Neste Tema	
Av	Innlegg
T Ble Medlem: 19 Feb 2011 Innlegg: 181	Skrevet: Sen Mai 29, 2011 10:02 am Tittel: Englevakt siter Gud er jo med oss selv om vi ikke fortjener hans hjelp. Mange mennesker har opplevd de har sluppet merkelig lett fra store farer og ulykker med lite eller ingen skader. Gjennom livet har jeg sluppet fra slike situasjoner uten en skramme omtrent 10 ganger, veldig forunderlig. Står det ikke et sted i Bibelen at Gud ikke lar noen dø før tiden eller noe sånt? Til Toppen profil pm
Savedpdj Ble Medlem: 10 Sep 2006 Innlegg: 877	Skrevet: Ons Jun 01, 2011 7:27 pm Tittel: siter vet ikke hva som står i bibelen, men det virker ulogisk at en kan hoppe utenfor et stup uten fallskjerm og overleve.. fordi Gud ikke lar noen dø før tiden.. virker likevel som Gud holder en beskyttende hånd over mennesker noen ganger.. men jeg vet egentlig ikke hvor mye han "griper inn" i katastrofer.. det virker litt urettferdig.. noen føler nok at de fikk hjelp, men jeg tror egentlig at det er mest flaks hvis feks de beste vennene dine, og familiemedlemmer døde i et ras mens du alene overlevde.... for hvorfor skulle Gud la 10 mennesker dø mens den ene vennen deres overlevde? Til Toppen profil pm msnm
miramira Ble Medlem: 15 Nov 2010 Innlegg: 21	Skrevet: Fre Jun 03, 2011 12:47 pm Tittel: siter Savedpdj skrev: <div style="border: 1px solid #ccc; padding: 5px;"> <p>vet ikke hva som står i bibelen, men det virker ulogisk at en kan hoppe utenfor et stup uten fallskjerm og overleve.. fordi Gud ikke lar noen dø før tiden.. virker likevel som Gud holder en beskyttende hånd over mennesker noen ganger.. men jeg vet egentlig ikke hvor mye han "griper inn" i katastrofer..</p> <p>det virker litt urettferdig.. noen føler nok at de fikk hjelp, men jeg tror egentlig at det er mest flaks hvis feks de beste vennene dine, og familiemedlemmer døde i et ras mens du alene overlevde.... for hvorfor skulle Gud la 10 mennesker dø mens den ene vennen deres overlevde?</p> </div> <p>Fordi noen ba kanskje. Derfor tror jeg på viktigheten av å be, og derfor tror jeg Gud sier igjen og igjen i sitt ord at vi skal be. Jeg kan se stor forskjell på livene til bønnebarn og andres. Mammaen min er kristen, og få av foreldrene til vennene mine er kristne. Jeg har vært utfor veldig mye rart, kanskje mer enn mange av vennene mine. Men når jeg ser tilbake, så må jeg bare erkjenne at Gud har holdt sin hånd over meg, og vennene mine sine liv har fått mye mer "juling" til tross for at jeg har hatt mange flere tilfeller. Jeg var jo den galneste av oss..</p> <p>Jeg er ikke mer elsket av Gud enn de, men jeg tror bønn er gjennomslagskraften for at Gud kan gripe inn i liv. Altså også for å kunne beskytte oss. Men det er vanskelige spørsmål, for vi forstår ikke Guds vilje. Hans veier og tanker er så mye større og høyere enn oss.</p> Til Toppen profil pm

Illustrasjon 6: Innlegg

Det er videre mulig å klikke seg inn på hver enkelt bruker for å få en oversikt over denne brukers profil. Profilen inneholder informasjon om når brukeren ble registrert på forumet og hvor mange innlegg brukeren har skrevet. Det er også mulig for brukeren å legge ut en illustrasjon som forbindes med profilen, og andre personlige opplysninger som e-postadresse, yrke, interesser og bosted (Illustrasjon 7).

Profil :: Jean	
Avatar	Informasjon om Jean
	Ble Medlem: 05 Sep 2006 Antall Innlegg: 431 <small>[0.83% av alle innlegg / 0.23 av innlegg pr. dag]</small> Finn alle Jean Innlegg
Kontakt Jean	Bosted: Jørpeland Nettside: http://www.piczo.com/human-fisher Yrke: Helsefagarbeider-lærling. Interesser: Jesus Kristus! <3 Lese og skrive. Film. Musikk. Natur. Mennesker! osv..
e-postadresse: Privat Melding: pm MSN Messenger: neta-88@live.com Yahoo Messenger: AIM Adresse: ICQ Nummer:	

Illustrasjon 7: Profil

Det er det kun registrerte brukere med brukernavn og passord som kan skrive innlegg på forumet, men forumet er åpent for gjester. Gjester på forumet kan lese alle innlegg og har tilgang til brukernes profiler, det er ikke mulig for gjester å skrive innlegg eller personlige meldinger til brukerne på forumet.

5.3.Kommunikasjon på JO-forumet

Et forum, både på Internett og i den «virkelige» verden, gir brukerne muligheten til å kunne ytre sine meninger, tanker, kommenterer og stille spørsmål. Alt dette dreier seg altså i aller høyeste grad om det vi i dagligtale kaller kommunikasjon. «Ordet *kommunisere* har sitt opphav i det latinske ordet *communicare*, som betyr «å gjøre felles» (Svennevig 2009: 49). Det er i følge Svennevig ikke et dårlig utgangspunkt for en definisjon av ordet (2009: 49). Kommunikasjon er ifølge semiotikken alle materielle spor som gir informasjon om noe utover seg selv. Pragmatikken derimot studerer språk som handling, i dette perspektivet utgjøres kommunikasjon av menneskers handlinger (Svennevig 2009: 50). Det Store Norske leksikon definerer kommunikasjon som utveksling av menings- eller betydningsinnhold mellom individer og grupper ved hjelp av et felles system av symboler²⁷. Denne definisjonen er kommunikasjon sett fra et pragmatisk ståsted. Det å kommunisere er altså noe mennesker gjør seg i mellom, altså gjør felles. I pragmatikken trekkes aktørene inn som et grunnleggende element, og det er klart at for å kunne snakke om en kommunikasjonssituasjon må vi ha minst to individer. Fra et pragmatisk ståsted har språkbrukerne et intendert budskap, de har noe de vil formidle. Gjennom en kommunikasjonshandling prøver språkbrukeren å gi samtalepartneren del i noe av det han eller hun ønsker å formidle. Det er ikke

²⁷ <http://snl.no/kommunikasjon>

ordene eller ytringene i seg selv de vil overbringe, men et tankeinnhold.

Højsgaard tegner opp et skjema over ulike former for interaksjon på Internett i sin doktorgradsavhandling (Illustrasjon 8²⁸). Han viser hvordan lokalitet og tid er avgjørende for hvordan kommunikasjonssituasjonen kan defineres.

	Synkron kommunikasjon	Asynkron kommunikasjon
Aktører har felles lokalitet	Synkron interaksjon E-læringsystemer i klasseundervisning	Asynkron interaksjon Teamarbeid ved design av hjemmesider eller dataspill
Aktører er plassert på forskjellige lokaliteter	Synkron distribuert interaksjon Chat og internettelefoni	Asynkron distribuert interaksjon E-mail, nyhetsgrupper og hjemmesider på www

Illustrasjon 8: Kommunikasjon

Kommunikasjonen på JO-forumet passer inn under den kategorien Højsgaard kaller for *asynkron distribuert interaksjon*. Denne formen for kommunikasjon kjennetegnes av at deltakerne er plassert på ulike lokaliteter. JO-forumet er et norskspråklig forum, så de fleste deltakerne befinner seg i Norge, men deltakerne kan i teorien være plassert hvor som helst i verden. Samtalen er preget av å være asynkron, altså foregår kommunikasjonen med forskyvning i tid. En deltaker kan få respons på sitt innlegg lenge etter at innlegget er postet. En tråd på forumet kan foregå over lang tid, og kan ligge på vent i flere dager eller uker før tråden blir tatt opp igjen.

I studier av kommunikasjon på Internett er det også viktig å kunne skille mellom ulike former for informasjonstrømmer, altså hvordan informasjonen på nettet beveger seg. Spørsmål om hvem som produserer informasjonen, hvem er det som kontrollerer distribusjonen av den sier oss hvordan den beveger seg (Højsgaard 2004: 32). Hvordan informasjonen kontrolleres og distribueres kan bety mye i forhold til restriksjoner og frihet i en kommunikasjonssituasjon, og nettopp dette betyr mye for hvilket uttrykk som kommer til syne på et forum. Højsgaard viser i et skjema hvordan vi kan plassere ulike former for informasjon på Internett (Illustrasjon 9²⁹).

28 Højsgaard 2004:31

29 Højsgaard 2004:32

	Informasjon produsert av senter.	Informasjon produsert av bruker.
Distribusjon kontrollert av senter.	Transmisjon Tv, nettradio og tv-on-demand	Registrering Spørreundersøkelser på Internett, cookies og hitcounters
Distribusjon kontrollert av bruker.	Konsultasjon Hjemmesider, passiv bruk av forum og nyhetsgrupper.	Konversasjon Chat, postlister, deltakelse i debattforum og nyhetsgrupper.

Illustrasjon 9: Informasjon

På JO-forumet er informasjonstrømmen både kontrollert og distribuert av brukerne. Informasjonsstrømmen på JO-forumet havner derfor innenfor kategorien *konversasjon* i skjemaet. Det betyr at deltakerne på forumet både fungerer som produsenter og konsumenter av denne informasjonsstrømmen ifølge Højsgaard. Han sier videre at det i religionsforskning ikke er uvanlig å skille mellom produksjon på den ene siden og konsumering på den andre siden. I en studie der materialet er karakterisert ved å samtidig innebære innholdsproduksjon og -konsumering kan ikke et klart skille mellom disse gjennomføres. Motivet for analysen må heller ligge nettopp i det komplekse samspillet mellom de innholdproduserende og innholdsforbrukende deltakere (Højsgaard 2004:33-34). Det er viktig å understreke at kommunikasjon på Internett på ingen måte befinner seg i et fritt ingenmannsland uten grenser og retningslinjer. Som Højsgaard legger vekt på i sin avhandling er det faktisk noen som har opprettet og designet de samlingspunktene der kommunikasjonen utspiller seg, i dette tilfellet JO-forumet. Det er redaktører, moderatorer og organisatorer som står bak for å kontrollere og styre samtalen.

Det er også spesielle begreper og definisjoner særskilt knyttet til feltet religion. Kommunikasjon rundt temaet religion på Internett kan ta ulike former og Højsgaard beskriver intra-religiøs kommunikasjon som kjennetegnet av at deltakerne i kommunikasjonssituasjonen hører til hver sin retning innenfor en religiøs tradisjon. «Her kommer debatt deltagerne typisk fra hver sin del af én religiøs tradition, f.eks. romersk-katolske kristne over for græsk-ortodokse eller evangelisk-lutherske kristne.» (Højsgaard 2004:29). På forumet er det overordnede temaet kristendom, og underforumene har tema som dreier seg om ulike aspekter med kristendommen.

I sin «visjon» fremhever grunnleggerne av nettstedet at de ønsker å skape et fellesskap for alle

kristne³⁰. Nettstedet er altså en møteplass for kristne fra ulike retninger innenfor samme religion, og vi kan snakke om kommunikasjonen på JO-forumet som intra-religiøs kommunikasjon.

5.4. Hvorfor akkurat JO?

I mine problemstillinger fokuserer jeg på hvordan Internett kan fungere som en plattform for hverdagsreligiøsitet, og jeg ønsker å se på hvordan Internett kan fungere som identitetsskapende og opprettholdende for norskspråklige kristne. Det er gjennom å undersøke kommunikasjonen som foregår mellom nettopp disse kristne jeg kan få muligheten til å kartlegge uttrykket til norskspråklige kristne. JO-forumet med sine brukere gjør det mulig for meg å ta en nærmere titt på denne kommunikasjonen. JO-forumet gjør det mulig for norskspråklige kristne fra ulike kristne retninger å kommunisere med hverandre uavhengig av forskyvning av tid og lokalitet. Jeg vil i min studie benytte meg av språket som en avgrensning, heller en geografisk avgrensning da dette er mer gunstig for en Internett studie der brukerne befinner seg på ulike lokaliteter.

I min problemstilling trekker jeg fram Internettet sin frie og kommunikative struktur som et aspekt for hvorfor hverdagsreligiøsiteten skulle komme til uttrykk nettopp på Internett. JO-forumet er organisert og styrt av en administrator og flere moderatorer. Kommunikasjonen på forumet er derfor til en viss grad organisert av noen andre enn deltakerne. Vi kan til tross for denne kontrollen si at det er deltakerne selv som både distribuerer og konsumerer informasjonen inne på forumet. Denne formen for kommunikasjon er fri i den forstand at deltakerne kan si det de vil innenfor visse organisatoriske rammer og etiske retningslinjer.

Internett som medium, med sin interaktive og kommunikative struktur gjør at tilgangen til samtaler om religion mellom individer gjøres tilgjengelig på en helt ny måte. Religiøse spørsmål kommer som regel til uttrykk i spesifikke debattfora og på bestemte møtesteder på Internett. Disse møtestedene er opprettet nettopp for å utgjøre en ramme omkring kommunikasjon på Internett mellom personer med religiøs bakgrunn. Et slikt møtested, som JO-forumet gir uendelige mengder av tekstmateriale til analyse for oss som ønsker å forske på religion og Internett. Disse samtalene arkiveres også på forumet, dette gjør det mulig å gå tilbake å se på samtaler som har pågått over lengre tid. En samtale kan bli tatt opp igjen når som helst, og mange av samtalene går over flere uker siden ikke alle brukerne er inne på forumet hver dag. Samtalene forløper seg derfor svært forskjellig fra en samtale ansikt til ansikt eller inne på et chatterom, det spontane elementet i samtalen forsvinner. Dette gjør samtalene oversiktlige siden hver av brukerne har større tekstbolker enn i en ansikt til ansikt samtale, men det er fortsatt mulig å se på tekstene som samtaler da språket i tekstene ofte har et muntlig og hverdagslig preg.

30 Jesusonline.no: Visjon

6. Hverdagsreligiøsitet og Internett

Gjennom å kort presentere hva det er som gjør Internett til et unikt medium, og en særegen teknologi får vi et innblikk i hvordan religion i sitt møte med Internett endrer form og uttrykk. Gjennom en økt tilgjengelighet til mediet får flere og flere tilgang til uendelige mengder med informasjon som ligger ute på nettet. Internett skiller seg fra de tradisjonelle massemedier som aviser, radio og tv ved at det tilbyr brukeren å aktivt være med på å forme mediet samtidig som det tilbyr informasjon til brukeren. Gjennom å se nærmere på de trekkene som gjør nettet så unikt, og hvordan disse trekkene kommer til uttrykk på JO-forumet ser vi hvordan og hvorfor JO-forumet fungerer som en plattform for kristen hverdagsreligiøsitet.

6.1. Det unike med nettet

Internett endrer det religiøse uttrykket verden over (Dawson & Cowan 2004: 1). For å forstå hvordan og hvorfor det religiøse uttrykket endres av Internett må vi gå nærmere inn på hva det er som kjennetegner mediet. Internett er et medium som gjør et hav av informasjon tilgjengelig for brukeren. Internett er en teknologi, som baserer seg på en struktur bygget opp av nettverk. Internett er også sist, men ikke minst en sosial arena, der språk og kommunikasjon spiller en vesentlig rolle.

I Lövheim sin beskrivelse av Internett fremstilles nettet som et religiøst fristed som er tilgjengelig for alle.

The Internet increases the possibility for an individual seeker to find information about established as well as alternative religious organizations. The relatively low cost effort setting up a web page has furthermore inspired millions of people representing different religious groups or various personal beliefs to spread their message to an ever widening audience. Through browsing on the Internet, young and old people alike can explore religious beliefs and practices very different from their own without ever leaving the comfort and safety of their homes, and without the risk of being harassed by importunate representatives (Lövheim 2005:126).

Det Lövheim beskriver her er hvordan Internett fremmer muligheten for brukeren til å finne informasjon om etablerte og alternative religiøse organisasjoner. En bruker behøver bare å starte opp nettleseren sin, sette i gang et søk, og en verden av informasjon og muligheter kommer strømmende. Internett er et medium for den søkende, men det er også et medium for den som ønsker å uttrykke seg. Som Lövheim er inne på er det mulig for ulike religiøse grupper og individer å spre sitt budskap gjennom Internett.

Et kjent bilde på Internett som teknologi er beskrivelsen av Internett som et nettverk. Internett som nettverk åpner for en ny måte å tenke sosial struktur på, og Internett utfordrer den hierarkiske strukturen.

Networks are very old forms of human practice, but they have taken on a new life our time by becoming information networks, powered by the Internet. Networks have extraordinary advantages as organizing tools because of their inherent flexibility and adaptability, critical features in order to survive and prosper in a fast changing environment. (Castells 2001:1).

En slik form for strukturering åpner for en større fleksibilitet og tilpasning. En slik strukturering skiller seg fra den dominerende formen for strukturering innenfor religiøse institusjoner, og kan utfordre måten religiøse organisasjoner struktureres.

Internett fungerer gjennom sin tilgjengelighet, og gjennom sin teknologi som et medium for kommunikasjon. «Kommunikation genom datorer ger fler *möjligheter för indivden att ta en aktiv del i informationsflödet*. Dermed skapas större möjligheter för *interaktivitet*, som i betydelsen att grensen mellan sändare och mottagare som finns i tidigare massmedier som tidning, radio och tv luckras upp.» (Lövheim 2007: 37). Tilgangen til Internett gjør det raskere, enklere og billigere å innhente, spre og redigere informasjon for flere. Et viktig poeng med Internett er at det gjør det mulig for seeren, leseren og tilhøreren å ta en del i produksjonen av denne informasjonen. Brukerne av Internett er med på å forme Internett som medium samtidig som de bruker det til en kilde for informasjon.

6.2. Tilgjengelighet og informasjon

Internett er for de fleste norskspråklige mennesker tilgjengelig hver dag, hele døgnet. De fleste husstander har i dag datamaskin med tilkoblingsmuligheter. Som vi har sett på grafen i innlendingen er det ca fem prosent av husstandene i Norge i dag som ikke har tilgang til Internett. Men denne tilgjengeligheten handler i stor grad også om alder og kompetanse. Det er de unge med høyere utdanning som bruker Internett mest, men vi ser en også en kraftig stigning blant den eldre aldersgruppen med tanke på bruk av Internett³¹. Vi kan her i alle høyeste grad snakke om en generasjonskløft. Den yngre generasjonen har en bredere kompetanse til å benytte seg av Internett og de ressurser denne tilgangen kan by på.

Den tilgjengeligheten Internett tilbyr skiller seg i stor grad fra alle andre medium, og Internett kan tilby noe til sine brukere som andre medium ikke kan gi. For det første er det de utrolig store mengder med informasjon som ligger tilgjengelig for brukerne av Internett. Denne informasjonen er tilgjengelig til enhver tid og når som helst, så lenge brukeren har tilkoblingsmuligheter. Internett gir sine brukere mulighet til å søke opp informasjon om religiøse forestillinger og praksiser. Ved å innhente informasjon om ulike praksiser og forestillinger står individet i en sterkere posisjon enn før til å kunne velge ut noen av forestillingene og praksisene

31 http://www.ssb.no/emner/10/03/sa_ikt/sa_118/kap5.pdf

som mer troverdig og fungerende enn andre.

(...)how the Internet might be used by the individual believer as a tool for making sense of experiences that diverge from the beliefs and practices offered by religious institutions. The need to write questions, thoughts, arguments as contributions to her home page and to the list seems to create a unique opportunity for her to reflect on, develop and express her religious identity (Mia Lövheim 2004:128)

Det unike med Internett som medium er nemlig ikke bare den store mengden med informasjon som ligger tilgjengelig, men også hvem det er som produserer denne informasjonen, nemlig brukerne selv. Noe av informasjonen på Internett distribueres av kjente eller mindre kjente institusjonaliserte organisasjoner, aviser og media-kanaler, men store deler av det som publiseres via verdensveven er produsert av brukerne selv. På Internett har alle muligheten til å bli «publisert», enten via sosiale medier, gjennom diskusjonsforum eller egne hjemmesider. JO-forumet er et eksempel på nettopp slik publikasjon, den informasjonen andre brukere får fra JO-forumet er nettopp informasjon skrevet av andre brukere som dem selv. Alle registrerte brukere har muligheten til å poste innlegg, og svare på andre sine innlegg. Den informasjonen brukerne av forumet prosesserer er ikke formidlet av en religiøs institusjon eller et religiøst overhode. Det religiøse landskapet på forumet formes i aller høyeste grad av brukerne selv, og disse brukerne er som vi tidligere var inne på gjerne representanter fra den yngre generasjonen i samfunnet. Den informasjonen som ligger tilgjengelig på forumet er den informasjonen som i følge Lövheim er med på å forme individets religiøsitet. Individets religiøsitet formes derfor ikke nødvendigvis av den institusjonaliserte religionen, men av «alminnelige mennesker» på lik linje med brukeren selv. Brukerne på forumet søker altså heller til sine lekmenn for å få støtte og råd når det kommer til religiøse spørsmål, heller enn å vende seg til kirka som institusjon eller til personer som representerer denne.

6.3. Sosial struktur og autoritet

Et av de kjennetegnene som ofte fremheves når det er snakk om Internett er strukturen. Internett fremstilles ofte som et fristed der alt er mulig, og det finnes ingen grenser «A «wild west» of the imagination fashioned from technology and talk, where people from diverse backgrounds could meet in ways that transcended the physical and social limitations of their daily lives.»

(Dawson & Cowan 2004:8) En slik framstilling hører gjerne til de tidligere utopiske forestillingene om Internett. Men selv om de tidligere framstillingene viste en noe visjon om Internett og de muligheter som ligger der ute er det en realitet av Internett har en friere struktur en andre medier, og kan tilby sine brukere noe unikt. Som Mia Lövheim viser til i sitatet over kan hvem som helst³² sette

32 En viss kunnskap til hvordan nettsider settes opp vil være nødvendig her, så en viss begrensning for hvem som kan sette opp sin egen side vil det være.

opp en Internettside, og dette gjøres med relativt lav kostnad og arbeid. En slik mulighet fører til at flere stemmer kan gjøre seg hørt gjennom bruken av Internett, og det skaper også en mulighet til å samle mennesker fra ulike steder i verden eller Norge som har samme interesser.

JO-forumet er nettopp et eksempel på hvordan en gruppe individer har gått sammen for å forme et forum med en visjon om et kristent fellesskap på tvers av medlemskap i offline trosfellesskap. Forumet består av administratorer og brukere, og administratorene har makt til å slette innlegg fra de andre brukerne, eller benytte seg av andre tekniske avstraffelser som å utestenge en bruker over en viss periode eller i verste fall kaste ut en bruker for godt. Denne makten administratorene har er i hovedsak teknologisk makt som går ut på å holde orden og ro inne på forumet, og sørge for at alle overholder reglementet.

Det er ingen inne på forumet som sitter med mer makt enn andre til å drive med religiøs fortolkning eller rådgivning. Brukerne av forumet har derfor samme religiøse maktposisjon, der hvert individ representerer seg selv og sin tro. Hver enkelt individ har muligheten til å poste innlegg for å be om rådgivning eller for å ytre sin mening, og hvert enkelt individ har også like stor rett til å svare på innlegget og komme med innspill. «In these networks there is no preordained status distinguishing participants and deciding who can say what» (Barker 2004:76). Denne ahierarkiske sosiale strukturen skiller seg svært fra den sosiale strukturen i den «offisielle» religionen ved å kunne betegnes som horisontal. I de ulike formene for kristendom er det religiøse hierarkiet bestemt fra det øverste overhodet og går videre ned til det siste leddet som er presten, og videre til menigheten selv, og kan derfor beskrives som vertikal. Den religiøse fortolkningen skjer derfor i den «offisielle» religionen i stor grad av en instans som er høyere oppe på en rangstige enn individet selv, mens på forumet er alle likestilte i religiøs rang. «It is here that, rather than merely receiving «The truth» in the form of wisdom and instructions, there is a genuine possibility for there to be a community of equals» (Barker 2004:76). Den horisontale kommunikasjonsstrukturen på forumet underbygger den religiøse autoriteten i hver enkelt bruker, heller enn hos et religiøst overhode. Vi ser hvordan denne autoriteten kommer til uttrykk hos individet gjennom en religiøs fortolkning av bibelsitater, og religiøs fortolkning (Illustrasjon 10).

<p>Iceman</p> <p>Ble Medlem: 05 Sep 2006 Innlegg: 2849 Bosted: Oslo</p>	<p>Skrevet: Tor Feb 17, 2011 8:51 am Tittel:</p> <p>I Johannes 1,1 kalles Jesus kalles ordet. Og Johannes 15,3 sier at "ordet renser oss". Derfor tror jeg det er viktig å lese og meditere på ordet i og med at Jesus kalles ordet. Så dette er å tilbringe tid med Gud.</p> <p>Bønn er selvfølgelig også å tilbringe tid med Gud. Å bare snakke med han akkurat som en snakker til en annen person. Å be om visdom og rettledning i hverdagen. Å be i tunger er også viktig, i og med at skriften sier at når vi gjør det så oppbygger vi oss selv. Kraftkilden er tilgjengelig 24 i døgnet.</p> <p>Inspirert av Markus 1,35:</p>
--	--

Illustrasjon 10: Autoritet

Retten til religiøs fortolkning forflyttes fra det religiøse hierarkiet til det religiøse enkeltindividet, og den «offisielle» religionen står i fare for å miste eneretten som religiøs fortolker.

6.4. Kommunikasjon og språklig uttrykk

Det sosiale aspektet ved Internett gjør at mediet skiller seg fra andre medium med sin interaktive natur (Lövheim 2004:129). Internett som medium åpner opp med dette for en ny form for kommunikasjon, og en ny språklig måte å uttrykke seg på. Internett som medium tillater alle med tilgang og kunnskap til å kunne publisere seg selv enten på en hjemmeside, en blogg, eller på et forum.

The electronic medium to begin with, presents us with a channel which facilitates and constrains our ability to communicate in ways that are fundamentally different from those found in other semiotic situations. Many of the expectations and practices which we associate with spoken and written language as we shall see no longer obtain (Crystal 2006:5).

Denne nye formen for kommunikasjon åpner opp for nye måter å kommunisere på, men setter også begrensninger. Mange av de forventningene og praksisene vi forbinder med skriftlig og muntlig språk vil ikke lenger gjelde i en kommunikasjonssituasjon på Internett.

Det å plassere tekstene på JO-forumet i en bestemt sjanger kategori er problematisk. Tekstene på forumet er så varierte og de er skrevet i forskjellige stiler. Noen av tekstene minner om leserinnlegg til en avis eller et magasin, og andre tekster kan heller kategoriseres som, det er også brukere som poster dikt. Det er ingen klare retningslinjer for hvordan et innlegg skal eller bør skrives bortsett fra at brukeren skal overholde reglementet for forumet. Brukerne står derfor fritt til å strukturere sitt innlegg etter hvordan denne brukeren selv ønsker. Utformingen av teksten

bestemmes derfor i større grad av temaet i innlegget, motivasjonen til produsenten av innlegget heller enn retningslinjer for en bestemt sjanger.

Flere av tekstene har et muntlig preg, og innleggene kan heller oppfattes som en forsinket samtale mellom brukerne. I min lesning av tekstene har jeg valgt å se de ulike trådene som egne samtaler, og innleggene som innspill fra de ulike partene. I en muntlig kommunikasjonssituasjon vil de ulike partene i noen tilfeller se hverandre og ha mulighet til å lese kroppsspråk og ansiktsuttrykk, og i en telefonsamtale vil det være mulig for de ulike partene å høre toneleie og andre muntlige uttrykk som feks sukking og stønning. I en slik kommunikasjonssituasjon som vi ser på forumet er det ikke mulig å uttrykke følelsene sine på denne måten og brukerne benytter seg derfor av ikoner som emoticons³³ for å vise hva de føler og hvilke intensjoner som ligger bak det de skriver (Illustrasjon 11).

Illustrasjon 11: Emoticons

Dette muntlige hverdagslige språket forsterker det uformelle ved forumet og åpner for det personlige, både med tanke på meninger og forhold.

Det anonyme aspektet er selvfølgelig et element som må tas i betraktning. Muligheten til å opptre med et nick eller et annet navn enn sitt eget kan bidra til at individet tør å stå fram og uttrykke sin egen mening og sine egne erfaringer heller enn i en situasjon og et forum der anonymitet ikke er mulig.

Et sett med regler er utformet for å holde orden inne på forumet, disse reglene er stort sett ordensregler og understreker hvordan «normal» sosial oppførsel forventes inne på forumet (Illustrasjon 12).

33 Et emoticon er bruk av ulike tegn på tastaturet i en spesiell rekkefølge for å forsøke å gjengi menneskelige uttrykk og følelser.

<http://www.urbandictionary.com/define.php?term=emoticon>

Generelle regler

- Dersom du besvarer et innlegg, prøv å holde deg innenfor trådens tema.
- Ønsker du å diskutere et nytt tema, start en ny tråd.
- Prøv å velge riktig forum for ditt innlegg, og skriv en passende overskrift.
- Personangrep, mobbing, hets eller sjikane er ikke tillatt.
- Bruk av banneord eller blasfemi er ikke tillatt.
- Det er ikke tillatt å spamme forumene med reklame. Ønsker du at vi skal linke til hjemmesiden din, send oss en e-post til webmaster@jesusonline.no, i stedet for å poste i forumet.

Illustrasjon 12: Generelle regler

Dersom reglene ikke overholdes har administratorene makt til å slette enkelte innlegg eller kaste ut den brukeren som ikke overholder reglementet. Dette reglementet holder orden inne på forumet, men kan begrense også brukernes frihet. Når innlegg som overskrider reglene eller ikke holder seg til tema slettes utfordres brukernes ytringsfrihet. Denne kontrollen av administratorene kan bidra til at visse av brukernes uttrykk og meninger ikke kommer til syne på forumet. I en muntlig ansikt til ansikt situasjon ville ikke brukerne stått ovenfor denne typen begrensning, overvåking og redigering. Reglene kan begrense det religiøse uttrykket samtidig som det bidrar til ro og orden på forumet.

6.5. Hvordan påvirkes det religiøse uttrykket?

Jeg har sett på hvordan informasjonen på JO-forumet produseres, den strukturelle oppbygningen på forumet, og på det språklige aspektet ved forumet. Disse trekkene fremmer hverdagsreligiøsitet på forumet å hver sin måte.

Den tilgjengeligheten som Internett og forumet tilbyr til sine brukere står i kontrast til de muligheter en institusjonell religion kan tilby, både med tanke på informasjon og ytringsfrihet. På JO-forumet er alle brukerne potensielle produsenter av informasjon, og denne informasjonen er også tilgjengelig for alle brukerne av forumet til enhver tid. I motsetning til hva en kirke kan tilby sin menighet er JO-forumet med sin «menighet» tilgjengelig 24 timer i døgnet. Dersom en av brukerne ønsker å formidle noe, eller behøver råd kan han eller hun logge seg på forumet når som helst. Det er brukerne selv som produserer tekstene inne på forumet, og disse tekstene er informasjon som de ulike brukerne prosesserer. Utformingen av det religiøse landskapet på forumet skjer altså av brukerne selv.

Den informasjonen en bruker tar til seg fra forumet er altså informasjon produsert av likestilt bruker, ikke av en overordnet religiøs autoritet. Den strukturelle utformingen av forumet er slik at noen sitter med mer makt enn andre til å kunne kaste ut brukere eller benytte seg av andre former for avstraffelse dersom en bruker bryter reglementet. Men det er ingen inne på forumets om besitter

høyere religiøs makt enn noen av de andre brukerne på forumet. Den horisontale kommunikasjonstrukturen inne på forumet bidrar til at alle brukerne på forumet fungerer som en religiøs autoritet.

Språket inne på forumet er består av korte eller lengre tekster. Noen av tekstene er på bare en setning, og andre tekster er på flere sider. Det er svært vanskelig å kategorisere tekstene inne på forumet i forhold til oppbygning og sjanger, og tekstene har i aller høyeste grad et muntlig preg over seg. Ved å lese tekstene som en samtale mellom brukerne som en form for transkribert samtale kommer tekstene mer til sin rett. Tekstene bærer preg av muntlig språk, skrivefeil, det skiftes raskt mellom tema og brukerne benytter seg av ikoner som smilefjes og surfjes for å uttrykke følelser og intensjoner bak det skrevne ord.

Etter å ha analysert JO-forumet og de ulike egenskapene til Internett som medium er det klart at forumet ikke er et religiøst fristed, men heller et møtested for ulike mennesker der det oppfordres til å gi uttrykk for individuelle religiøse uttrykk og trosforestillinger innenfor visse rammer. Forumet er et kristent møtested og brukerne må holde seg til tema for å ikke få innleggene sine slettet. Det oppfordres til religiøst mangfold og heterogenitet inne på forumet både i visjonen til skaperne av forumet, og av brukerne selv. Som en av brukerne sier det «Jeg tror Gud har forskjellige ting for oss alle, og at det ikke er slik at alle skal oppleve åndeverdenen på samme måte, slik ikke alle blir berørt av DHÅ likedan, eller hører Guds stemme likt.³⁴»

Det som underbygger dette mangfoldet er hvordan Internett som medium tilbyr ubegrenset av informasjon og hvem og hvordan denne informasjonen produseres på forumet, nettopp av brukerne selv. Som teknologi tilbyr Internett en tilgjengelighet og et mangfold som ingen andre medium har kunnet tilby tidligere. En bruker kan koble seg opp når og hvor som helst for å få tilgang til forumet og delta i diskusjonen. Teknologien gjør det mulig for alle brukerne av forumet Internett som kommunikasjonsverktøy fremmer det sosiale aspektet ved mediet, og gjør det mulig for brukerne å holde kontakt til tross for lange avstander og tilhørighet til ulike menigheter eller trossamfunn. Samtalen på forumet har en uformell tone. Disse elementene styrker muligheten for hverdagsreligiøse og individuelle uttrykk på forumet.

34 Jesusonline.no: Å tilbringe tid med Gud

7. Hverdagsreligiøsitet i en kristen kontekst

Vi har sett hvordan Internett som medium og teknologi fremmer et religiøst mangfold, og det er også mulig å se hvordan dette mangfoldet kommer til uttrykk i den «virkelige» verden. En grov skisse av hvordan det religiøse landskapet ser ut i dagens Norge, med fokus på mangfold, legger grunnlaget for en videre analyse av JO-forumet. Hvordan individuelle og hverdagsreligiøse uttrykk kommer til syne på JO-forumet er det vi skal se nærmere på, og vi gjør dette gjennom å se hvordan brukerne samhandler med hverandre og hva de faktisk sier inne på forumet. Det hele vil sammenfattes med et nærmere blikk på kommunikasjonsformen inne på forumet med fokus på hierarki og autoritet. Avslutningsvis vil jeg argumentere for at den religiøsiteten som kommer til syne på forumet er det vi kan kalle hverdagsreligiøsitet.

7.1. Religiøst mangfold i Norge

Hverdagsreligiøsitet og individualisert religiøsitet forutsetter at individets religiøse forestillinger ikke lengre samsvarer med den offisielle religionsmodellen. Dette igjen forutsetter en viss form for pluralisering og religiøst mangfold. Ulla Schmidt argumenterer for at Norge i større grad har gått mot å kunne defineres som et pluralisert religiøst samfunn og støtter denne konklusjonen på data hentet fra *Den store internasjonale spørreundersøkelsen om religion 2008* (Botvar & Schmidt 2010:9). Schmidt argumenterer for at vi kan snakke om et pluralisert religiøst samfunn til tross for at de fleste av Norges befolkning er medlemmer av Den norske kirke.

Noen vil kanskje hevde at det gir liten mening å snakke om religiøs pluralisering når det store flertallet av befolkningen fremdeles tilhører én og samme religiøse tradisjon, nemlig en protestantisk statskirke, og der bare en mindre andel har annen tilhørighet. En slik innvending er imidlertid basert på en bestemt forstilling om religiøs pluralisering, nemlig som en tilstand der et mangfold av av noenlunde jevnbyrdige og likestilte religiøse tradisjoner og grupperinger forholder seg til hverandre på en felles nøytral samfunnsarena som i utgangspunktet ikke favoriserer noen fremfor andre (Schmidt 2008:42).

Vi snakker altså ikke om pluralisme i den forstand at Norge er et samfunn der flere ulike religioner utfolder seg side om side på lik linje med hverandre. Flertallet av den norske befolkningen er medlemmer av DNK³⁵, men Schmidt argumenterer for at DNK er i ferd med å miste sin hegemoniske posisjon, ikke bare med tanke på tette bånd i forhold til statsmakten, men også som bærer av en felles kulturarv og nasjonal identitet (Schmidt 2008:42).

35 Den norske kirke forkortes fra nå av til DNK

Norge pluraliseres ved at én religiøs institusjons monolittiske posisjon som selvskrevet rammeverk for nordmenns religiøse tilknytning utfordres og endres. Befolkningens religiøse og livssynsmessige tilhørighet, statsmaktens forhold til religion, og spørsmålet og hvorvidt en integrerende, kulturell arv og felles verdier gir tilstrekkelig sammenhengskraft, er ikke lenger så sterkt knyttet til Den norske kirke. (Schmidt 2008:43).

DNK står ikke lenger som den eneste religiøse instansen i det norske folkets liv, og DNK mister retten til å stå for det nordmenn betrakter som det som er den felles kulturelle arven og de felles verdier. Individets religiøse hverdag og virkelighet samsvarer ikke nødvendigvis lenger med de verdier, eller de trosforestillinger DNK representerer. Det når individets religiøsitet ikke stemmer overens med den offisielle religionsmodellen vi kan oppleve hverdagsreligiøsitet og individuell religiøsitet. Kirka har ikke lenger den autoriteten den en gang hadde i følge Schmidt, og individet står i større grad fritt til å forme sin egen religiøse identitet.

7.2. Hverdagsreligiøse uttrykk

Internett som medium har flere egenskaper som støtter under for hverdagsreligiøsitet. Det dreier seg i stor grad om måten Internett-mediet tilbyr tilgjengelighet og informasjon til sine brukere. Men en betydningsfull faktor er også det sosiale. Ikke minst er det kommunikative aspektet en medvirkende faktor til hvorfor Internett, og Internettforum spesielt er en sfære der den individuelle religiøsiteten får større spillerom. JO-forumet har som jeg har vist flere trekk som kan bidra til å fremme hverdagsreligiøsitet. Jeg vil videre vise ulike eksempler på hvordan kristen individuell religiøsitet kommer til uttrykk på JO-forumet. Jeg vil legge vekt på hvordan denne formen for religiøsitet støttes opp under av forumet, som består nettopp av brukerne selv, som både er produsenter og konsumenter av informasjonen. Jeg har valgt å dele innleggene inn i tre ulike kategorier basert på tema i de ulike innleggene. Bibelen, etikk og moral og det personlige aspektet ved troen. Dette er svært vide kategorier og det er flere innlegg inne på forumet som faller utenfor disse kategoriene, men for å skape en ramme rundt analysen har jeg valgt å forholde meg til tekster som kan passer inn i en av disse klassifiseringene. Ulike innlegg og også samme innlegg i samme tråd kan også falle inn under ulike kategorier, så jeg benytter meg flere ganger av samme tråd og innlegg innenfor ulike tema. Mine tekster er plukket ut fra underforumet *kristen hverdag*, og dette er et bevisst valg med tanke på problemstillingen for å finne bidrag der tematikken dreier seg om brukernes hverdag og det individuelle religiøse aspektet.

7.3. Bibelen og autoritet

Bibelen kommer ofte opp i flere av innleggene, i enkelte innlegg er det bruken og behovet av Bibelen som diskuteres, men i flere innlegg går samtalen ut på hvordan enkelte bibelvers kan og skal tolkes. Brukerne bruker også Bibelen flittig til å legitimere sine utsagn og for å støtte under for sine personlige meninger. Med tanke på at i Norge er evangelisk-luthersk kristendom den «offisielle» religionsmodellen, og i de reformerte kirkesamfunn står Bibelen og det skrevne ord står i fokus er ikke dette så oppsiktsvekkende. Under reformasjonen sto den enkeltes rett til å tolke Bibelen selv uten prestskapet sentralt³⁶. Men det er hvordan brukerne på forumet bruker Bibelen individualistisk, personlig, og som veiledning, som interesserer med tanke på fremveksten av det hverdagsreligiøse landskapet. Det fremtredende på forumet er hvordan Bibelen benyttes av brukerne for å underbygge sine personlige utsagn, men også hvordan flere av brukerne ønsker å få innspill fra andre hvordan enkelte passasjer kan tolkes og ikke minst diskuteres det rundt betydningen av ulike utdrag fra Bibelen. Brukerne søker heller etter tolkninger fra lekmenn enn fra en religiøs autoritet. Bibelsitat brukes av brukerne for å underbygge og legitimere sin personlige tro, og Bibelen benyttes også i stor grad når det skal gis råd til andre. Sitatet under er hentet fra et tema der brukerne diskuterer det å tro, og i det første innlegget spør brukeren *Cervantes* om hva det vil si å tro. «Hva vil det si å tro? Holder det med å bare tro på Jesus for å komme til himmelen? Eller må man vise troen ved gjerninger?»³⁷ Dette innlegget utvikler seg til en diskusjon rundt hva det er som må til for å kunne kalle seg en troende. Brukerne benytter seg av bibelsitater og argumenterer rundt disse.

Iceman: «Hver den som kjennes meg for menneskene, skal også jeg kjennes ved for min Far i himmelen. Men den som forneker meg for menneskene, skal også jeg fornekte for min Far i himmelen.» Matteus 10,32.
Dersom det hadde vært menn og kvinner i den første menigheten som hadde valgt å ha troen som en privatsak og dermed holde den hemmelig, så ville det ikke funnets kristne i dag. Dagens menighet er bygd på lojaliteten til dem som hold fast på sin tro.³⁸

Gråtass: Jeg sier ikke, at man ikke skal gjøre noe med noe som helst med troen. Jeg bare mener det ikke er nødvendig å vitne til andre, for at en selv skal bli frelst. Noe annet er det om en forneker Jesus. Da har man gjort det eneste som kan få oss bort fra frelsen, nemlig å si nei til Jesus. Det er ikke naturlig å buse ut med troen i hytt og pine uansett. Og for noen kan et slikt krav om å evangelisere virke helt umulig å etterkomme. Stiller man slike krav, så stenger man kanskje døren for noen.³⁹

Brukerne diskuterer her om det er nødvendig å forkynne sin tro for andre eller om det er det er riktig å holde troen for seg selv. *Iceman* vektlegger her betydningen av menigheten i den troendes liv og også i kristendommens historie. *Gråtass* argumenterer for at ikke alle har mulighet for å spre

36 <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=1918>

37 Jeusonline.no: Hva er tro?

38 Jeusonline.no: Hva er tro?

39 Jeusonline.no: Hva er tro?

budskapet og forkynne sin egen tro på denne måten. *Gråtass* vektlegger heller ikke menigheten i sitt innlegg, men fokuserer på enkeltindividet, og troen hos enkelt mennesket.

Gråtass utdyper videre sine synspunkter til bibelen, menigheten og personlig tro.

Gråtass:«Det finnes en utvikling i bibelen. Og det finnes en utvikling i menigheten og for enkeltmennesket. Det er ikke bibelsk å vende tilbake til det som var. (...) Nå er alt forandret, fordi Jesus kan flytte inn i hjertet til den troende. Det blir tull å fokusere på gjerningene hos mennesker, og forsøke å rette på dem. Det man må gjøre i dag er selvsagt å fokusere på Jesus, og få Han til å leve best mulig gjennom oss.⁴⁰

Brukerne på forumet diskuterer hva det vil si å tro. For noen er det menigheten og fellesskapet som er vesentlig, men flere av brukerne mener det er det personlige forholdet til Jesus som betyr noe og at det viktigste er den personlige troen heller enn det å forkynne og bekrefte sin tro ovenfor andre. *Gråtass* er også inne på det at for alle er det ikke mulig å drive med evangelisering og han viser muligens her til de som stiller svakere i samfunnet. For *Iceman* er menigheten det viktige og han peker på hvordan kristendommen har vokst seg så stor i dag på grunn av lojalitet. *Iceman* bruker bibelsitater for å underbygge og legitimere sine påstander og viser til sin egen tolkning av passasjen i Matteus.

Bibelen vektlegges av mange som en guide i vanskelige tider der ordene i bibelen skal bidra til å finne styrke i en vanskelig tid eller en løsning på problemet. I en av trådene på forumet der brukeren *miramira* ber om råd i en uoverensstemmelse mellom seg selv som individ og menigheten svarer brukeren *Savedpdj* kun med bibelvers. Han viser også til tidligere kritikk han har fått på sin «løsrevne bruk av bibelvers», noe som tyder på at denne bruken av bibelsitater er noe *Savedpdj* har drevet med i tidligere innlegg.

Savedpdj:14 Men legg dere så på sinne at dere ikke behøver å tenke på forhånd hvordan dere skal forsvare dere. 15 For jeg vil gi dere ord og visdom som ingen av deres motstandere skal kunne motstå eller motsi. (Lukas21.14-15)

11 Det jeg mente med det jeg skrev, var at dere ikke skal omgås en som kalles en kristen bror, og som likevel lever i hor eller er grådig, eller som er en avgudsdyrker, spotter, drukkenbolt eller ransmann. Slike skal dere heller ikke spise med. (Paulus 1kor 5.8-13)

Fra www.bibelen.no

PS: Noen vil kanskje mene jeg kommer med løsrevne bibelvers. Har fått den kritikken her inne før iallefall. Det spiller ingen rolle. De er til deg og om det er noe å ta med seg blir det din avgjørelse til slutt uansett. Forøvrig alt det Leif sier var bra å lese. At Gud kommer med oppbyggelige ord, oppmuntring og håp er noe jeg skulle ønske jeg viste da jeg var nyfrelst.⁴¹

40 Jesusonline.no: Hva er tro?

41 Jesusonline.no: Reagerer på alkoholbruk hos kristne..si ifra?

Det *Savedpdj* gjør her er å benytte seg av bibelen for å gi råd og støtte til en av de andre brukerne på forumet. *Savedpdj* tar på seg en rolle som rådgiver, og benytter seg av passasjer fra Bibelen han synes er passende. Han tolker Bibelen selv, og ønsker å rettlede *miramira* ved hjelp av disse sitatene. Han får også respons fra *miramira*, som uttrykker at hun setter pris på *Savedpdj* sine ord.

miramira: Tusen takk:) Første verset traff veldig. Andre verset forstår jeg absolutt, men kjenner at det ikke er synd *imot* meg som blir begått. Jeg lider jo ingen nød av det, bortsett fra en «bønnebyrde». Det virker ut som det er hele menigheten. Enkeltmenneskene hadde gått fint, jeg har sagt fra før i sånne situasjoner.⁴²

miramira oppklarer her situasjonen hun befinner seg i, og presiserer at det er menigheten hun går i hun har problemer med, ikke enkeltmenneskene. Det er *miramira* sine personlige verdier som kolliderer med menighetens sine.

Brukerne på forumet stiller i disse eksemplene seg selv som ytterste autoritet. Ingen av brukerne nevner en religiøs autoritet, men stiller seg selv som fortolker av passasjene i Bibelen, og benytter seg av Bibelen for å bygge under for personlige argumenter. Begge brukerne ønsker å svare på spørsmålet om hva det er som er tro, og begge kommer med sine personlige betraktninger. Brukerne på forumet forholder seg til hverandre som religiøse autoriteter, dette ser vi også ved hvordan spørsmålene formuleres, og hvordan *miramira* viser takknemlighet til *Savedpdj*. Den som spør henvender seg til hvem som helst inne på forumet, og disse brukerne er i aller høyeste grad likestilt i et eventuelt religiøst hierarki, men enkelte av brukerne tar på seg den autoritære rollen, slik som i eksempelet der *Savedpdj* tar på seg rollen som rådgiver for *miramira*. Dawson og Cowan beskriver en autoritetskrise som følge av religionens skifte fra offline til det online, denne krisen består blant annet av at produserer øyeblikkelige eksperter (Dawson & Cowan 2004:2). Disse ekspertene blir «eksperter» gjennom mulighetene Internett tilbyr til sine brukere. I teorien kan hvem som helst legge ut hva som helst på Internett. JO-foumet er et strukturert nettsted som består av flere administratorer. Disse har i oppgave å slette det som ikke er passende på forumet, men administratorene slipper igjennom alt det som ikke bryter med ordensregelementet. En konsekvens som medføres av disse øyeblikkelige ekspertene og Internett sine frie hierarkiske strukturer generelt er at de tradisjonelle religiøse ekspertene utfordres og undergraves. «The obviously constructed and pluralistic character of religious expressions online tends to have relativizing effect on the truth claims of any one religion or its authorities.» (Dawson & Cowan 2004:3).

42 Jesusonline.no: Reagerer på alkoholbruk hos kristne..si fra?

7.4. Moral og etikk

Moral og etikk er strekt knyttet sammen med det religiøse livet, og spørsmål om hvordan mennesket skal eller bør leve er også aktuelle utenfor det religiøse livet. Det er derfor ikke særlig oppsiktsvekkende at mange av innleggene på JO-forumet dreier seg nettopp om etiske spørsmål og moralske dilemma.

Moral og etikk oppfattes gjerne som én av dimensjonene ved religion og religiøsitet. Alle de store religionene inneholder forpliktende idealer og regler for hvordan mennesket bør leve og forme sitt liv i fellesskap med andre. Noen av disse idealene finnes på tvers av ulike religioner og også utenfor religiøse tradisjoner (Schmidt & Henriksen 2010:132).

Alkohol og kristendom er et av temaene som mange av brukerne engasjerer seg i. I en av trådene om alkohol opplever en av brukerne å stå i en situasjon der hennes personlige verdier rundt alkoholbruk ikke samsvarer med flere av medlemmene i menigheten, og at noen av lederne i en av menighetene har et «avslappet» forhold til alkohol. Hun står her med et moralsk dilemma, og denne brukeren ber om hjelp til hva hun skal gjøre med tanke på å si fra til pastoren i menigheten eller om hun skal stå på sidelinja uten å si fra.

Miramira: Men jeg har vært i flere sammenhenger i byen min hvor jeg har møtt problemet. Først i en menighet der en av lederne fortalte meg i etterkant av møtet at hun synes det var greit å drikke for å sosialisere seg. Så på et annet tidspunkt var det en annen leder i samme menighet som fortalte om sine alkoholvaner. Og nå nylig var det en kvinne som ikke er fra samme menighet, men fra samme «vennegjeng» som var dritings på en klassefest(...) Men hvordan skal jeg gripe an saken? Er det noen som har noen gode råd eller bibelvers om hvordan jeg skal gå frem?⁴³

Dette innlegget engasjerte mange og det var også flere av brukerne som delte lignende historier i denne tråden. I et slikt tilfelle der individets holdninger ikke stemmer overens med menighetens holdninger og verdier er det brukerne på forumet som stiller som rådgivere for å hjelpe individet ut av problemet. Brukeren som postet innlegget gir uttrykk for at hun føler seg alene «Jeg har kristne venner som mener det samme, men ingen av de har turt å si ifra. Synes at det blir litt mye kamp å stå i helt alene, men er selvfølgelig villig om Gud sier det.⁴⁴» Det er flere av brukerne uttrykker forholdet til menigheten som problematisk, og det er mange på forumet som opplever uoverensstemmelse med sine verdier, og sine trosforestillinger mot menighetens sine.

Flere av brukerne søker hjelp i forbindelse med et moralsk dilemma, men det er også etiske problemstillinger som diskuteres inne på forumet. *Simon* stiller spørsmål ved et vers fra bibelen der det handler om skilsmisse, og han spør de andre brukerne om hjelp til å tolke verset, men også om hva brukerne mener om mishandling og skilsmisse. *Simon* starter tråden med et innlegg der han

43 Jesusonline.no: Reagerer på alkoholbruk hos kristne..si ifra?

44 Jesusonline.no: Reagerer på alkoholbruk hos kristne..si ifra?

siterer bibelen. «Siterer fra Mat 5,32:«Men jeg sier dere at den som skiller seg fra sin kone av noen annen grunn av hor, er årsak til at hun bryter ekteskapet. Og den som gifter seg med en kvinne som er skilt, bryter ekteskapet.⁴⁵» *Simon* som er den som poster innlegget spør de andre brukerne hva de mener om bibelsitatet og om tilfeller der mishandling skjer i ekteskapet. Han spør om det ikke i et slikt ekteskap vil være greit å berge sitt eget liv ved å skille seg. Det er altså ikke her et konkret moralsk dilemma som diskuteres slik som i eksempelet ovenfor, men et mer generelt etisk spørsmål om retten til skilsmisse for kristne i et dårlig ekteskap. *Malin* er en av brukerne som er med på å føre samtalen videre hun dreier samtalen i en mer personlig retning.

Malin:Om mannen min skulle vært utro mot meg hadde jeg kanskje klart å tilgi det, og fortsatt ekteskapet om han hadde omvendt seg. **Ved Guds hjelp**. Selv om Guds ord sier at jeg da kan skille meg fra han....

Hadde han mishandlet meg , psykisk eller fysisk, så ville det **for meg** vært et større overtramp....Og mye vanskelig å leve med. Ikke bare for min del, men fordi vi har barn sammen, og de skulle så absolutt ikke fått oppleve slike ting i sin oppvekst!

Jeg tror faktisk at Gud ville tillat meg å skille meg fra en mann som ikke ville omvende seg fra slike ting. Å tilgi kan man gjøre, órten ganger....Men kan man virkelig leve i et slikt ekteskap? Hva hvis man har barn? Man skiller seg da ikke pga «harde eller kalde hjerter», men rett og slett for å berge livet, og for å beskytte barna.⁴⁶

Dette er et tydelig eksempel på hvordan brukerne av forumet involverer seg personlig i etiske spørsmål. *Malin* setter seg selv som en part i den gitte problemstillingen, og hun begrunner også hvorfor hun tror Gud ville «tillatt» henne å skille seg fra en mann som ville henne vondt.

En av de andre brukerne *Blåfugl* kommer også med et svært personlig bidrag til samtalen.

Blåfugl:Kan jo bli litt personlig da. Jeg er gift med en skilt mann. Vi har tatt våre runder på det, da jeg møtte ham, da han ble kristen, da vi bestemte oss for å gifte oss, og rett før bryllupet sa ei kristen venninne advarte meg om at jeg holdt på å gjøre noe feil. Jeg og vi søkte Gud veldig på dette, fordi vi ville være 100% sikre.

For meg er skilsmisse ett sjeldent nødvendig onde og aller aller siste utvei etter at man har prøvd alle andre løsninger. Men når alt annet er prøvd, sagt og gjort synes jeg ikke, og jeg tror Gud er enig i, at man skal leve ulykkelig alle sine dager.⁴⁷

Båfugl kommer her med et konkret eksempel fra sitt eget liv og sin egen hverdag. *Blåfugl* kommenterer ikke bibelsitatet, heller ikke snakker hun om mishandling. Det *Blåfugl* gjør er å legitimere det valget hun har tatt, nemlig å gifte seg med en skilt mann. For *Blåfugl* er det ikke «loven» og «skriften» som er avgjørende for de valg hun tar, hun viser til hvordan «(...)skilsmisse er

45 Jeusonline.no: Rett til skilsmisse?

46 Jeusonline.no: Rett til skilsmisse?

47 Jeusonline.no: Rett til skilsmisse?

ikke verre enn noen annen synd vi er blitt tilgitt for(...)»⁴⁸», og hun tok valget om å gifte seg med denne skilte mannen basert på ulike tegn som hun beskriver. «De neste dagene var det bare såå mange ting som bare ordna seg og la seg til rette for at bryllupet vårt og ekteskapet vårt skulle bli såå mye bedre enn vi noen gang hadde trodd, og jeg har sjeldent følt sterkere Guds nærvær enn i kirka da vi gifta oss.»⁴⁹ Disse begrunnelsene for det valget *Blåfugl* tok, og i hennes avslutning der hun sier at Gud ikke ønsker at noen skal leve ulykkelig, forutsetter at *Blåfugl* tror på en personlig og god Gud. Hun nevner heller ikke om noen religiøs autoritet ble rådført under valgprosessen, men hun tok valget selv ut fra tegn underveis som ble gitt til henne av Gud.

Også i denne tråden stiller spørsmålet om autoritet seg sentralt. Brukerne henvender seg nok en gang til sine likestilte for å få råd i forhold til et moralsk dilemma. Her sier også brukeren at hun har problemer med menigheten, som da skal være den instansen som bygger under for individets verdier. Individet opplever at de verdier som han eller hun står for ikke samsvarer med menighetens. «Å skulle hevde seg «helt alene» foran en ganske innflytelsesrik og stor menighet, det synes jeg er litt tøft.»⁵⁰

Schmidt og Henriksen drøfter sammenhengen mellom religion og moral på bakgrunn av funn fra *Den store internasjonale spørreundersøkelsen om religion 2008*, og sier at det er mulig å se en endring i sammenhengen mellom religion og moral. De sier det er mulig å se endringer i pluraliserende retning og at religion og religiøsitet fungerer bare i begrenset grad som kilde for enhetlige og stabile standpunkter i moralspørsmål (Schmidt & Henriksen 2010:147). Det er altså ikke en enhetlig oppfatning blant de religiøse om hva det er som er rett og hva som er galt i en gitt situasjon. «Det peker i retning av at religion og moral forbindes på ulike måter, og at religionens betydning for moral og verdidannelse tilrettelegges forskjellig.» (Schmidt & Henriksen 2010:147). Sammenhengen mellom religion og moral er ikke svekket, men endret. Schmidt og Henriksen sier videre at ulike moraloppfatninger kan være et resultat av ulike måter å oppfatte hvordan moralske overveielser innen en religiøs kontekst best responderer på forholdet mellom Gud og den verden som er (Schmidt & Henriksen 2010:147). I eksemplene over ser vi hvordan individet gjør sine moralske overveielser på bakgrunn av sitt personlige forhold til Gud og personlige erfaringer, men også hvordan brukerne benytter seg av hverandre, bibelen og tegn fra Gud for veiledning. De religiøse autoritetene utfordres også her, da brukerne heller vender seg til sine egne likestilte heller enn til et religiøst overhode. Vi ser hvordan en av brukerne sine moralvurderinger ikke stemmer overens med moralvurderingene til lederne i menigheten hun går i, og flere av brukerne argumenterer for sine moralske vurderinger på grunnlag av personlige erfaringer.

48 Jesusonline.no: Rett til skilsmisse?

49 Jesusonline.no: Rett til skilsmisse?

50 Jesusonline.no: Reagerer på alkoholbruk hos kristne..si ifra?

Schmidt og Henriksen påpeker at ulike oppfatninger signaliserer uenighet om hvorvidt moralvurderinger skal legge overordnet vekt på overholdelse av en fastlagt moralsk orden nedlagt i lovmessigheter i natur, tilværelse og kulturelle livsformer, eller om den primært skal legge vekt på selvstendig utfoldelse av ansvar for vurderinger og handlinger. Men forskjeller i moraloppfatninger kan også være uttrykk for ulike vurderinger av en slik selvstendig utfoldelse av ansvar for beslutninger og handlinger (Schmidt&Henriksen 2010:147-148).

7.5. Det personlige og individuelle aspektet ved troen

I flere av innleggene på forumet kommer det personlige forholdet brukerne har til religionen fram. Flere av brukerne uttrykker hvordan de opplever det personlige forholdet mellom seg, Gud og Jesus og flere av brukerne forteller om tegn de har fått og om hvordan de fører en personlig samtale med Gud gjennom bønn. Mange av brukerne legger mer vekt på dette individuelle aspektet og det personlige forholdet de har til Gud enn fellesskapet med andre kristne i form av en menighet.

Blåfugl starter et tema med tittelen *Å tilbringe tid med Gud*. *Blåfugl* skriver i det første innlegget. «Hva legger du i det å tilbringe tid med Gud? Hvordan «gjør» du det?»⁵¹ *Blåfugl* får mange svar på innlegget sitt, blant annet fra *Iceman* som poengterer hvordan bønn er en form for samtale med Gud. «Bønn er selvfølgelig også å tilbringe tid med Gud. Å bare snakke med han akkurat som en snakker til en annen person. Å be om visdom og rettledning i hverdagen.»⁵²

Malin trekker fram sine opplevelser med det «åndelige» i denne tråden, hun beskriver sine møter med engler.

Malin: Vi kan se onde ånder som svarte skygger/flekker eller som «monstre». Vi kan se engler som lys, eller som i en menneskeskikkelse. Én gang så jeg en skikkelse som var gjennomsiktig, omrisset var som en menneskeform, men inni den var det som at luften dirret, slik den gjør der det er varme. Da den nærmet seg, kom det en varme over meg. Vet ikke sikkert om det var en engel men det var fredfylt og godt hvertfall.)⁵³

Malin forteller videre hvordan hun har bedt om tegn fra Gud og hvordan hun har erfart personlig kontakt med Gud.

Malin: Varmen er fra Gud:) Har opplevd det flere ganger, og en gang var det som beina mine brant, og jeg ble redd. Jeg spurte Gud om han kunne vise meg om det var Han, slik at jeg neste gang ikke ville bli så redd. Med det samme slo en enorm varme, som slo opp og ned beina mine, og så forsvant det.⁵⁴

51 Jesusonline.no: Å tilbringe tid med Gud

52 Jesusonline.no: tilbringe tid med Gud

53 Jesusonline.no: Å tilbringe tid med Gud

54 Jesusonline.no: Å tilbringe tid med Gud

Det er også noen av brukerne som beskriver hvordan de opplever sin tro som spesiell eller individuell i forhold til «andre» sin tro, eller i forhold til det som er «typisk» kristen. *Lotta* beskriver sin tro i flere innlegg i temaet *Aktiv troende?* *Lotta* sier selv at hun ikke er en typisk kristen og at hun ikke tror på alt som står i bibelen, men hun tror på Jesus og flere av de andre disiplene. «Jeg er en litt annerledes kristen/troende for å si det slik. Så så mye riktighet med læren og slikt...er ikke å forvente fra meg;»⁵⁵» *Lotta* sier videre «Jeg tror på peter og paulus og jesus og Gud. Jeg prøver jo å leve så bra jeg kan og tror på det gode i livet. Og at bibelen er en rettleiding for hvordan mennesker bør leve.»⁵⁶» *Lotta* definerer seg selv som kristen, men det er tydelig at hun ser sin tro som forskjellig fra de andre kristne hun vet om, eller hører om. *Lotta* sier i et innlegg at hun er medlem av statskirka, men at dette er fordi hun ikke vet hvilken annen menighet hun skal melde seg inn i. «Jeg er medlem i statskirka. orker ikke melde meg inn i noe annet. Min tro er personlig. Og jeg klarer heller ikke å tro på alt som står i Bibelen.»⁵⁷» *Lotta* er altså medlem av statskirka, men hun mener selv at hennes religiøse struktur ikke stemmer overens med den «offisielle» religionsmodellen. Det er også flere på forumet som forteller at de ikke går fast til noen menighet. *Isak* sier «Finn en menighet som du trives i, og finner du det ikke så er det ikke noe krise. Vi går ikke fast i noen menighet og trives med det. Da kan vi komme og gå som det passer oss og ikke noe press om ditt og datt.»⁵⁸»

Det som kommer frem i disse innleggene er hvordan brukerne opplever sitt forhold til Gud som personlig, og de opprettholder kontakten med Gud gjennom bønn. Det personlige forholdet mellom individet og Gud, og kontakten med det åndelige er det som betyr noe for brukerne. Det å be til Gud beskrives som det å ha en samtale med en «vanlig» person, men det er også noen som opplever bønn som svært intenst og personlig. *Malin* beskriver sin kontakt med Gud og engler på et åndelig plan, der Gud gir henne tegn gjennom lys og varme. Denne formen for personlig kontakt med Gud i hverdagen er noe McGuire også har observert i sitt feltarbeid og som hun beskriver i *Lived religion*. Hun sier at denne måten å kanalisere guddommelig kraft kan fungere som en form for personlig myndiggjøring (McGuire 2008: 82).

Like the popular religious practices of the medieval peasant, those of today's evangelicals treat divine power as accessible to ordinary believers who know how to pray for it. They are based on a notion of the sacred as regularly erupting within profane, everyday life, producing miracles, prophecy, and other evidence of divine intervention in the course of mundane events (McGuire 81:2008).

55 Jesusonline.no: Aktiv troende?

56 Jesusonline.no: Aktiv troende?

57 Jesusonline.no: Aktiv troende?

58 Jesusonline.no: Hvordan har du det?

Flere av brukerne legger også vekt på hvordan deres individuelle tro er det som er viktig ikke tilhørigheten til noen menighet. Her er det ikke det personlige forholdet til Gud brukerne legger vekt på, men heller sin egen forståelse av hvilke aspekter ved troen det er som er viktig nettopp for individet. Flere uttrykker også uoverensstemmelse mellom seg selv og «andre kristne», som representeres av menigheten, og det å være «klassisk kristen» fremheves som negativt av flere brukere⁵⁹.

7.6. Kommunikasjon mellom brukerne

Det vi ser i dialogene mellom brukerne her er eksempel på hvordan ulike tolkninger og ulike forståelser av kristendom, og hva det vil si å tro kommer fram på forumet. Forumet er en møteplass der brukerne kan dele sine tanker, oppfatninger og ideer rundt sin egen tro. Denne formen for kommunikasjon som vi ser på forumet skiller seg vesentlig fra den ovenfra og ned kommunikasjonen som er tradisjonell i kristne samfunn. «Many-to-many communication does not need hierarchy to function, but rather relies upon an open and equal level of participation by all members.» (Helland 2005:4). En slik mange til mange kommunikasjon skaper en åpenhet på forumet og representerer en ny form for religiøs interaksjon.

«The groups that are allowing for online religion are in many ways representative of a networked form of religious interaction and participation, which is significantly different from groups that are using the medium to support their hierarchical 'top down' religious worldview.» (Helland 2005:4).

Forumet skiller seg ut fra flere andre religiøse sider ved å tilby en slik form for kommunikasjon mellom brukerne heller enn en ren informasjonsrettet en-til-mange form for kommunikasjon. Denne formen for kommunikasjon åpner for at individet kan uttrykke sin personlige tro, og at individet ikke bare får sine religiøse inntrykk fra en religiøs autoritet eller fra individer som tilhører samme menighet eller trossamfunn. Vi ser på forumet hvordan denne formen for kommunikasjon åpner for hverdagsreligiøse uttrykk gjennom diskusjon og rådgivning. På forumet ser vi uttrykk for det McGuire legger vekt på i sine studier av hverdagsreligiøsitet, nemlig at individets religiøsitet ikke nødvendigvis er en tro kopi av den offisielle religionen (McGuire 2008:5). Nettopp også fordi grunnleggerne av forumet oppfordrer til mangfold, og inviterer alle inn på forumet så lenge innleggene har kristendom som tema.

59 Jesusonline.no: Hvordan har du det?

7.7. Hverdagsreligiøsitet og religiøst mangfold

Ulike kristne retninger, brukere i alle aldre og med ulike bakgrunner er det som kjennetegner JO-forumet. Det er et forum der flere kristne retninger er representert, selv om fokuset på dette ikke er så stort. Brukerne er i alle aldre, fra skoleelever til middelaldrende og har de har ulik bakgrunn, noen har vokst opp i kristne familier og andre er «nyfrelste». Brukerne av forumet befinner seg på ulike steder i landet, og noen oppholder seg i utlandet.

Flere av innleggene inneholder bibelsitat, og flere av innleggene dreier seg nettopp om hvordan ulike passasjer i Bibelen skal og bør tolkes. Sitat fra Bibelen benyttes også av flere brukere for å veilede andre brukere, eller for å understreke poeng i innlegget. Brukerne utfordrer med dette den «offisielle» religionen sin rett som eneste fortolker og de religiøse autoriteter. Individet setter seg som ytterste autoritet i forhold til sin egen religiøsitet. Flere av brukerne vender seg også til forumet og til sine likestilte for å be om råd og veiledning med tanke på etiske spørsmål og moralske dilemma. De religiøse autoriteter utfordres også her gjennom måten brukerne henvender seg til hverandre på forumet heller enn å søke råd hos en religiøs autoritet. Vi ser også i det ene eksempelet at det moralske dilemmaet dreier seg nettopp om en uoverensstemmelse mellom individet og menigheten. Det som kommer til uttrykk er i stor grad selvstendig utfoldelse av ansvar for beslutninger og handlinger når det kommer til moralske vurderinger. Denne selvstendige utfoldelsen kommer også til syne gjennom de personlige religiøse uttrykkene på forumet. Brukerne på forumet identifiserer seg med kristendommen som er en institusjonalisert religion, men har sine egne personlige opplevelser og erfaringer. Brukerne beskriver sitt personlige forhold til Gud og religiøse opplevelser. Enkelte av brukerne går ikke i en menighet, men flere gjør det, noen av brukerne går også i flere. I noen sammenhenger trekkes menigheten eller menighetene inn i samtalen og det kan være både positivt og negativt. Ved å trekke menigheten inn i samtalene blir også verden utenfor Internett tatt med inn på JO-forumet. Jo-forumet med sine brukere eksisterer ikke i et vakuum, men er en del av en bredere kontekst. Alle brukerne inne på forumet har også et liv, og et religiøst liv utenfor forumet. Men det er mennesker som møtes på forumet som muligens aldri ville ha møtt hverandre som gjennom Internett får kjenne på hverandre sine religiøse impulser. De religiøse uttrykkene på Internett og på Jo-forumet styres ikke av en klar religiøs autoritet.

Ulla Schmidt beskriver hvordan det er mulig å se en endringstendens som dreier mot at religion i større grad blir et spørsmål om å finne uttrykk for menneskelige erfaringer og følelser og i mindre grad blir et spørsmål om å fastholde absolutte sannheter (2010: 198).

Det vesentlige i religion, i religiøse forestillinger og i religiøs deltakelse blir å finne uttrykk for seg selv, for et autentisk «jeg», mer enn å holde bestemte gitte trosretninger for sanne.

Denne vekten på en menneskelig erfaringsverden mer enn læresetninger og institusjonaliserte praksiser kommer til uttrykk på flere måter. Både gudeforestillinger og gudstro, religiøs deltakelse, oppfatning av religionens autoritet og betydningen av religiøse institusjoner formes gjennom denne tilnærmingen (Schmidt 2010:198).

Det er slik Schmidt beskriver den tendensen hun kaller subjektivering av religion. Det hun beskriver er en tilnærming til religion som uttrykkes med vekt på en menneskelig erfaringsverden. Vi ser på forumet hvordan religionen er en del av det å uttrykke seg selv, og definere et selv gjennom religiøse uttrykk. Vekten legges i større grad på den menneskelige erfaringen, og de institusjonaliserte praksiser og religiøse autoriteter tilsidesettes.

Den religiøse pluralismen kommer også til uttrykk i tekstene på forumet. Forumet er begrenset til kristendom, men det er tydelig hvordan ulike meninger og synspunkter fremmes som positivt både av de ulike brukerne og av skaperne av forumet, det å snakke om sin egen tro, få råd og stille spørsmål eller fortelle om egne erfaringer er det forumet er der for.

Flere har elementer i sin tro som strider mot menighetens virkelighetsbilde og vender seg til forumet og fellesskapet der for å få svar, råd, veiledning og trøst. Målet for forumet i følge skaperne er å skape et fellesskap der flere retninger innenfor kristendommen er representert, og det personlige og individuelle vektlegges. Eksemplene fra samtaler på forumet understreker dette mangfoldet. Den individuelle formen for kristendom som kommer til uttrykk i samtalene danner grunnlaget for utformingen av individets religiøse identitet. Forumet fremmer en form for individuell og personlig kristendom der alle kan få sagt sitt, men forumet er på samme tid et fellesskap for brukerne der de finner støtte og det dannes et sosialt nettverk.

8. Sosiale relasjoner og identitet

Det at skaperne skaperne bak JO-forumet ønsker å skape et fellesskap for kristne er det første vi vil diskutere. Vi vil gå inn på hvordan fellesskap som begrep blir forstått fra et kristent ståsted og fra et sosiologisk. Vi vil gjennom å se på kommunikasjonen mellom brukerne om det faktisk er mulig å snakke om et fellesskap inne på JO-forumet. Videre vil vi gjennom å benytte oss av teorier av Berger og Luckmann argumentere for at fellesskap på Internett kan bidra til å forme og opprettholde individets forståelse av virkeligheten. Ved hjelp av Giddens sin identitetsteori vil vi se hvordan forumet ikke bare gjennom det sosiale bidrar til å forme individets identitet, men at forumet også kan fungere som en plattform for identitetsforhandling for individet. Avslutningsvis vil jeg komme nærmere inn på den religiøse identiteten som fragmentert og mangfoldig, og jeg vil her se det hele i lys av McGuire og Giddens.

8.1. Det virtuelle fellesskapet

Innenfor sosiologien ligger forståelsen av fellesskap og samfunn som et system av sosiale relasjoner mellom mennesker, men fra et religiøst perspektiv er betegnelsen fellesskap ofte forstått på et annet grunnlag. Det religiøse fellesskapet er en manifestasjon av Gud i verden. I den kristne tradisjonen er kirka det typiske eksempelet på fellesskapet. Den kristne kirka representerer et møtepunkt mellom to fellesskap, nemlig det guddommelige og det menneskelige (Campbell 2010:32). Det er den kristne forståelsen av fellesskapsbegrepet som grunnleggerne tar utgangspunkt i når de formulerer visjonen og tankene som ligger bak JO. I visjonen gjøres det et poeng av at det er Internett som har kopiert den originale ideen om fellesskapet, som egentlig er en kristen tankegang. Det fellesskapet som beskrives i visjonen blir på denne måten en grunnleggende kristen ide, og kristendommen som en lang historisk tradisjon forbigår den nyere tanken om Internett-fellesskapet. En analogi trekkes også mellom kirka og Internett. Fellesnevneren som benyttes for både kirka og nettet er ordet «levende», og det er fellesskapet som beskrives som det grunnleggende både for den levende kirka, og et levende nettsted.

Internett-portalene har kopiert den kristne tankegangen om fellesskap, og kalt det "community". For å skape en levende kirke, må man bygge opp et fellesskap. Og for å skape et levende nettsted må man bygge et "community" - et virtuelt fellesskap. Vi vil rette fokuset mot å *bygge opp fellesskapet* - Jesus Online. Det skal være et virtuelt fellesskap med Jesus i sentrum.⁶⁰

Jesus er det som skal stå i sentrum og som representerer det Guddommelige, og brukerne er representantene for det menneskelige fellesskapet. Denne tanken med Jesus i sentrum og

60 Jesusonline.no: Visjon

menneskene som hans flokk er noe som gjenspeiler de protestantiske kirker, spesielt de med fokus på evangeliet (Campbell 2010:34). Slik som den Evangelisk-lutherske kirke som er den «offisielle» religionsmodellen i Norge. Tanken bak JO-forumet er å skape et fellesskap med Jesus i sentrum og med menneskene rundt. Denne visjonen baserer seg på den kristne måten å forstå fellesskap på med et forsøk på å flytte det fellesskapet som oppleves irl i det sakrale kirkerommet over til det profane og tekniske cyberspace.

En sosiologisk forståelse av begrepet samfunn legger vekt på sosiale relasjoner mellom mennesker, og hvordan religiøse fellesskap dannes på bakgrunn av felles trosforestillinger og religiøs praksis. JO-forumet støtter under for et pluralistisk kristent fellesskap, og har mange brukere. Skaperne av forumet ønsker å danne et fellesskap på Internett som kan gjenspeile det kristne fellesskapet fra kirka, men selv om skaperne av forumet ønsker å danne et fellesskap er det legitimt å spørre om det faktisk er mulig å identifisere sosiale strukturer som underbygger et online fellesskap sett fra et sosiologisk perspektiv. Studier av fellesskap på Internett ser bort fra det geografiske aspektet og fokuserer på forholdet mellom brukerne som et nettverk.

It sits well with a sociological understanding of community based on flexible relationships. An image of community bound strictly to geographic, ethnicity, or culturally fixed relationships does not always seem applicable, especially within Western urban society. When technology mediates and sustains relationships geographical separation no longer is a factor for exclusion from a social network. (Campbell 2010:38).

Det tradisjonelle bildet av et fellesskap baserer seg på geografiske, etniske og kulturelle forhold, men når det er teknologien som medierer disse forholdene i fellesskapet blir disse faktorene ikke like relevante.

Et online-fellesskap involverer mennesker som samles rundt et spesielt tema. Hvorfor disse menneskene involverer seg og strukturen i gruppa er ofte den samme i de fleste tilfeller, nemlig en spesiell interesse for temaet og en forpliktelse til hverandre. Det som kjennetegner et online-fellesskap er hvordan medlemmene i dette fellesskapet viser følelsesmessig engasjement og knytter seg til andre medlemmer. Internet fungerer som et sosialt rom der mennesker samles rundt felles interesser og forbindelser. Betydningen dette fellesskapet har for individet bestemmes i stor grad av hvor mye individet engasjerer seg i fellesskapet (Campbell 2010:44). For å kunne definere et nettsted der brukerne møtes som i et fellesskap er det derfor nødvendig å se nærmere på kommunikasjonen mellom brukerne. Hvordan språket mellom brukerne på forumet fungerer som oppbyggende for de sosiale strukturene, og hvordan brukernes engasjement ovenfor hverandre uttrykkes i tekst og med tegn.

8.2. Følelser, bekreftelse og personlig engasjement på forumet

Ved å ta i bruk definisjonen av et online-fellesskap som et sosialt rom der brukerne samles over en felles interesse og viser et følelsesmessig engasjement ovenfor denne interessen, men også for hverandre, må de sosiale strukturene inne på forumet undersøkes. Brukerne uttrykker seg gjennom tekst og med bruk av tegn, som emoticons og tegnsetting. Det er også mulig å lese hvordan brukerne refererer til tidligere samtaler og hendelser inne på forumet, og hvem det er som er ny og hvem som er «veteraner» inne på JO-forumet. Det er gjennom å undersøke kommunikasjonen mellom brukerne vi kan slå fast om JO-forumet kan defineres som et fellesskap på nett, ikke gjennom å se på kulturelle, geografiske eller etniske forhold. Campbell beskriver kommunikasjonen på epost-listene som var materialet hun benyttet seg av i sin studie som en form for «ufullstendig» kommunikasjon, men beskriver hvordan brukerne visualiserte følelsesuttrykk online.

Email was described as a “disembodied communication,” a mediated form of contact forcing users to interact indirectly with others. The absence of the body produced challenges for members of the email communities. As described in chapter one, online people interact with a “word-body construct,” where people become characterized as texts. Email texts lack key nonverbal nuances important for communicating emotion. In order to visualize the invisible online, people construct their texts in unique ways to attempt to bridge this gap. (Campbell 2010:115).

Det at brukerne kun kjenner hverandre som tekst påvirker uttrykksformen, det som i en offline situasjon ville vært forstått gjennom kroppsspråk og ansiktsmimikk må uttrykkes tekstlig på Internett.

Et av de trekkene tekstene på forumet bærer med seg er den muntlige uttrykksformen. Flere av tekstene er skrevet som om det er en del av en ansikt-til-ansikt situasjon. Det er i disse tekstene med muntlig preg det er mulig å lese hvordan flere av brukerne har godt kjennskap til hverandre. Brukerne bekrefter hverandre gjennom oppmuntring, gjenkjennelse og deling av følelser. Brukene oppmuntrer hverandre slik som *Bertill* gjør i en samtale med *Bakkemann*. «Så jeg synes du er en klok mann jeg, bakkemann Du har sett mye bra synes jeg, stå på:)⁶¹»

Bakkemann sier videre i den samme tråden «Det inntrykket jeg har av deg Jesusfreak er at jeg tror du er en god og snill person som er utadvendt, likanes kar. Jeg ville nok trivdes i ditt selskap.» Dette utsagnet kommer etter en samtale mellom der de to uttrykker forskjellige meninger. *Bakkemann* tiltaler *Jesufreak* ved brukernavnet hans, og et slikt utsagn kan vise hvordan *Bakkemann* ønsker å vise at det hele ikke er et personangrep mot *Jesufreak*, men en meningsutveksling. *Bertill* henvender seg også til brukeren *Aud* med en kjent og uformell tone. «Heia Aud:) Lenge sidn.⁶²» han

61 Jesusonline.no: Hvordan har du det?

62 Jesusonline.no: Hvordan har du det?

avslutter med «Ha ei fin helg no:»⁶³» Han viser til hvordan han kjenner til *Aud* fra tidligere, og han uttrykker også glede for å se henne igjen inne på forumet.

Brukerne deler også følelser og problemer med hverandre. Det ser vi gjennom hvordan *Turid Holta* uttrykker seg i et av innleggene. Denne brukeren deler av sin hverdag i dette innlegget, og hun beveger seg i ytterkantene av temaet for forumet. Ved å bevege seg i disse ytterkantene bidrar hun til å skape en fellesskapsfølelse på JO-forumet ved å dele av sitt personlige liv og åpner seg opp for de andre brukerne.

Turid Holta:

Jeg har lyst til å møte et trivelig snildt menneske i dag! :) Håper jeg våkner og er i godt humør selv også da!!! Slik at også andre treffer et trivelig snildt menneske i meg. Men det skjer vel ingenting:(Men en kan jo håpe. Er litt lei av mørketid så jeg sliter litt fortiden med å holde humøret på topp. Please overse det!⁶⁴

Turid Holta gir uttrykk for hvordan hun faktisk har det. Dette innlegget er en respons på en annen bruker som uttrykker at han sliter med depresjon.

Vi ser også hvordan følelsen av et fellesskap blant brukerne er til stede innleggene på underforumet som kalles *Presenter deg*. Her presenterer nye brukere seg

Velkommen til oss Hanne:).

Det er ikke så mye alders forskjell på oss så det er bra at det kommer noen inn på min alder :). Føler meg litt "liten" her til tider hehe. Håper du trives!

Nax :)⁶⁵

Det er mulig å lese ut fra disse enkle, men fortsatt betydningsfulle ytringene i tekstene at brukerne er medlemmer i et fellesskap. Medlemmene oppmuntrer hverandre og deler tanker og følelser på forumet samtidig som forumet er en arena for diskusjon, samtale og veiledning for brukerne seg i mellom.

Engasjementet rundt temaet kristendom er det som holder medlemmene sammen, og det er troen som er felles for medlemmene i fellesskapet. Men det er ikke bare det at medlemmene har troen felles, det de har felles er også en interesse for å møte andre med samme tro, de er alle søkende etter andre mennesker de kan dele sine tanker, følelser og problemer med. Flere av medlemmene ønsker også å diskutere og forhandle rundt trosspørsmål og finner likesinnede på forumet. I et forum der engasjementet og forholdet mellom brukerne strekker seg utover det å kun

63 Jesusonline.no: Hvordan har du det?

64 Jesusonline.no:Hvordan har du det?

65 Jesusonline.no Presenter deg

være en plattform for meningsytring vil forumet og den samhandlingen som skjer mellom brukerne kunne fungere som identitetsskapende og opprettholdende for individet.

8.3. Jeg formes gjennom andre

Peter Berger beskriver i *Den samfunnsskapte virkelighet* om hvordan individet formes og opprettholdes gjennom sosiale strukturer. Berger og Luckmann sier at samfunnet eksisterer både som objektiv og subjektiv virkelighet. Et individ er i følge Berger og Luckmann ikke født inn som medlem av et samfunn, men det har et medfødt anlegg for sosialisering, og blir medlem av samfunnet (Berger & Luckmann 2006:135). Berger og Luckmann benytter seg av begreper som primærsosialisering og sekundærsosialisering for å forklare hvordan et individ sosialiseres inn i et samfunn.

Primærsosialisering er den første sosialiseringen et individ gjennomgår i barndommen, og som gjør det til et medlem av samfunnet. Sekundærsosialisering er alle etterfølgende prosesser som innsetter et allerede sosialisert individ i nye sektorer i samfunnets objektive verden. (Berger & Luckmann 2006:136).

I følge Berger og Luckmann blir denne sosialiseringen aldri helt fullført. Det innholdet som internaliseres står overfor stadige trusler mot dets subjektive virkelighet, derfor må ethvert levedyktig samfunn utvikle prosedyrer for vedlikehold av virkeligheten for å sikre en viss symmetri mellom objektiv og subjektiv virkelighet (Berger & Luckmann 2006:150). Den objektive virkeligheten Berger refererer til er virkeligheten slik den defineres institusjonelt, og den subjektive virkeligheten er virkeligheten slik den oppleves i den individuelle bevisstheten.

Hverdagens virkelighet bekreftes bekreftes til stadighet i individets interaksjon med andre. Dette er på samme måte som virkeligheten opprinnelig ble internalisert under en sosial prosess, så vedlikeholdes den i bevisstheten gjennom sosiale prosesser. Disse sosiale prosessene består av alle møter individet har med andre i hverdagen. Det er mulig å skille mellom signifikante andre og mindre betydningsfulle andre. Selv interaksjon i en mindre betydningsfull situasjon vil bidra til å i vesentlig grad til å bekrefte individets subjektive virkelighet (Berger & Luckmann 2006:152).

Det ville derfor være en misforståelse å anta at bare signifikante andre hjelper til med å opprettholde den subjektive virkelighet. Men signifikante andre inntar en sentral plass i virkeligvedlikeholdelsens økonomi. De er spesielt viktige for den kontinuerlige bekreftelsen på det avgjørende elementet i virkeligheten som vi kaller identitet. (Berger & Luckmann 2006:153).

Alle individet møter bidrar altså til å bekrefte individets virkelighet, men de signifikante andre har en spesiell plass i denne prosessen. Slike signifikante andre kan bestå av familien, nabolaget, kirka og klubbforeningen. De signifikante andre er de viktigste representantene for vedlikeholdet av

individets subjektive virkelighet, og de mindre signifikante fungerer som et slags kor i følge Berger&Luckmann. Forholdet mellom de signifikante andre og «koret» i opprettholdelsen av virkeligheten er dialektisk. De påvirker gjensidig hverandre, og ikke minst den subjektive virkeligheten de er en bekreftelse på. Det er selvfølgelig store muligheter for visse uoverenstemmelser mellom disse menneskene, og individet står da overfor et samsvarsproblem. Dette problemet kan vanligvis løses enten ved å modifisere sin virkelighet eller de forbindelser som vedlikeholder virkeligheten. Individet kan også velge å degradere noen av disse menneskene fra deres status som signifikante andre (Berger & Luckmann 2006:153-154).

Berger og Luckmann argumenterer for at det viktigste redskapet for vedlikehold av av virkelighet er samtalen. Det er mulig å se på individets hverdagsliv som et samtalsystem individet arbeider seg igjennom. Dette systemet er det som vedlikeholder, modifiserer og omskaper individets subjektive virkelighet. Dette systemet vedlikeholder virkeligheten, men det modifiserer den også. Noen temaer forkastes og noen av de sektorer av det som blir tatt for gitt svekkes, mens andre sektorer styrkes (Berger & Luckmann 2006:155).

Omvendt skaper samtaler faste omriss av de emnene som før ble opplevd som flytende og utydelige. Man kan være i tvil angående ens religion, men denne tvilen blir virkelig på en helt annen måte når man diskuterer den. Man «overbeviser seg selv» om sin egen tvil, den blir objektivert som virkelighet i ens egen bevissthet. Generelt sagt vedlikeholder «samtalsystemet» virkeligheten ved at forskjellige erfaringselementer blir «snakket igjennom» og tildelt en bestemt plass i virkelighetens verden. (Berger & Luckmann 2006:156).

Individets subjektive virkelighet blir altså til gjennom språk og gjennom samtale. Disse samtaler inkluderer alle individet møter, men det er enkelte i individets liv som vil ha større påvirkningskraft, nemlig de signifikante andre. Når en bruker på JO-forumet logger seg inn enten for å diskutere, søke råd eller få bekreftelse vil den subjektive virkeligheten vedlikeholdes. Alle i individets hverdag har påvirkningskraft på den subjektive virkeligheten og dette inkluderer også brukerne på forumet. Som Campbell er inne på så vil ulike brukere ha en ulik opplevelse av fellesskapet. Noen brukere er aktive og andre er såkalte lurkere som kun er inne for å lese, men ikke for å skrive innlegg. Noen av brukerne føler en sterkere tilknytning til noen brukere, og slik vil det være i alle fellesskap. Men for de brukerne som aktive og som kjenner en sterk fellesskapsfølelse vil de andre i fellesskapet ha status som signifikante andre i individets verden. Den subjektive virkeligheten til individet opprettholdes, bekreftes og modifiseres gjennom samtale på forumet, i større eller mindre grad i forhold til hvilken tilknytning individet føler. Identitet er et av hovedelementene i den subjektive virkeligheten, og forumet fungerer derfor som identitetsskapende og opprettholdende for individet.

Identitet er naturligvis et nøkkelement i den subjektive virkeligheten, og står som all subjektiv virkelighet i et dialektisk forhold til samfunnet. Identiteten formes av sosiale prosesser. Når den først har utkrystallisert, blir den opprettholdt, modifisert eller til og med omformet av sosiale relasjoner. (Berger & Luckmann 2006:173).

JO-forumet som sosialstruktur og som et fellesskap fungerer som opprettholde for identiteten til sine brukere, men Internett i seg selv fremstår som en fragmentert og flyktig verden. JO-forumet kan for enkelte brukere representere noe stabilt i en usikker verden, men JO-forumet som en del av Internett representerer i høyeste grad moderniteten med sin usikkerhet. Individet befinner seg i en kontinuerlig forhandlingsprosess om sin egen identitet, og denne identitetsforhandlingen inkluderer også individets religiøse identitet som JO-forumet fungerer som en plattform for.

8.4. Hvordan jeg blir meg i modernitetens dilemma

Det moderne individet står ovenfor en rekke valg og står ovenfor en helt samfunns-strukturering enn det før-modernistiske i følge Giddens. Han argumenterer for at i den usikre verden individet møter i moderniteten skapes og formes selv-identiteten kontinuerlig. Denne selv-identiteten er usikker og skjør og den formes og opprettholdes kontinuerlig i hverdagen.

In the reflexive project of the self, the narrative of self-identity is inherently fragile. The task of forging a distinct identity may be able to deliver distinct psychological gains, but it is clearly also a burden. A self-identity has to be created and more or less continually reordered against the backdrop of shifting experiences of day-to-day life and the fragmenting tendencies of modern institutions. (Giddens 1991:186).

I sen-moderniteten lever vi i verden på ulike forutsetninger fra mennesker på et tidligere tidspunkt i menneskets historie. Selv om alle fortsetter å leve et lokalt liv og kroppens begrensninger sørger for at alle individer til enhver tid befinner seg i tid og rom, har det moderne individet en annen opplevelse og forståelse av tid og rom (Giddens 1991:187). Giddens argumenterer hvordan mediert erfaring endrer individets forståelse av virkeligheten gjennom endring av hvordan individet oppfatter tid og rom. "Yet the transformations of place, and the intrusions of distance into local activities, combined with the centrality of mediated experience, radically change what 'the world' actually is."(Giddens 1991:187). Individet befinner seg i en verden der begrensningene til tid og sted overskrides. Dette gjør at individet lever i en virkelighet som skiller seg fra det før-modernistiske individets virkelighet. Internett som medium er en stor del av denne moderniteten og bruk av Internett er en stor del av det moderne menneskets hverdag. Internett kan sees på som selve bildet på moderniteten med sitt mangfold, og sin fragmenterende fremstilling. Individet i sen-moderniteten befinner seg i en verden med spenninger og utfordringer som påvirker selvet, og Giddens forstår disse spenningene som ulike dilemma som individet på et eller annet nivå må løse for å bevare et sammenhengende historie om selvet (Giddens 1991:188).

Individet jobber konstant med disse dilemmaene for å kunne bevare en sammenhengende biografi. På JO-forumet er det mulig å se denne identitetsforhandlingen hos brukerne gjennom måten de benytter seg av forumet og gjennom en forståelse av hvordan forumet representeres for brukerne.

Det første dilemmaet individet står ovenfor er enhet versus fragmentering. Individet står ovenfor problemet i den forstand at det må beskytte og rekonstruere selv-identiteten i møte med de massive interne og eksterne endringene som moderniteten setter i virkning (Giddens 1991:189).

In a post-traditional order, however, an indefinite range of possibilities present themselves, not just in respect of options for behaviour, but in respect also to the 'openness of the world' to the individual. 'The world' as indicated above, is not a seamless order of time and space stretching away from the individual; it intrudes into presence via an array of varying channels and sources. (Giddens 1991:189).

Internett er en «oppfinnelse» som på flere måter opptrer som selve bildet på moderniteten. Giddens beskriver moderniteten som fragmenterende med et uendelig tilbud av muligheter, og ikke minst legger han vekt på hvordan tid og rom begrepet utfordres i moderniteten. Internett som en kanal og kilde for individets utforming av selv-identitet representerer nettopp dette. Internett er et av de mediene som bidrar til å oppheve tid og sted oppfatningen til individet gjennom sine kommunikasjonsmuligheter. Internett bidrar til pluralitet og fragmentering, men individet kan i følge Giddens benytte seg av mangfoldet for å skape en unik selv-identitet som inkluderer ulike elementer fra forskjellige situasjoner til et integrert selv. Individet i det moderne samfunnet er i kontakt med flere ulike miljø og støter på forskjellige kulturelle situasjoner, disse situasjonene krever passende oppførsel (Giddens 1991:190). Jo-forumet representerer et miljø der det forventes en viss oppførsel av individet, og er derfor en del av disse ulike situasjonene individet må holde orden på, men JO-forumet representerer også mangfoldet i seg selv. På Internett og på forumet står individet ovenfor ulike møter og ulike settinger med andre mennesker, og utfordringen blir for individet å skape en helhet av det fragmenterte bildet som er dets virkelighet. Individet forsøker stadig å skape en kontinuerlig og enhetlig biografi ut av de fragmenterte biter og deler som presenteres for individet, og som individet er en del av.

Giddens diskuterer også individets usikkerhet versus autoritet. Giddens trekker også her linjer mellom det pre-moderne og det moderne samfunn. Giddens argumenterer for hvordan det ikke er klare autoriteter i flere områder av den sosiale sfæren i moderniteten. Tradisjon fungerte som hovedkilde for autoritet i pre-moderne samfunn, og her trekkes spesielt religion som institusjon inn. Giddens argumenterer for hvordan det i før-modernistiske samfunn også eksisterte usikkerhet og at denne usikkerheten ble skapt av de religiøse autoriteter for å holde kontrollen. I moderniteten fortsetter tradisjonelle autoriteter å eksistere, inkludert religiøse. Nå er det den usikkerheten som

henger sammen med moderniteten nekter religionen å forsvinne, men tendenser som er å se i det religiøse landskapet er ifølge Giddens en omstrukturering heller enn en bortgang av religion (Giddens 1991:194-195). I dagens moderne samfunn står de tradisjonelle autoritetene bare sammen med en hel rekke med andre autoriteter, og det oppstår på denne måten en uendelig rekke av eksperter. Autoritet oppleves ikke som et alternativ til usikkerhet, men er heller roten til den. Det er ingen klar autoritet som bidrar til å skape sikkerhet hos individet, men individets hverdag er selvfølgelig ikke preget av konstant frykt. Reorganiseringen av dagliglivet gjennom abstrakte rutiner fører til en høyere grad av forutsigbarhet enn i før-moderne samfunn. Dilemmaet mellom autoritet og usikkerhet løses som regel gjennom at individet forsøker å skape trygghet gjennom rutiner og en spesiell form for livsstil (Giddens 1991:196). Det moderne individet står ovenfor en uendelig masse av ulike autoriteter og eksperter, og disse autoritetene har også sin plass på Internett. Internett åpner for umiddelbare eksperter, der alle og enhver kan stilles som autoritet. I et mylder av religiøse autoriteter søker individet til sine lekmenn på nettet og individet blir også i større grad sin egen autoritet slik vi ser på JO-forumet. Flere av brukerne er usikre på hvem de skal forholde seg til og hvordan de skal forholde seg til religiøse ledere og menigheter offline, og søker derfor heller til likesinnede online for råd og fellesskap.

Moderniteten åpner opp for utviklingen av selvet, men dette skjer under omgivelser som er sterkt påvirket av kapitalismen i følge Giddens. Dette fører til et dilemma mellom den personlige erfaringen på den ene siden og den kommersialiserte⁶⁶ erfaringen på den andre siden sier han (Giddens 1991:196).

From the beginning, markets promote individualism in the sense that they stress individual rights and responsibilities (...). Later, however, individualism becomes extended to the sphere of consumption, the designation of individual wants becoming basic to the continuity of the system. Market-governed freedom of individual choice becomes an enveloping framework of individual self-expression (Giddens 1991:197).

Utviklingen av selvet blir til en jakt etter en spesiell livsstil og etter gjenstander, denne forbrukervirksomheten blir til en erstatning for den opprinnelige utviklingen av selvet, og det ytre erstatter det indre. Utviklingen av selvet har i stor grad på denne måten blitt gjort til en handelsvare i følge Giddens (1991:198). Han viser her til hvordan media spiller en vesentlig rolle i denne prosessen.

⁶⁶ Giddens benytter seg av begrepet *commofied* som forklares av ordnett.no som en prosess der noe gjøres om til en handelsvare som for eksempel kunst. Begrepet stammer fra det engelske ordet *commodity* som oversettes til vare, artikkel eller handelsvare. Det begrepet som er mest dekkende på norsk er *kommersialisering*.

Mediated experience is centrally involved here. The mass media routinely presents modes of life to which, it is implied, everyone should aspire; the lifestyles of the affluent are, in one form or another, made open to view and portrayed as worthy of emulation. More important, however, and more subtle, is the impact of the narratives the media convey. Here there is not necessarily the suggestion of a lifestyle to be aspired to; instead, stories are developed in such a way as to create narrative coherence with which the reader or viewer can identify. (Giddens 1991:199).

Media bidrar til å skape historier som individet kan benytte i sin konstruksjon og opprettholdelse av sin biografi. Det er på bakgrunn av dette vi må forstå individuasjon. Den refleksive prosessen som ligger til grunn for utviklingen av selv-identiteten er i stor grad en kamp mot denne kommersialiseringen. Et markedssystem vil skape en massiv variasjon av varer og handel, og et slikt mangfold av valg er det som kommer ut av enhver prosess der en ressurs gjøres om til vare (Giddens 1991:200). Mia Lövheim beskriver dette i *Sökare i cyberspace* og setter det i en religions sosiologisk kontekst.

Ett sådant sammanhang som formar ungas föventningar på livet och tankar om vad som är viktig är den växande marknaden av produkter, medier og populärkultur för unga. Även här betonas individets frihet, självförverkligande og njutning, och den underliggande dynamikken är att dessa gynnar de kommersielle internessen som i manga fall sätter vilkoren för den marknaden. Genom konsumtion av produkter och tjänster visar individen sin frihet att välja och forma sitt liv efter egen fria vilja, men även sin sosiale tilhörighet och status. (Lövheim 2007:198).

Individet har ingen klare autoriteter å forholde seg til, og individet kan derfor skape en egen «pakke» med autoriteter som individet setter sin lit til. Denne pakken bygger på individets valg som alltid gjøres på bakgrunn av andre mulige valg. Valgene påvirkes av disse «ferdigsydde alternativene» som er tilgjengelig på det kommersielle markedet for livsstiler og lykkekonsept. Individet er klar over at det finnes ulike alternativer, og dette fører til at valget individet stadig må underbygge og bekrefte sitt valg gjennom personlig erfaring og gjennom andre (Lövheim 2007:200). Individet presenteres altså for en rekke valg og ferdige pakker hovedsaklig gjennom media, og det er valg mellom disse ulike livsstilene individet slites. Individet må stadig begrunne på bakgrunn av personlig erfaring og gjennom andre hvorfor individet har gjort dette valget. Forumet benyttes av brukerne i stor grad til diskusjon og for å gi uttrykk for sin tro og sine forestillinger. Individet tar forumet i bruk for å bekrefte og underbygge den personlige erfaringen.

Giddens diskuterer også hvordan moderniteten fremmer følelsen av maktesløshet hos individet, men han sier også at i flere sammenhenger var individet mer maktesløs i pre-moderne tider enn det er nå. Det pre-moderne samfunnet ga lite rom for individuelle valg, men selv om vi har flere valgmuligheter i det moderne samfunnet står individet fortsatt uten særlig mye kontroll (Giddens 1991:192). Det dilemmaet individet står ovenfor er mellom denne maktesløsheten, og muligheten til å ta tilbake kontrollen. Giddens forklarer hvordan individet i moderniteten fratas

makt, og hvordan individet står uten kontroll til å ha noen innflytelse på de abstrakte systemene, men individet tar tilbake en del av denne makta gjennom alle de ulike valgmuligheter det har. (Giddens 1991:192-193). Individet står maktesløse i forhold til de store religiøse institusjonene, slik som kristendommen, men med en økt pluralisme innenfor kristendommen i Norge, og med Internett som et tilgjengelig medium, står individet med en følelse av å ha en påvirkningskraft. Gjennom å aktivt delta på JO-forumet får individet en følelse av å delta og påvirke det religiøse bildet, og individet står mellom det å føle seg maktesløs i forhold til de religiøse institusjonene og det å sitte med muligheten til å forme sitt eget religiøse bilde gjennom blant annet JO-forumet.

8.5. Religiøs identitet som en refleksiv og sosial prosess

Individets virkelighet skapes og opprettholdes gjennom sosiale prosesser. Alle individet er i kontakt med i hverdagen er med på å forme og opprettholde individets virkelighet, men det er noen som har større betydning enn andre og dette er de signifikante andre. Berger og Luckmann trekker fram ektefelle, venner, naboer og menigheten som eksempler på signifikante andre i individets liv. JO-forumet består av nesten to tusen brukere, og det å påstå at alle disse brukerne opplever en form for fellesskap og samfunns-tilhørighet inne på forumet vil være å overdrive. Men ved å se på forholdet enkelte av brukerne har til hverandre der inne gjennom en lesning av innlegg, og gjennom å se hvor mange innlegg flere av brukerne har postet, er det fullt mulig å snakke om en fellesskapsfølelse hos flere av brukerne. Når individet som da i dette tilfellet er en av disse brukerne inne på forumet opplever en fellesskapsfølelse med flere av de andre på forumet vil det tenkes at flere av de andre brukerne får status som signifikante andre for individet, og på denne måten bidrar de til å forme og opprettholde individets subjektive virkelighet. Identitet er et betydningsfullt element i individets subjektive virkelighet.

Giddens argumenterer for hvordan også individets identitet, på samme måte som Berger og Luckmann forstår den subjektive virkeligheten, også kontinuerlig formes og omskapes gjennom individets sosialisering og refleksjon. Individets biografi blir til gjennom individets møte med ulike dilemma, og individet befinner seg i denne posisjonen nettopp på grunn av modernitetens omveltninger. Giddens legger særlig vekt på individet i pre-moderne samfunn versus det moderne samfunn. Det er på grunn av omstruktureringen fra små samfunn som besto av klare autoriteter, små nettverk og en stabil forståelse av tid og rom til større og moderne samfunn som består av et mangfold av autoriteter, store nettverk og en opphevelse av grensene for tid og rom. Det er dette som skaper en usikkerhet hos individet og som gjør at individet gjennom forhandlinger av ulike dilemma reflekterer seg fram til et selv. Men dette er ikke en prosess som skjer kun en gang, det er en kontinuerlig prosess og det er ikke nødvendigvis en bevisst prosess fra individet sin side. JO-

forumet fungerer som en arena for identitetsforhandling og for individet representerer forumet det som kjennetegner moderniteten gjennom å være fragmenterende, mangfoldig og flytende når det kommer til forståelsen av tid og rom.

McGuire diskuterer også hvordan individet former sin egen religiøse identitet gjennom sosialisering og refleksjon, og hun beskriver individets religiøsitet som fragmentert og sammensatt.

Furthermore, it is clear that individuals are not limited to a single religious option. Their personal religious practices can be informed by many sources, of which a particular religion may be just one—even if an important one—among many cultural resources. Individuals may be committed to several groups, perhaps but not necessarily congruent with each other. Those group identities may influence, but cannot determine, individual members' personal identities. Nor does a deeply religious person necessarily have a single religious identity – like a master or core identity. Rather, from many and often diverse cultural resources, the individual constructs a personal identity amalgam that may blend or draw serially on different elements, foregrounding some elements in one social context and deemphasizing others. (McGuire 2008:209).

McGuire oppsummerer her hvordan individets religiøse identitet formes av ulike kilder og av ulike grupper. Hun legger vekt på hvordan det er det sosiale som former individet, og som opprettholder individets biografi. Hun beskriver individets religiøse identitet som fragmentert og uten en klar kjerne slik vi kjenner igjen fra Berger og Luckmann. Individet former sin identitet gjennom møter med andre, og den opprettholdes også gjennom interaksjon med andre. Denne identiteten kan komme til uttrykk på ulike måter i ulike sosiale settinger og individet står konstant ovenfor utfordringen med å skape en helhetlig sammenheng av de ulike fragmentene.

9. Noen tanker – helt til slutt

Det vi tar for oss først er kortfattet oppsummering av de observasjonene som er gjort i denne studien, med tanke på å svare på problemstillingene som presentert i innledningen. Videre vil vi diskutere muligheten for å kunne benytte oss av denne studien for å kunne si noe om det religiøse landskapet i Norge i dag, og om studien kan forstås i sammenheng med bredere samfunnstendenser. Vi ser studien i lys av hvordan religion, samfunn og Internett er abstrakte størrelser som alltid spiller sammen og flettes inn i hverandre. Det at Internett som medium også bidrar til en endring i det religiøse landskapet samtidig som det speiler disse endringene vil vi drøfte til slutt.

9.1. Tilgjengelig, hverdagslig og sosialt

Tilgjengelighet, kommunikasjon og informasjon er stikkord som forbindes med Internett. Det er nettopp disse karaktertrekkene som gjør Internett så særegent som medium, og som gjør Internett til et medium som har blitt en del av hverdagen til svært mange nordmenn. Brukerne på JO-forumet gjøres tilgjengelig for religiøse uttrykk på en ny måte gjennom mediet. Ikke bare er forumet tilgjengelig for brukerne 24 timer i døgnet, men det gir også brukerne muligheten til å ytre sine meninger og spørre seg til råds fra andre som stiller på lik linje med dem selv. Kommunikasjon er det grunnleggende på forumet. Det at brukerne kommuniserer med hverandre, og at den formen for kommunikasjon er horisontal, «mange-til-mange» kommunikasjon gjør at brukerne får muligheten til å gi uttrykk for sine religiøse forestillinger, samtidig som de tar del i andre sine religiøse forestillinger. Brukerne har rollen både som produsenter og konsumenter av informasjonen på forumet, og det er brukerne selv som står for utformingen av det religiøse landskapet på forumet. Internett som medium danner gjennom JO-forumet et grunnlag for et religiøst landskap som består av individuelle og hverdagsreligiøse uttrykk.

Det kommunikative aspektet sees på som det grunnleggende for den sosiale-strukturen på forumet. Det at kommunikasjonen er horisontal, og det at alle brukerne stiller på lik linje åpner opp for muligheten for en fellesskapsfølelse inne på forumet. Brukerne er begrenset til å uttrykke seg gjennom tekst, tegnsetting og emoticons, men står igjen fritt til å utforme sine tekster fritt uten noen sjangerspesifikke retningslinjer. Dette åpner opp for et uttrykk som er muntlig og hverdagslig i mange av samtalene på forumet. Flere av brukerne har vært aktive i mange år, og flere brukere kjenner hverandre godt og deler en felles referanseramme. Brukerne beveger seg i flere av samtalene utenfor de formelle grensene, og beveger seg inn i en mer personlig sfære der det personlige kommer til uttrykk.

Dette sosiale, og det at det faktisk er mulig å snakke om en form for fellesskap på forumet gjør at forumet kan fungere som formende og opprettholdende for sine brukere. Individets

subjektive virkelighet, og identitet bekreftes stadig gjennom individets interaksjon med andre individer. Når denne interaksjonen skjer i et miljø som kan beskrives som et fellesskap, kan noen av de individene i dette fellesskapet få plass som signifikante andre, disse signifikante andre bidrar til å bekrefte eller avkrefte deler av individets subjektive virkelighet. Identiteten som er en del av denne virkeligheten skapes og opprettholdes også sosialt, og forumet kan derfor bidra til å forme og opprettholde identiteten til sine brukere.

9.2. I den store sammenhengen

Materialet for denne studien baserer seg på er et norskspråklig forum på Internett med nærmere to-tusen brukere. Om denne studien skal kunne benyttes for å kunne si noe om religion i dagens Norge, må vi sette funnene i et bredere samfunnsvitenskapelig perspektiv. Dette er delvis gjort underveis ved å vise til hvordan individet i møte med moderniteten står ovenfor en annen virkelighet enn individet i pre-moderne samfunn, og hvordan Internett kan fungere som et bilde på moderniteten i seg selv og dermed danner en plattform for identitetsforhandling for individet. Ved å se på religion, samfunn og Internett som størrelser som står i et komplekst samspill til hverandre, slik Højsgaard beskriver det i sin avhandling (2004:73), kan vi benytte oss av studier av religion på Internett for å si noe om religion også utenfor nettet. Endringer i samfunnet virker inn på hverandre, og de endringer vi ser i samfunnet ellers vil i stor grad også vise seg på Internett, og omvendt.

Internett er med på å forme og opprettholde identiteten til individet, og dette skjer gjennom de sosiale relasjoner og interaksjon med andre individ på nett. Internett er en del av hverdagen til svært mange nordmenn, og vi må huske på at disse individene ikke bare er online, men de tar en del i virkeligheten offline også. «Den kommunikation som sker i datornätverk skapas av människor med faktiska kroppar, som befinner sig i faktiska rum och samhällen (...)» (Lövheim 2007: 21). Disse individene er medlemmer av et annet samfunn offline som er geografisk og politisk bestemt, nemlig nasjonalstaten Norge. Den religiøse utformingen og de tendenser som kommer til uttrykk på forumet vil derfor avspeile tendenser i det religiøse landskapet offline.

De tendenser som er observert på JO-forumet i denne studien er hvordan forumet støtter under for et mangfold og en pluralistisk tanke, forumet er en møteplass for kristne, men hvilken kristen retning brukeren tilhører vektlegges sjelden. Det er den personlige erfaringen og individet som som står i fokus, og brukerne står på lik linje med hverandre uten noe religiøst overhode. Religiøse autoriteter utfordres gjennom at brukeren selv tar til seg retten til å veilede andre brukere, og gjennom at andre brukere kommer på forumet heller enn å gå til sin menighet. Brukerne tar også på seg retten til å drive med fortolkning av bibelsitater og religiøse opplevelser. Disse tendensene beskrives også i *Religion i dagens Norge*, som Ulla Schmidt sier kan vi snakke om at Norge blir

mer religiøst pluralisert, og dette skjer gjennom at en religiøs institusjons monolittiske posisjon som selvskrevent rammeverk for nordmenns religiøse tilknytning utfordres og endres (Schmidt 2010: 43). Schmidt viser også til hvordan vi ser en endringstendens som er bredt beskrevet i flere andre sammenhenger, nemlig en subjektivering av religion. Det vesentlige i religion, religiøse forestillinger og religiøs deltakelse blir heller å finne uttrykk for seg selv, mer enn å holde bestemte trosretninger for sanne (Schmidt 2010: 198).

Denne vekten på en menneskelig erfaringsverden mer enn læresetninger og institusjonaliserte praksiser kommer til uttrykk på flere måter. Både gudeforestillinger og gudstro, religiøs deltakelse, oppfatning av religionens autoritet og betydningen av religiøse institusjoner formes gjennom denne tilnærmingen. (Schmidt 2010:198).

Det er nettopp disse tendensene vi kan se som speiles på forumet blant brukerne der, og det er et landskap preget av disse religiøse uttrykk som er med på å forme og opprettholde identiteten til brukerne.

9.3. Internett som speil og drivkraft

Det er viktig å understreke at vi ikke bare kan se hvordan endringer i samfunnet og Internett avspeiler hverandre. Som vi har vært inne på tidligere spiller også Internett en rolle i selve endringen av det religiøse uttrykket. Det som har blitt gjort i flere tidligere studier er å overdrive virkningen Internett har som drivkraft, og gjerne sett på denne virkningen kun som positiv, eller kun negativ. Internett er et medium som representerer det flytende, fragmenterte, kommunikative, sosiale og som opphører grenser mellom tid og rom. Internett er et medium forbundet moderne vestlige samfunn, og mediet presenterer i stor grad moderniteten. Internett som medium spiller en sentral rolle for endringen i det religiøse landskapet både på individnivå, og samfunnsnivå.

Medier skapar både nye möjligheter att nå ut med ett budskap och bidrar til att förändra vår bild av vad religion är och kan vara – vilket kan utmana tidigare föreställningar och former, Medier ger tillgång till olika tolkningar och även till sammanhang utanför de religiösa institutionerna där människor kan skapa mening i vardagslivets erfarenheter tillsammans med andra, om än på annorlunda sätt. (Lövheim 2007:31).

Internett avspeiler altså de endringer vi ser i samfunnet, men mediet er også med på å skape disse endringene og er en faktor som bidrar til å forme og opprettholde religiøs identitet hos nordmenn. Det er derfor en studie av religion på Internett kan bidra til å belyse flere aspekter, og kan benyttes til å fortelle oss om individets utforming av religiøs identitet, religiøse tendenser i dagens Norge og virkningen mediet har på det religiøse uttrykket.

Litteratur

Barker,L. 2004. Crossing the boundary. New challenges to religious authority and control as a consequence of acces to the Internet. I M.T. Højsgaard & M. Waarburg (Red.) *Religion and cyberspace*. (ss.1-9). New York: Routledge.

Berger, A.A. 2003. *Media & society. A critical perspective*.
U.S.A: Rowman & Litterfield Publishers, Inc

Berger, L.P., & Luckmann, T. 2000 (1966). *Den samfunnsskapede virkelighet*.(4. utgave).
Bergen: Fagbokforlaget

Botvar, K.P. 2010. Endringer i nordmenns religiøse liv. I P.K.Botvar & U.Schmidt (Red.), *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*. (ss.11-24).
Oslo: Universitetsforlaget.

Botvar, K.P., & Schmidt, U. 2010. Forord. I P.K.Botvar & U.Schmidt (Red.), *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*. (ss.9-10). Oslo: Universitetsforlaget.

Campbell, H. 2010. *Exploring Religious Community Online. We are one in the network*.
New York: Peter Lang Publishing Inc.

Castells,M. 2001. *The Internet Galaxy.Reflections on the Internet,Business, and Society*.
Oxford: Oxford university press.

Crystal, D. 2006. *Language and the Internet*. New York: Cambridge University Press.

Dawson,L,L.,& Cowan,E,D. 2004. Introduction. I L.L. Dawson & D.E. Cowan (Red.). *Religion Online. Finding Faith on the Internet*. (ss.1-16). New York: Routledge

Flick, U. 2009. *An introduction to qualitative research*.(4. Utgave).
London: Sage Publications Ltd.

Giddens,A. 1991 (1996). *Modernitet og selvidentitet. Selvet og samfundet under sen-moderniteten.* København: Hans Reizels Forlag A/S.

Giddens, A. 1991. *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age.* Cambridge: Polity Press.

Højsgaard, M.T., & Waarburg, M. 2005. Contributors. I M.T. Højsgaard & M. Waarburg (Red.) *Religion and cyberspace.* (ss.ix-x). New York: Routledge.

Højsgaard, M.T., & Waarburg, M. 2005. Introduction: Waves of research. I M.T. Højsgaard & M. Waarburg (Red.) *Religion and cyberspace.* (ss.1-9). New York: Routledge.

Kvale,S. & Brinkmann,S. 2009. *Det kvalitative forskningsintervju.*(2. utgave). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S

Luckmann, T. 2004. *Den usynlige religionen.* Trondheim: Tapir Akademiske Forlag

Lundby, K. 2010. Medier som ressurs for religion. I P.K.Botvar & U.Schmidt (Red.), *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering.* (ss.111-131). Oslo: Universitetsforlaget.

Lövheim,M. 2007. Sökare i cyberspace. Ungdommar och religion i ett modernt mediesamhälle. Stockholm: Verbum Förlag.

Lövheim,M.,&Linderman,G.A. 2005. Constructing religious identity on the Internet. I M.T. Højsgaard & M. Waarburg (Red.) *Religion and cyberspace.* (ss.121-137). New York: Routledge.

Markham,N.A. 2008. The methods, Politics and Etichs of Representation in Online Ethnography. I N.K. Denzin & Y.S.Lincoln (Red.) *Collecting and Interpreting Qualitative Materials.*(ss.247-284). U.S.A: Sage Publications, Inc.

McGuire, B.M. 2008. *Lived Religion. Faith and Practice in Everyday Life.* New York: Oxford Univerisity Press.

Orsi, R. A. 2005. *Between Heaven and Earth. The Religious Worlds People Make and the Scholars Who Study Them*. New Jersey: Princeton University Press

Orsi, R. A. 2003. Is the Study of Lived Religion Irrelevant to the World We Live in? Special Presidential Plenary Address, Society for the Scientific Study of Religion, Salt Lake City, November 2, 2002. *Journal for the Scientific Study of Religion*,42. (ss.169–174).

Schmidt, U. 2010. Norge: Et religiøst pluralistisk samfunn? I P.K.Botvar & U.Schmidt (Red.), *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*. (ss.25-42).

Oslo: Universitetsforlaget.

Schmidt,U. 2010. Religion i dagens Norge: Sekularisert? Privatisert? Pluralisert? I P.K.Botvar & U.Schmidt (Red.), *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*. (ss.196-203).

Oslo: Universitetsforlaget.

Schmidt,U., & Heniksen, J. 2010. Religion, etikk og moral: Nye sammenhenger? I P.K.Botvar & U.Schmidt (Red.), *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*. (ss.132-147).

Oslo: Universitetsforlaget.

Schutz,A. 2005 (1972). *Hverdagslivets sosiologi*. København: Hans Reitzels Forlag

Slevin, J. 2000. *The Internet and Society*. Cambridge: Polity Press.

Svennevig, J. 2009. *Språklig samhandling. Innføring i kommunikasjons-teori og diskursanalyse*. (2. utgave). Cappelen Akademisk Forlag.

Young,G. 2004. Reading and Praying Online: The continuity of Religion Online and Online religion in Internett Christianity. I L.L. Dawson & D.E. Cowan (Red.). *Religion Online. Finding Faith on the Internet*. (ss.93-106). New York: Routledge

Internettreferanser

Bredbånd

<http://www.nextgentel.no/privat/artikler/bredband.php> (15.05.12)

Højsgaard, T.M. (2004). *Netværksreligion. Religiøse strømninger i begynnelsen av det 21. århundrede belyst gjennom analyser af organiseret, internetmedieret religionsdebat på dansk.*

<http://www.hoejsgaard.net/phd.pdf> (03.09.11)

Helland,C. 2005. *Online religion as lived religion.*

<http://archiv.ub.uni-heidelberg.de/volltextserver/volltexte/2005/5823/pdf/Helland3a.pdf> (11.10.11)

Helland,C. 2005. *Surfing for salvation.*

<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1006/reli.2002.0406> (11.10.11)

Kirken.no: Kristendommens historie

<http://fellesskap.jesuseonline.no/fellesskap/index.php> (03.03.12)

Kirken.no: Kirken som statsreligion

<http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=1921> (01.06.12)

Kirken.no: Grunnlovsendringen av forholdet mellom kirke og stat

<http://kirken.no/index.cfm?event=doLink&famId=289505> (01.06.12)

Nielsen,S.F. 2000. *Hva er identitet.*

<http://www.fsnielsen.com/txt/art/identitet.htm> (12.06.12)

Ordnett.no: Forum

<http://ordnett.no/forum> (11.10.11)

Ordnett.no: Hypertekst

<http://ordnett.no/search?search=hypertekst&lang=no> (12.09.12)

Presentasjon av Christopher Helland

http://sociologyandsocialanthropology.dal.ca/Faculty/Chris_Helland.php (12.09.11)

Presentasjon av Douglas E. Cowan

http://en.wikipedia.org/wiki/Douglas_E._Cowan (12.09.12)

Presentasjon av Heidi Campbell

<http://comm.tamu.edu/people/campbell.html> (11.06.12)

Presentasjon av Knut Lundby

<http://folk.uio.no/knutl/> (10.06.12)

Presentasjon av Lorne L. Dawson

http://sociology.uwaterloo.ca/lorne_dawson.html (12.09.11)

Presentasjon av Morten Thomsen Højsgaard

<http://www.hoejsgaard.net/> (10.06.12)

Snl.no: Kommunikasjon

<http://snl.no/kommunikasjon> (13.10.11)

Snl.no: Samfunn

<http://snl.no/samfunn> (06.11.12)

Statistisk sentralbyrå om informasjonssamfunnet

<http://www.ssb.no/emner/10/03/ikt/> (01.06.12)

Statistisk sentralbyrå om internettilgang

<http://www.ssb.no/emner/10/03/ikt/> (01.06.12)

Statistisk sentralbyrå: Graf over utviklingen for nordmenns tilgang til Internett

<http://www.ssb.no/ikt/fig4-utvikling.gif> (15.05.12)

Statistisk sentralbyrå: Nøkkeltall om Informasjonssamfunnet

http://www.ssb.no/emner/10/03/sa_ikt/sa_118/kap5.pdf (11.06.12)

Urban dictionary: Emoticons

<http://www.urbandictionary.com/define.php?term=emoticons+> (12.06.12)

Urban dictionary: Trolling

<http://www.urbandictionary.com/define.php?term=troll> (12.06.12)

Materialreferanser

Illustrasjoner

Illustrasjon 3 & 4: Hovedforum og forumstatistikk

<http://fellesskap.jesonline.no/fellesskap/index.php> (20.10.11)

Illustrasjon 5: Tema

<http://fellesskap.jesonline.no/fellesskap/viewforum.php?f=18> (20.10.11)

Illustrasjon 6: Innlegg

<http://fellesskap.jesonline.no/fellesskap/viewtopic.php?t=4064&highlight=englevakt> (20.10.11)

Illustrasjon 7: Profil

<http://fellesskap.jesonline.no/fellesskap/profile.php?mode=viewprofile&u=25> (20.10.11)

Illustrasjon 10: Autoritet

<http://fellesskap.jesonline.no/fellesskap/viewtopic.php?t=3934> (11.12.11)

Illustrasjon 11: Emoticons

<http://fellesskap.jesonline.no/fellesskap/viewtopic.php?t=3492&start=30> (11.12.11)

Illustrasjon 12: Regelverk

<http://fellesskap.jesonline.no/fellesskap/viewtopic.php?p=54694&sid=8d59e6e5e73e4437c291a749d21a5994> (11.12.11)

Tekster

Jesonline.no: Aktiv troende

<http://fellesskap.jesonline.no/fellesskap/viewtopic.php?t=3499> (14.11.11)

Jesonline.no: Hva er tro

<http://fellesskap.jesonline.no/fellesskap/viewtopic.php?t=3327> (14.11.11)

Jesonline.no: Hovedforum

<http://fellesskap.jesonline.no/fellesskap/index.php> (03.06.12)

Jesonline.no: Presenter deg

<http://fellesskap.jesonline.no/fellesskap/viewtopic.php?t=3754> (14.11.11)

Jesonline.no: Rett til skilsmisse?

<http://fellesskap.jesonline.no/fellesskap/viewtopic.php?t=3943> (14.11.11)

Jesonline.no: Reagerer på alkoholbruk hos kristne..si ifra?

<http://fellesskap.jesonline.no/fellesskap/viewtopic.php?t=4067> (14.11.11)

Jesonline: Visjon

<http://www.jesonline.no/nettavis/publish/omoss/visjon.shtml> (07.11.11)

Jesonline.no: Å tilbringe tid med Gud

<http://fellesskap.jesonline.no/fellesskap/viewtopic.php?t=3934> (14.11.11)

Abstract

The past 500 years there has been a state church system in Norway. It is therefore possible to speak of an official model when it comes to religion in the Norwegian society, which is represented by The Church of Norway. Lately the church has been losing members and the attendance at church services are gradually decreasing. In modern Norwegian society there is a growing pluralism of religion. There are also studies pointing towards a more individual and subjective approach to religious experience. These tendencies challenge the authority of The Norwegian Church as mediator of the Norwegian religious expressions. This rises the question of how and where the individuals in Norway express their religious views and form their religious identity.

The basis for this study has been the website jesusonline.no, which is a gathering for Norwegian speaking users that are interested in Christianity. Virtual ethnography was utilized as a method for gathering the analysed material from the discussion board on the site. Considering the relatively high amount of users on the discussion board, and the high activity involvement among the users this site was the one best suited for the purpose of the study.

By studying the communication at jesusonline.no it becomes clear that the Internet is a medium where individuals can express their religious life more freely. There are no systems of religious hierarchy on the discussion board, and the users express themselves in an everyday language with people of the same religious position as themselves. This behaviour can be linked to the combination of features that, to a great extent, is unique to the Internet as a medium, being availability, information, social structure and communication. As a result, lived religion as the term used by Orsi and McGuire, can be observed. Several of the users claim that they are not part of any specific religious community. The authorities of the official model of religion are in this way challenged as the only representative of the truth. Several of the users also say that they rather turn to the discussion board, and the users that are in the same situation as them, to ask for advice rather than to a religious authority of their church.

The discussion board give the users a unique space on the Internet where they can express their religious views and where they can ask others of their kind for advice and guidance. This communication between the users forms a special environment that creates a community feeling among its members. By using the theories of Anthony Giddens, Meredith McGuire, Berger and Luckmann we can certainly claim that the users of the discussion board construct and shape their religious identity in their participation as members of a community.